

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

คำสอนชั้นปริญญาตรี

พุทธศักราช ๒๔๗๕

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

โดย

ทตวงสิทธิสยามการ

สารบัญ

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

	หน้า
กฎหมายระหว่างประเทศคืออะไร	๑
วัตถุประสงค์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล บ่อเกิด	๒
สัญชาติ	
สัญชาติคืออะไร	๓๐
หลักการในเรื่องสัญชาติ	๓๓
สัญชาติแต่กำเนิด	๓๓
กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติแต่กำเนิด	๓๕
มาตรา ๓ (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ บุคคลมีสองสัญชาติในขณะเดียวกัน	๓๗
มาตรา ๓ (๒) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ	๓๗
มาตรา ๓ (๓) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ	๓๘
สิทธิดินสะดวก	๓๐
การเกิดในเขตคัสถานทูตต่างประเทศ	๓๒
ความตกลงกับนานาประเทศ	
ความตกลงกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๘๘	๓๖
ความตกลงเพิ่มเติมกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๙๐	๔๐
การจดทะเบียนไม่ใช่การพิสูจน์ได้ชัดขาด	๔๓
ความตกลงกับฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๐๔	๔๕

	หน้า
ความตกลงเพิ่มเติมกับฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๓๐	๕๓
ความตกลงกับเดนมาร์ก ค.ศ. ๑๙๐๕	๕๕
ความตกลงกับอิตาลี ค.ศ. ๑๙๐๕	๕๗
ความตกลงกับเนเธอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๐๓	๕๘
การเปลี่ยนสัญชาติโดยการแปลงชาติ	
การแปลงชาติคืออะไร	๕๒
การแปลงชาติเป็นคนไทย	๕๓
ผลของการแปลงชาติ	๕๘
ภรรยาและบุตรของผู้ที่แปลงชาติ	๖๑
การถอนสัญชาติกลับคืนจากผู้แปลงชาติ	๖๒
การที่คนไทยแปลงชาติเป็นคนต่างด้าว	๖๓
ภรรยาและบุตรของคนไทยที่แปลงชาติเป็นคนต่างประเทศ	๖๓
การเปลี่ยนสัญชาติโดยการสมรส	
หญิงต่างชาติสมรสกับคนไทย	๖๔
หญิงไทยสมรสกับคนต่างประเทศ	๖๔
กฎหมายอเมริกัน (Cable Act)	๖๕
กฎหมายฝรั่งเศส	๖๕
ฐานะของหญิงไทยซึ่งเป็นภรรยาคนต่างประเทศ ในเมื่อการสมรสทำโดยขาดจากรกัน	๖๗

	หน้า
ฐานะของหญิงต่างประเทศที่เป็นภรรยาคนไทย ในเมื่อการสมรสทำโดยขาดจากกัน	๗๐
การเปลี่ยนสัญชาติโดยการเปลี่ยนแปลงอิสสรภาพแห่ง อาณาเขตต์	
บุคคลที่ควรเปลี่ยนสัญชาติ	๗๓
การเปลี่ยนสัญชาติเริ่มแต่เมื่อใด	๗๓
เงื่อนไขในการสมัครรับสัญชาติเดิม	๗๓
ความตกลงระหว่างสยามกับอังกฤษ เมื่อสยาม ยกไทรบุรี ฯลฯ ให้แก่อังกฤษ	๗๓-๗๕
การยกดินแดนทางลำแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส	๗๗
การเลือกรับสัญชาติมีผลถึงภรรยาและบุตรหรือไม่	๗๗
การที่อาณาเขตต์กลับไปสู่เจ้าของเดิมในอาณาไม่ชำนาญนัก	๗๘
ฐานะของคนต่างด้าว	
สิทธิในอาณาเขตต์	๘๑
ฐานะของคนต่างด้าวในกรุงสยาม	๘๗
การเข้าเมือง	๘๘
การเนรเทศ	๘๘
การถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน	๘๐
ประกาศรัชกาลที่ ๕	๘๑
สัญญากับต่างประเทศ	๘๕
สัญญากับเยอรมัน	๘๕
สัญญากับอเมริกาและลิวิตเซอร์แลนด์	๘๖

	หน้า
สถิติเกี่ยวกับการค้า	๙๖
สำหรับคนในบังคับอังกฤษ	๙๗
สำหรับคนในบังคับฝรั่งเศส	๙๘
ภายหลังวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘	
สำหรับคนในบังคับอังกฤษ	๑๑๓
สำหรับคนในบังคับฝรั่งเศส	๑๐๒
สำหรับคนในบังคับของประเทศอื่น	๑๐๓
นิติบุคคล	๑๐๔
ประเทศเอกราช	๑๐๔
บริษัทหรือสมาคม	๑๐๕
สัญชาติของบริษัทหรือสมาคม	๑๐๖
กฎหมายขัดกัน	
กฎหมายขัดกันคืออะไร	๑๐๗
สมัยพิพาท	๑๑๐
สมัยสังเกตคดี	
อังกฤษอินเดีย	๑๑๓
อังกฤษฝรั่งเศส	๑๑๓
อังกฤษฮอลันดา	๑๑๔
สมัยปัจจุบัน	
อังกฤษ—อเมริกา	๑๑๕
อังกฤษอินเดีย	๑๑๖

	หน้า
ดัตช์เยอรมัน	๓๓๗
หลักการที่ใช้ในปัจจุบัน	๓๓๘
การรับรู้สิทธินอกอาณาเขต	๓๓๙
ความสงบเรียบร้อยของประชาชน	๓๔๓
ฐานะและความสามารถของบุคคล	๓๔๖
ฐานะหมายถึงอะไร	๓๔๖
ความสามารถหมายถึงอะไร	๓๔๖
ประเทศที่ใช้ประมวลนิยมหลักอะไร	๓๔๗
ประเทศที่ใช้คัมมอนด์นิยมหลักอะไร	๓๔๗
สยามใช้หลักอะไร	๓๔๗
ดัตช์แห่งการยกนส่ง (Renvoi)	๓๔๗
ท้องถิ่นบังคับกรรม	๓๔๘
สมรส	
ความสามารถ	๓๔๙
อายุ	๓๔๙
ญาติพี่น้อง	๓๕๒
หญิงม่าย	๓๕๓
ภรรยาหม้าย	๓๕๔
ข้อห้ามเกี่ยวกับศาสนา	๓๕๔
ข้อห้ามระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ	๓๕๕
แบบพิธี	๓๕๖

	หน้า
ประเทศที่ถือว่าล้มมรดกไม่มีส่วนพาดพิงถึงลำดับ	๓๕๗
ประเทศที่ถือว่าล้มมรดกมีส่วนพาดพิงถึงลำดับ	๓๕๘
ล้มมรดกของหน้าเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุล	๓๕๙
ผลของการล้มมรดก	
ความเกี่ยวพันระหว่างลำดับมรดก	๓๕๒
ทรัพย์สินระหว่างลำดับมรดก	๓๕๓
การหย่า	๓๕๕
เหตุฟ้องหย่า	๓๕๘
คำตัดสินหาบทพิจารณาการหย่า	๓๖๑
อสังหาริมทรัพย์	
อำนาจศาล	๓๖๗
ลักษณะและสิทธิในอสังหาริมทรัพย์	๓๖๘
การโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์	
inter vivos	๓๗๒
การรับมรดกทางพินัยกรรม	๓๗๓
การรับมรดกโดยไม่มีพินัยกรรม	๓๗๕
สังหาริมทรัพย์	
“ตั้งเงื่อนไขได้ตามตัวบุคคลไป”	๓๗๕
สัญญา	๓๗๖
คำพิพากษาของศาลเมืองต่างประเทศ	๓๗๓
ปฏิทิน ๕๘๕/๒๕๖๓	๓๗๖

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

ใบแก้คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	คำเก่า	แก้ไข
๑๖	๒	พระราชอาณาเขตต์	พระราชอาณาจักวิสัยาม
๒๗	๔	ฝ่ายสยามยังได้	ฝ่ายสยามยังไม่ได้
๔๖	๗-๘	จากบิดาเป็นคนชาวเดนมาร์ก ยอมเป็นคนสัญชาติเดนมาร์ก ตลอดไปโดยไม่มีจำกัด.	จากบิดาเป็นคนชาวเดนมาร์ก และบิดามารดาได้สมัครกันตาม กฎหมายเดนมาร์ก ยอมเป็นคน สัญชาติเดนมาร์กตลอดไปโดยไม่มี จำกัดชน.
๖๘	๗	ซึ่ง	ซึ่ง
๘๕	๓๐	เงื่อนไข	เงื่อนไข
๑๑๓	๒๑	เป็นคำพิพากษา	เป็นคำพิพากษา

ภาคผนวก

หน้า	บรรทัดที่	คำเก่า	แก้ไข
๓	๒	ตัดแต่	ตัดแต่
๒๐	๔	Brita E	Britain
๒๐	๑๕	Aritcle	Article
๒๒	๓	reference ot	reference to
๒๒	๑๔	Articlè	Article
๓๒	๓	Sebtember	September
๓๘	๓๖	ว.ศ. ๑๒๓	ว.ศ. ๑๒๒
๓๘	๓๘	หนังสือ	หนังสือ
๔๒	๑๖	lists registration	lists of registration
๔๒	๒๓	shall held	shall be held
๕๐	๑๕	Royal	Royal.

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

หมวดที่ ๑

บทที่ ๑.

ข้อความทั่วไป

อัน “กฎหมายระหว่างประเทศ” นั้น นักนิติศาสตร์ได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ต่าง ๆ กัน. แต่ใจความนั้นคงมีที่อันเดียวกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎข้อบังคับต่าง ๆ ที่นานาประเทศใช้บังคับความเกี่ยวพันระหว่างกัน.

ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศนั้นแบ่งได้เป็น ๓

(๑) ฐานรัฐ หรือ ประเทศกับประเทศติดต่อกันโดยตรงทาง
รัฐบาล และ

(๒) ฐานบุคคล หรือ ประเทศกับประเทศติดต่อกันทางบุคคล.
กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองกล่าวถึง ความเกี่ยวพัน
ระหว่างประเทศฐานรัฐ หรือ การเมือง.

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลกล่าวถึงความเกี่ยวพัน
ระหว่างประเทศฐานบุคคล หรือ ประโยชน์แห่งเอกชน.

นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ยังติดต่อกันในคดีอาญาด้วย เช่น
พลเมืองของประเทศหนึ่งกระทำผิดแล้ว หลบหนีเข้าไปยังประเทศอื่น
หรือ ตั้งตนกระทำผิดในประเทศหนึ่งแล้วไปกระทำผิดซ้ำในอีก

ประเทศหนึ่ง เป็นต้น. โดยเหตุที่ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศในคดี
อาชญากรรม ไม่เหมาะที่จะเอาไปรวมในสาขาทางต้องของกฎหมายระหว่าง
ประเทศที่กล่าวแล้ว จึงได้แยกออกเป็นอีกสาขาหนึ่งต่างหาก เรียกว่า
กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาชญากรรม.

ตามที่ยกกล่าวแล้วข้างต้น พอสรุปความได้ว่า กฎหมายระหว่าง
ประเทศแผนกคดีบุคคล คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎข้อ
บังคับต่าง ๆ ที่นานาประเทศใช้บังคับ ความเกี่ยวพันระหว่างกัน ฐานะ
บุคคล.

โดยที่ประเทศเอกราชมีอำนาจอธิปไตยเหนืออาณาเขตของตน
คดีที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลจึงจำกัดของเขตอำนาจของประเทศที่คดีเกิดขึ้นใน
อาณาเขต. การที่ศาลในอาณาเขตที่มีอำนาจชำระคดีเช่นฉนั้น เป็น
เหตุชวนให้นักนิติศาสตร์บางจำพวกลงความเห็นว่ากฎหมายระหว่าง
ประเทศแผนกคดีบุคคลไม่ใช่กฎหมายระหว่างประเทศ แต่หากเป็นต้น
หนึ่งของกฎหมายบ้านเมือง. อย่างไรก็ตามที่ พึงสังเกตว่า ในการที่
จะกำหนดพฤติปฏิบัติให้แก่คนต่างด้าวนั้น ประเทศเจ้าของอาณาเขต
ย่อมปฏิบัติหรืออนุโลมตามหลักนิยมของนานาประเทศ.

บทที่ ๒

วัตถุประสงค์กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลกล่าวถึงปัญหาดังต่อไปนี้
คือ:—

- ๑) สัญชาติ
- ๒) สถานะของคนต่างด้าว
- ๓) กฎหมายขัดกัน
- ๔) คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตคดี.

สัญชาติ.

บุคคลที่รวมกันตั้งตนเป็นประเทศ เรียกว่า พดเมืองของประเทศ. ส่วนคนนอกประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในอาณาเขตตนนี้ เรียกว่า คนต่างด้าว. พดเมืองกับคนต่างด้าวมูลฐานผิดแผกกัน. ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องทราบว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นคนสัญชาติของประเทศไหน.

ฐานะของคนต่างด้าว

เมื่อปรากฏว่าบุคคลใดมีสัญชาติต่างประเทศแล้ว ก็จำเป็นต้องทราบว่าบุคคลผู้นั้นมีฐานะหรือสิทธิอย่างไรในอาณาเขตคดี. ตามปกติคนต่างด้าวย่อมมีสิทธิและหน้าที่ผิดแผกกับพดเมือง. สิทธิการเมืองนั้นประเทศเจ้าของอาณาเขตย่อมสงวนไว้สำหรับพดเมืองของตนเท่านั้น. แต่สิทธิมหาชน เช่น เสรีภาพในส่วนร่างกาย การพูด การแสดงความคิดเห็น และ การถือตำแหน่ง เป็นต้น นั้น มักจะได้แก่คนต่างด้าวกว้าง. ส่วนสิทธิเอกชน เช่น สิทธิในครอบครัวและสิทธิในทรัพย์สินนั้นคนต่างด้าวมักจะได้รับผลปฏิบัติผิดแผกกันในอาณาเขตคดีต่าง ๆ. ทั้งนี้ต้องแล้วแต่กันนโยบายของประเทศเจ้าของอาณาเขตคดี.

ปัญหาเรื่องสัญชาติ กับปัญหาเรื่องฐานะของคนต่างด้าวนั้น เป็นปัญหาที่กระทบถึงกันอยู่มาก. ประเทศที่มีอาณาเขตกว้างขวาง

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

แต่มีผลเมืองเป็นจำนวนน้อย ก็ใครจะเพิ่มจำนวนผลเมืองให้มากยิ่งขึ้น จึงมักจะจำกัดสิทธิที่จะได้แก่คนต่างด้าวให้อยู่ในวงจำกัด และกำหนดเงื่อนไขในการแปลงชาติใหม่เป็นการง่ายและสะดวก. ทั้งนี้ เพื่อบังคับทางชักชวนให้คนต่างด้าวแปลงชาติเป็นผลเมือง. ส่วนประเทศที่มีอาณาเขตคับแคบ แต่มีผลเมืองมากมาย ก็มักจะให้คนต่างด้าวในอาณาเขตใดที่รวมผลเมืองเป็นอันดับแรก และกำหนดเงื่อนไขในการแปลงชาติให้เป็นการยากลำบาก. ทั้งนี้ เพื่อกดกมนิให้คนต่างด้าวแปลงชาติเป็นผลเมือง.

กฎหมายขัดกัน.

เมื่อปรากฏว่า คดีที่เกิดขึ้นมีคนต่างด้าวเป็นคู่ความ หรือ เกิดขึ้นระหว่าง ผลเมือง แต่นอกอาณาเขตคดีแล้ว ปัญหาว่า จะควรเอากฎหมายของประเทศไหนบังคับใช้? สมมติว่า คนชาวอังกฤษทำสัญญากับคนไทย เมื่อคู่ความมีสัญชาติต่างกัน ดังนี้ จะควรเอากฎหมายของประเทศใดบังคับใช้แก่สัญญานั้น? หรือ สมมติว่าคนไทยกับคนไทยด้วยกันได้ทำการ สโมสรกัน ในอาณาเขตฝรั่งเศส การสโมสรนั้นจะควรใช้แบบพิธีไทยหรือฝรั่งเศส? ปัญหาในกรณีดังกล่าวถึง การเลือกใช้กฎหมาย ของ ประเทศต่าง ๆ ในคดีที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว หรือ ที่มีลักษณะนอกอาณาเขตประนีอยู่ด้วย. คดีที่เกิดขึ้นเป็นคดีที่ศาลในอาณาเขตจะต้องพิจารณาและพิพากษา แต่ในการวินิจฉัยยอมรับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต. ที่เป็นปัญหานั้น ก็คือ จะควรรับใช้กฎหมายอย่างไร? ถ้านานาประเทศวางหลักการลงไปว่า ศาลในอาณาเขต ไม่จำเป็นต้องรับใช้กฎหมายนอกอาณาเขตแต่เพียงอย่างเดียว

แต่ ๔๑๖ ๕ ปัญหาว่าด้วยกฎหมายขัดกัน ก็คงไม่เกิดมรสุมได้.

๔๑๖ ๕ ปัญหาว่าด้วยฐานะของคนต่างด้าว กับ ๔๑๖ ๕ ปัญหาว่าด้วยกฎหมาย

๔๑๖ ๕ ขัดกัน มีลักษณะผิดแผกกันสองประการ คือ

(๑) ในลำดับเวลาที่ปัญหาเกิดขึ้น และ

(๒) ในลักษณะกฎหมายที่จะใช้บังคับ.

๔๑๖ ๕ ปัญหาว่าด้วยฐานะของคนต่างด้าว เป็นปัญหาที่จะต้อง

พิจารณาก่อนปัญหาว่าด้วยกฎหมายขัดกัน เช่น นายสมิทคนอังกฤษ ๔๑๖ ๕ ใครจะทำพินัยกรรมที่กรุงเทพฯ ก่อนที่จะพิจารณาว่า พินัยกรรม นั้นจะควรทำอย่างไร คือ ทำตามกฎหมายของประเทศไหน จำต้อง ๔๑๖ ๕ พิจารณาเสียก่อนว่า ตามกฎหมายไทย คนอังกฤษมีสิทธิที่จะทำ พินัยกรรมหรือไม่?

๔๑๖ ๕ ส่วนกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้น ถ้าเป็นปัญหาว่าด้วยฐานะ ๔๑๖ ๕ ของคนต่างด้าว ก็เอากฎหมายของบ้านเมืองใช้บังคับ. แต่ถ้าเป็น ๔๑๖ ๕ ปัญหาว่าด้วยกฎหมายขัดกันแล้ว อาจใช้กฎหมายนอกอาณาเขตได้ ๔๑๖ ๕ บังคับ ก็ได้.

คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขต.

๔๑๖ ๕ คดีที่เกิดขึ้น อาจเป็นคดีที่ศาลนอกอาณาเขตชำระแล้วก็ได้ ๔๑๖ ๕ ไปแล้ว ก็เป็นได้. ถ้าเป็นเช่นนั้น ๔๑๖ ๕ ปัญหาว่ามี ศาลในอาณาเขต ๔๑๖ ๕ จะรับ คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตนั้นเพียงไรหรือไม่?

๔๑๖ ๕ อันที่จริง ปัญหาว่าด้วยคำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขต ๔๑๖ ๕ นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาว่าด้วยกฎหมายขัดกันนั่นเอง เพราะ

เป็นปัญหาว่าด้วยการรับใช้กฎหมายนอกอาณาเขตเหมือนกัน.
กฎหมายขัดกันมีอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) ในขณะที่จะทำนิติกรรม
และ (๒) การรับใช้ที่ขัดกันโดยชอบธรรม. คำพิพากษา
ของศาลนอกอาณาเขตตนนับเป็นต้นตอของ การรับใช้ที่ขัดกัน
โดยชอบธรรม แต่มีลักษณะพิเศษเกี่ยวกับคดีความที่ศาลนอก
อาณาเขตได้ พิพากษาไปแล้ว.

บทที่ ๓.

บ่อเกิด.

บ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล มีอยู่ ๓
ประเภท คือ (๑) บ่อเกิดในประเทศ (๒) บ่อเกิดระหว่างประเทศ
และ (๓) บ่อเกิดทางนิติศาสตร์.

๑. บ่อเกิดในประเทศ.

บ่อเกิดในประเทศได้แก่ (ก) บทกฎหมาย (ข) ขนบธรรมเนียม
ประเพณี และ (ค) คำพิพากษาของศาล.

(ก) บทกฎหมาย.

บทกฎหมายที่กล่าวถึงกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
ก็คือ กฎหมายว่าด้วยสัญชาติ. ในประเทศสยาม บทกฎหมายเช่นว่า
ได้แก่พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ และ พระราชบัญญัติ
แปลงชาติ พ.ศ. ๒๓๑๐.

(ข) ขนบธรรมเนียมประเพณี.

ตราบิตที่กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ยังมีให้

๕ ๕
จัดขึ้นเป็นประมวลกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ย่อมเป็น
บ่อเกิดอันสำคัญ ตราบนั้น. ในประเทศสยามเวลานี้ กฎหมายใน
กระบวนยังมีโดยบัญญัติชน. ฉะนั้น ขนบธรรมเนียมประเพณีจึงเป็น
สิ่งสำคัญมาก ฉะเพาะอย่างยิ่ง ในปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายชดกัน.

(ค) คำพิพากษาของศาล.

คำพิพากษาของศาลย่อมเป็นบ่อเกิดอันสำคัญเหมือนกัน เพราะ
เมื่อมีคดีเกิดขึ้นในศาล และศาลได้พิพากษาเด็ดขาดไปประการใด
แล้ว คำพิพากษาของศาลนั้นย่อมเป็นบรรทัดฐาน หรือ หลักสำหรับ
ถือปฏิบัติกันต่อไปในพฤติการณ์เช่นเดียวกัน.

๒. บ่อเกิดระหว่างประเทศ.

บ่อเกิดระหว่างประเทศ คือ บ่อเกิดสามัญระหว่างสองประเทศ
หรือหลายประเทศด้วยกัน และได้แก่

- (ก) ความตกลงระหว่างประเทศ
- (ข) ขนบธรรมเนียมประเพณีระหว่างประเทศ
- (ค) คำพิพากษาของศาล.

(ก) ความตกลงระหว่างประเทศ.

ความตกลงระหว่างประเทศนั้น จะทำขึ้นเป็นสัญญาหรือ
อนุสัญญาในระหว่างเพียงสองประเทศก็ได้ เช่น ความตกลงระหว่าง
สยามกับ อังกฤษว่าด้วยการจดทะเบียนคนในบังคับอังกฤษ ฉะฉับ
ค.ศ. ๑๘๘๘ หรือจะทำขึ้นในระหว่างหลายประเทศด้วยกันก็ได้ เช่น
อนุสัญญากรุงเฮก ฉะฉับ ค.ศ. ๑๘๘๖ กับ ๑๘๙๒ ว่าด้วยวิธีพิจารณา

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

การล้มมรดก การหย่าร้างต่างมีภรรยา และความสามารถเด็กเยาว
 ๘๗ ๘๘ ๘๙
 ๙๐ ๙๑ ๙๒
 ๙๓ ๙๔ ๙๕
 ๙๖ ๙๗ ๙๘
 ๙๙ ๑๐๐
 ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕
 ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐
 ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐

เป็นคน. อย่างไรก็ตาม ความตกลงระหว่างประเทศนั้น ย่อมมีผลเป็น
 กฎหมายเฉพาะในระหว่างประเทศที่เป็นภาคีแห่งความตกลงนั้นแทน.
 บัญญัติว่า ถ้าความตกลงระหว่างประเทศนั้น มีความขัดกับ
 บทกฎหมายในอาณาเขตใดแล้ว ศาลจะควรปฏิบัติอย่างไร? ตาม
 ทศนิยมในปัจจุบันนี้ นานาประเทศมักถือว่า ความตกลงระหว่าง
 ประเทศไม่เพียงแต่เป็นกฎหมายใช้บังคับในอาณาเขตเท่านั้น แต่
 หากบทกฎหมายอันมีน้ำหนักสูงสุดในอาณาเขตด้วย (Supreme
 law of the land). ฉะนั้น ถ้าขัดความในความตกลงระหว่าง
 ประเทศขัดกับบทกฎหมายภายในของอาณาเขตใดแล้ว ก็ย่อมต้อง
 ถูกละทิ้งความในความตกลงระหว่างประเทศเป็นใหญ่. ประเทศสยาม
 เรายกถือตามนี้เหมือนกัน.

(๑) ขนบธรรมเนียมประเพณีระหว่างประเทศ.

ขนบธรรมเนียมประเพณีระหว่างประเทศนั้น พงมขนได้ เช่น
 เดียวกันกับขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่น. กฎหมายระหว่าง
 ประเทศแผนกคดีเมืองมักเกิดขึ้นโดยวิธีนบนัดจนมาก. แต่กฎหมาย
 ระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลที่เกิดขึ้นโดยวิธีนบขุเป็นต้นจนน้อย
 เช่น การรับรู้ คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขต.

(๒) คำพิพากษาของศาล.

เวลานี้ยังไม่สามารถทำนายเห็นชัดหรือข้อพิพาททางปวงที่เกิด
 ขึ้นในระหว่างประเทศต่าง ๆ. แม้สันนิบาตชาติจะได้ตั้งศาลประจำ

ยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice) ซึ่งตั้งที่กรุงเฮกแล้ว ก็ดี แต่ศาลที่วางกันยังไม่ดีที่ชื่อจะเรียกเอาคดีหรือข้อพิพาทระหว่างประเทศต่าง ๆ ไปชำระเสียเองได้ เห็นได้ว่าแต่ประเทศที่เป็นคู่ความหรือคู่พิพาทจะได้ตกลง หรือได้ตกลงไว้แต่ครั้งนั้น. อย่างไรก็ตามก็ดี คำพิพากษาของศาล หรือ ของบุคคลในฐานะเป็นอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศนั้น ย่อมจะเป็นแบบอย่างสำหรับกรณีที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน ต่อไป ได้.

๓. ข้อเกิดทางนิติศาสตร์.

สำหรับกรณีที่ไม่พบกฎหมายกำหนดไว้เป็นระเบียบนั้น ความเห็นของนักนิติศาสตร์ย่อมมีอิทธิพลมากอยู่. ฉะนั้น ความเห็นของนักนิติศาสตร์ จึงเป็นข้อเกิดอันสำคัญอันหนึ่ง.

หมวดที่ ๓.

สัญชาติ.

บทที่ ๑.

ข้อความทั่วไป

สัญชาติ คือ เครื่องมือโดยนิตินัยที่ผูกพันบุคคลไว้กับประเทศ. ประเทศตั้งอยู่ได้ ก็เพราะพดเมือง. พดเมืองกับประเทศจึงมีส่วนได้เสียเช่นเดียวกัน. ความเจริญของประเทศ ก็คือ ความเจริญของพดเมืองนั่นเอง. ดังนั้น เพื่อบริหารความมั่นคงของประเทศ จึงเกิดมีหลักกฎหมายว่า พดเมืองจำกัดองมีความจงรักภักดีต่อยประเทศ.

คนต่างด้าวที่เข้าไปอาศัยอยู่ในอาณาเขตต่างประเทศ จำกัดองมีความจงรักภักดีต่อยประเทศของตน แต่ในขณะที่อยู่ในอาณาเขตต่างประเทศ ต้อง ปฏิบัติการไม่ให้ ขัดกับหลักการในประเทศนั้น กล่าวคือ มีหน้าที่ของจงรักภักดีต่อยประเทศนั้นด้วย หากแต่ว่าคนต่างด้าวพึงเปลี่ยนถิ่นที่อยู่ได้ตามใจสมัคร แต่เมื่อได้เปลี่ยนถิ่นที่อยู่ไปแล้ว ก็พึงพ้นจากหน้าที่อนัน. ส่วนพดเมืองนั้น แม้จะเปลี่ยนถิ่นที่อยู่ออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่นอกอาณาเขต กติ ก็หาพ้นจากหน้าที่ของจงรักภักดีต่อยประเทศของตนไม่.

ปัญหาเรื่องสัญชาติเป็นปัญหาที่ พึงกระทบกระเทือนถึง ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศ ด้วยเหตุ ๑ ประการ คือ

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

(๑) ประเทศย่อมตั้งวงใจ ซึ่งสิทธิที่จะรับรอง กนพลเมือง ของ
คนนอกอาณาเขต

(๒) ประเทศเป็นผู้คุ้มครองผลประโยชน์ ในทรัพย์สินของ
พลเมือง ฉะนั้น เมื่อทรัพย์สินใดได้รับความเสียหายนอกอาณาเขต
ก็พึงจัดการของกันทรัพย์สินนั้นได้ เจ้าของทรัพย์สินจะอยู่ในอาณาเขต
หรือไม่ ก็ตาม

(๓) เนื่องจากมีเครื่องมดผูกพันพลเมืองไว้กับประเทศ แต่
ระประเทศถือว่า พลเมืองของตนจำต้องปฏิบัติตามนอกอาณาเขต
มิให้ขัดกับบทกฎหมายของตนบางประเภท.

ในการออกกฎหมายว่าด้วยการถือสัญชาติในอาณาเขตนั้น
มีหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) บุคคลควรม้สัญชาติ.

การมีสัญชาตินั้น ทำให้มีสิทธิและหน้าที่ควมอยู่ด้วย. คนไม่มี
สัญชาติจึงพึงหัดกเดียงหน้าที่ในกระบวนนั้นได้ เช่น หน้าที่ที่จะเป็น
ทหารในยามสงคราม เป็นต้น. อนึ่ง ปัญหาว่าด้วยกฎหมายขัดกัน
มักกล่าวพาดพิงถึงสัญชาติของบุคคล. การที่บุคคลไม่มีสัญชาติ ก็
เท่ากับเพิ่มความลำบากขึ้นในปัญหาประเภทนี้. การไม่มีสัญชาตินั้น
มีขึ้นด้วยเหตุหลายประการ เช่น

(ก) บางประเทศมีกฎหมายบัญญัติว่า ถ้าพลเมืองของตน
ได้ ออกไปอยู่นอกอาณาเขตเกินระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้ว ให้ถือ
ว่าขาดจากสัญชาติเดิม. ทั้งนี้ โดยสันนิษฐานว่า บุคคลเหล่านั้นไม่

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

คิดจะกลับคนมาสู่ประเทศของตนอีก

(๒) บางประเทศยอมให้ พลเมืองของตนส่งสัญชาติเสียก่อน
ที่ได้รับสัญชาติใหม่.

เพื่อของกนมิให้ มบุคคลที่ใหม่สัญชาติดังนี้ น่าจะวางหลัก
การทวๆ ไปว่า สัญชาติบุคคลผู้นั้น ไม่ควรจะยอมให้สละเสีย จน
กว่าจะได้รับสัญชาติใหม่แล้ว.

(๒) บุคคลไม่ควรจะมีสัญชาติสองชาติในขณะเดียวกัน.

พลเมืองยอมคองจงรภักดีต่อประเทศ และมีหน้าที่จะเป็นทหาร
ออกรบให้ประเทศของตนในยามสงคราม. ดังนี้ ถ้าบุคคลใดมีสัญชาติ
สองชาติในขณะเดียวกัน และชาติทั้งสองนั้นทำสงครามซึ่งกันและกัน
ด้วยแล้ว บุคคลที่มีสองสัญชาตินั้น ย่อมตกอยู่ในฐานะอันยากยิ่ง
เนื่องจากมีหน้าที่ขัดชนตอกัน. เพราะเหตุดังนี้ ในกรณีบุคคลมี
สองสัญชาตินั้น ควรเปิดโอกาสให้บุคคลผู้นั้นเลือกรับสัญชาติได้ตาม
ใจสมัคร.

(๓) การถือสัญชาติไม่ควรเป็นการกดขี่.

หลักการอันนี้ ควรจะจำกัดลงเพียงว่า บุคคลพึงเปลี่ยน
สัญชาติได้ตามใจสมัคร. ในสมัยก่อนนั้น นานาประเทศมักถือเสีย
ว่า พลเมืองจะเปลี่ยนสัญชาติไม่ได้. แต่ในสมัยปัจจุบัน นานา
ประเทศยอมเปิดโอกาสให้พลเมืองของตนเปลี่ยนสัญชาติได้ เว้นไว้
แต่จะเป็นการขัดกับคามมั่นคงของประเทศ. อนึ่ง คนต่างดาวที่เขา
มาอยู่ในอาณาเขตคั้นนี้ ไม่ควรจะกดขี่บังคับให้ถือสัญชาติของ

ประเทศเจ้าของอาณาเขตต์ ถ้าเขาไม่มีใจสมัครดงนน.

โดยที่ บัญญัติว่าด้วยสัญชาติบนบัญญัติเกี่ยวกับ อีสร์ภาพ และ การเมืองของประเทศ นานาประเทศจึงตั้งวงไว้ ซึ่งดีทชที่จะออก กฎหมายตามแต่จะเห็นสมควร. และเพราะเหตุนี้เอง กฎหมายใน กระบวน ในอาณาเขตต์ต่าง ๆ จึงมีข้อความขัดกับเหตุการที่กล่าว ข้างคณอยบาง.

การศึกษารื่องสัญชาติอาจแยกออกได้ตามหัวข้อ ดังนี้

๑. สัญชาติแต่กำเนิด (Nationality of Origin)
๒. การเปลี่ยนสัญชาติแต่กำเนิด โดย

(ก) การแปลงชาติ (Naturalization)

(ข) การสมรส (Marriage)

(ค) การ เปลี่ยน แปลง อีสร์ภาพ แห่ง อาณาเขตต์ (Cession of territory)

บทที่ ๒

สัญชาติแต่กำเนิด

หลักกฎหมายว่าด้วยสัญชาติแต่กำเนิดมีดังนี้ คือ

(๑) หลักสัญชาติตามโลหิต ภาษาละตินเรียกว่า Ius Sanguinis คือ สิทธิที่สืบจากโลหิต หมายความว่า บุคคลจำต้องถือสัญชาติตามบิดามารดา.

(๒) หลักสัญชาติตามอาณาเขตต์ ภาษาละตินเรียกว่า Ius Soli คือ สิทธิที่สืบจากอาณาเขตต์ หมายความว่า บุคคล

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

จำกัดถือสัญชาติของประเทศที่ตนเกิด.

หลักสัญชาติตามโลหิตนั้น เนื่องมาจากกฎหมายกรีกและโรมันแต่โบราณ. ในสมัยนั้น คนต่างด้าวมีฐานะตกต่ำ. สิทธิในฐานะพลเมืองจึงเบงตั้งที่หวงห้าม. ตามกฎหมายกรีกในสมัยนั้น บุคคลจะมีสัญชาติกรีกได้ ก็ต่อเมื่อได้เกิดแต่บิดาและมารดาเป็นกรีกด้วยกัน. จะเกิดในหรือนอกอาณาเขตก็ตาม. กฎหมายโรมันก็มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกัน.

ส่วนกฎหมายเยอรมันในสมัยโบราณนั้น มิได้ใช้หลักสัญชาติตามโลหิต หรือ หลักสัญชาติตามอาณาเขตแต่เลย. ในสมัยนั้น หมู่ชนต่างแยกกันอยู่เป็นหมวดเป็นหมู่และมีที่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่มั่นคง. การเป็นสมาชิกของหมวดหรือหมู่ไหน ย่อมต้องอาศัยความยินยอมของหมวดหรือหมู่นั้น ผู้ที่จะเป็นสมาชิกจะเป็นคนต่างชาติ หรือเกิดในถิ่นที่อื่นใดก็ตาม. ครั้นต่อมาหมู่ชนที่ตั้งอยู่เป็นหมวดเป็นหมู่นั้นได้ตั้งอยู่ในถิ่นที่มั่นคง สมาชิกแห่งหมวดหรือหมู่ก็กลายเป็นสมาชิกแห่งชุมชนที่ตั้งอยู่ในอาณาเขต ทำให้เกิดความนิยมไปในทางอิสสรภาพเฉพาะอาณาเขต. เนื่องจากได้รับผลประโยชน์ในเนื้อที่นั้น ก็ได้รับความสะดวกของบ่อในอาณาเขต บุคคลที่เกิดในอาณาเขตของประเทศใด ก็จำเป็นต้องมีความจริงรักภักดีต่อประเทศนั้น หรือ อีกนัยหนึ่ง ผู้ที่เกิดในอาณาเขตของประเทศใด จำต้องถือสัญชาติของประเทศนั้น. จึงได้เกิดนิยมหลักสัญชาติตามอาณาเขต.

หลักการต้องประการที่กล่าวนี้ ย่อมมีค่าและนำหนักแตกต่าง

กัน. คนเราสืบต้นตอจากบิดามารดา. เมื่อบิดามารดามีสัญชาติ
ของประเทศไทย ก็เป็นธรรมดาที่บุตรจะย่อมมีสัญชาติของประเทศไทย
นั้น. ส่วนการเกิดในอาณาเขตก็อาจเป็นเครื่องชักจูงให้บุคคล
รักใคร่ประเทศนั้นได้ ฉะนั้นอย่างยิ่ง เมื่อใดที่บิดาหรือมารดา
ตั้งภูมิตำเนาอยู่ในอาณาเขตนั้นตลอดมา.

เมื่อปัญหาว่าด้วยสัญชาติเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการเมืองของ
ประเทศ นานาประเทศจึงได้กำหนดบทบัญญัติในกระบวนกฎหมาย
จะเป็นประโยชน์แก่ตน พึงแยกออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) ประเทศที่ใช้หลักสัญชาติตามโลหิตเป็นพื้น มี เยอรมัน
ออสเตรีย ฮังการี นอร์เวย์ และ ภูเมเนีย เป็นอาทิ.

(๒) ประเทศที่ใช้หลักสัญชาติตามอาณาเขตเป็นพื้น มี
อาร์เจนตินา โบลิเวีย บราซิล ชิลี และประเทศอื่นๆ ในอเมริกาใต้.

(๓) ประเทศที่ใช้หลักสัญชาติตามโลหิต และ หลักสัญชาติ
อาณาเขตควบกัน มี ญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน อิตาลี
ญี่ปุ่น ไปรุกเกส เนเธอร์แลนด์ เป็นอาทิ.

กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติแต่กำเนิด

กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติแต่กำเนิด มีบัญญัติไว้ในมาตรา
๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งบัญญัติว่า คนไทย คือ

(๑) บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย แม้เกิดใน
พระราชอาณาจักร์สยามก็ดี เกิดนอกพระราชอาณาจักร์ก็ดี.

(๒) บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย แต่ผู้บิดา

ไม่ปรากฏ.

- (๓) บุคคลผู้ได้กำเนิดในพระราชอาณาเขตต์.
 (๔) หญิงต่างชาติผู้ได้ทำงานสมรสกับคนไทยตามกฎหมาย
 ประเด็นนี้.

(๕) คนต่างประเทศผู้ได้แปลงชาติมาถือเอาสัญชาติไทย
 ตามพระราชบัญญัติ. (๖)

อนุมาตรา (๓) และ (๒) อนุโตมตามหลักสัญชาติตาม
 โสहित. อนุมาตรา (๓) อนุโตมตามหลักสัญชาติตามอาณาเขตต์.
 ส่วนอนุมาตรา (๔) และ (๕) นั้น ไม่เกี่ยวกับสัญชาติแต่กำเนิด
 ฉะนั้น จะไม่กล่าวถึงในที่นี้.

(๖) Nationality Law B.E. 2456

Section 3. The following persons are Siamese:-

- 1) Every person born to a Siamese father on Siamese
 territory or abroad;
- 2) Every person whose mother is a Siamese and
 whose father is unknown;
- 3) Every person born on Siamese territory;
- 4) Every woman of foreign nationality who is married
 to a Siamese;
- 5) Every alien who has acquired Siamese nationality
 by naturalization.

อนุมาตรา (๑) ว่าด้วยบุคคลผู้ได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย
แม่เกิดในพระราชอาณาจักวิญญูญัตติ เกิดนอกพระราชอาณาจัก
กิตติ.

ความในอนุมาตรา^๕นี้ ควรเข้าใจว่าหมายถึงเด็กที่คลอดจาก
ครรภ์แล้ว. เมื่ออนุมาตรา^๕จะใช้คำว่า “ได้กำเนิด” และ “เกิด”
กิตติ แต่ถนัด^๕ต้องคำนึงถึงความหมายอย่างเดียวกัน คือ หมายถึง
การเกิดนั่นเอง^(๒) หากแต่ว่า “กำเนิด” มีนัยระต่อไปในทางสืบสาย
โลหิต เช่น มีสัญชาติเป็นไทยแต่กำเนิด มีสัญชาติเป็นจีนแต่กำเนิด
เป็นคน. ส่วน “เกิด” มีนัยระมุ่งถึงการคลอดจากครรภ์ เช่น
เกิดที่กรุงเทพฯ เกิดที่เชียงใหม่ เป็นต้น. ฉะนั้น ตามอนุมาตรา^๕
บิดาต้องเป็นคนไทยในขณะ^๕ที่บุตรเกิด บุตรจึงมีสัญชาติไทย. ถ้าใน
ขณะ^๕ที่บุตรเกิด บิดาได้เปลี่ยนสัญชาติเป็นคนต่างด้าวไปแล้ว บุตรที่
เกิดนั้นก็ไม่ได้สัญชาติไทยตามอนุมาตรา^๕นี้.

อุทาหรณ์:

นายตุ้มมีบุตรชื่อนายมี. นายตุ้มเป็นคนไทยในขณะ^๕ที่นายมีเกิด.
นายมียอมมีสัญชาติไทยตามบิดา. แต่ถ้าในขณะ^๕ที่นายมีเกิด นายตุ้ม
ได้แปลงชาติเป็นคนสัญชาติอังกฤษไปแล้ว ดังนั้น นายมีก็ไม่ได้
สัญชาติไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติ
สัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖.

(๒) ทั้งนี้ ตรงตามต้นร่างภาษาอังกฤษแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งใช้

คำว่า “born” ทั้งในสามอนุมาตรา ขุพัตินิต หน้า ๑๖.

ถ้าบิดามีสัญชาติไทยในขณะที่บุตรเกิดแล้ว บุตรนั้นย่อมเป็นคนไทยตามบิดาตามอนุมาตรา ๕ ทั้งนี้ ไม่ว่าบิดาจะมีสัญชาติไทยแต่กำเนิด หรือ จะเป็นคนต่างด้าวที่ได้แปลงชาติเป็นคนไทยก็ตาม.

อุทาหรณ์:

(ก) นายดีเป็นคนไทยแต่กำเนิด. นายดีมีบุตรชื่อนายสา. ในขณะให้นายสาเกิด นายดียังเป็นคนไทย. นายสา ย่อมเป็นคนไทยตามบิดา ตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖.

(ข) นายดีมีเป็นคนสัญชาติอังกฤษ. ในเวลาที่ภรรยา นายดีมีครรภ์นั้น นายดีมีได้แปลงชาติเป็นคนไทย. เมื่อนายดีมีได้แปลงชาติมาเป็นคนไทยแล้ว ภรรยา นายดีมีจึงคลอดบุตรอยู่รอดเป็นทารก ดังนี้ บุตรที่เกิดนั้นเป็นคนไทยตามบิดาตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖.

คำว่า “บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย” นั้น จะกินความเฉพาะแต่กรณี ทบตตามารดาเป็นสามี ภรรยา กันตามกฎหมายเท่านั้น หรือ จะกินความรวมทั้งกรณี ทบตตามารดาไม่เป็นสามี ภรรยา กันตามกฎหมายด้วย เช่น ในกรณีที่บิดาได้รับรองบุตร โดยได้ปฏิบัติการตามกฎหมายแห่งท้องถิ่น. สมมติว่า นายดีคนไทยกับนางจามคนสัญชาติฝรั่งเค้ด้อยู่กันด้วยกัน โดยมีได้เป็นสามี ภรรยา กันตามกฎหมาย. นายดีมีบุตรกับนางจาม แต่รับว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของคน

ตั้ง บุตรนั้นจะเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๙๖ หรือไม่? ถ้าตัดความว่า ถ้อยคำในพระราชบัญญัติในต้น หมายถึงเฉพาะแต่กรณีที่มีตามมาตราเป็นลำดับที่ ๑ บรรยายกันตามกฎหมายแล้ว บุตรนายตั้งก็ไม่เป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ. แต่ถ้าตัดความให้กว้างขึ้น รวมทั้งกรณีที่มีตามมาตราไม่เป็นที่บรรยายกันตามกฎหมายด้วยแล้ว บุตรนายตั้งก็ย่อมเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ.

ทรงเห็นว่า ควรจะตัดความให้กว้างขึ้น รวมทั้งกรณีที่มีตามมาตราไม่เป็นที่บรรยายกันตามกฎหมายด้วย เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ—

(๑) ถ้อยคำที่ใช้ คือ “บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย” กล่าวถึงบุคคลที่เกิดจนแต่บิดาเป็นคนไทยเท่านั้น. ไม่มิถ้อยคำเพิ่มเติมเพื่อจำกัดความให้แคบลงประการใดเลย. ฉะนั้นการตีความควรเป็นไปตามนัยะที่ใช้อยู่ตามธรรมดา.

(๒) มาตรา ๓ อนุมาตรา (๒) กล่าวถึง “บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย แต่ฝ่ายบิดาไม่ปรากฏ”. ความในอนุมาตรา (๒) นี้ หมายถึงกรณีที่มีตามมาตราไม่เป็นที่บรรยายกัน เพราะถ้าบิดามารดาเป็นลำดับที่บรรยายกันตามกฎหมายแล้ว ฝ่ายบิดาก็ต้องปรากฏอยู่เอง. ก็เมื่อถ้อยคำที่ใช้ในทำนองเดียวกัน คือ “บุคคลผู้ได้กำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย” ก็มีความถึงกรณีที่มีตามมาตราไม่เป็นที่บรรยายกันตามกฎหมายด้วยแล้ว ถ้อยคำในอนุมาตรา (๑)

ก็ย่อมกินความเช่นเดียวกัน คือ กินความถึงกรณีทับตามารดาไม่
เป็นสามีภรรยากันตามกฎหมายด้วย.

(๓) การที่ความในกว้างขึ้น รวมถึงกรณีทับตามารดาไม่
เป็นสามีภรรยากันตามกฎหมายนั้น พงษ์เบญจโอภาสก็จะให้สัญชาติ
ไทยแก่บุคคลผู้ใด กำเนิดแต่บิดา เป็นคนไทยนอกราชอาณาจักรสยาม
ในกรณีทับตามารดาไม่เป็นสามีภรรยากันตามกฎหมาย แต่กฎหมาย
ในท้องที่ยอมให้เด็กที่เกิดนรบริบสัญชาติไทยได้.

บุคคลที่ใด กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทยในราชอาณาจักรสยาม นั้น
เป็นกรณีที่ไม่พึงมีปัญหาเกิดขึ้นได้. บุคคลจำพวกนี้ต้องเป็นคนไทย
อยู่เอง. ทั้งนี้ ไม่ว่าจะใช้หลักสัญชาติตามโลหิต หรือ หลักสัญชาติ
ตามอาณาเขตต์.

แต่บุคคลที่ใด กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทยนอกราชอาณาจักรสยาม
นั้น อาจใ้บริบสัญชาติของประเทศที่ตนได้เกิดในอาณาเขตต์ด้วยก็ได้.
เช่น นายแสงคนไทยได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศบราซิลในทวีปอเมริกา
ใต้. นายแสงมีบุตรชื่อ นายแด้. ตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ
พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๓ อนุมาตรา (๓) นายแด้เป็นคนไทย เพราะ
กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย. แต่ตามกฎหมายบราซิล ซึ่งใช้หลักสัญชาติ
ตามอาณาเขตต์ นายแด้เป็นคนสัญชาติบราซิล เพราะเกิดในอาณา
เขตต์บราซิล. ในกรณีเช่นนี้ นายแด้มีภูมิลำเนาหรือตั้งบ้านเรือน
อยู่ในประเทศบราซิลแล้ว ก็ไม่เป็นกรณีที่ประเทศสยามจะบังคับให้
นายแด้เป็นคนไทยในอาณาเขตต์บราซิลได้. หรือ อีกนัยหนึ่ง นายแด้

จะเอา สิทธิ เนื่องจากเป็นคนไทยไปใช้ ใน อาณาเขตที่ บราซิล ไม่ได้.
 ประเทศยอมมีอำนาจครอบงำบุคคลในอาณาเขต. ฉะนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่
 ในอาณาเขต ถือว่า สิทธิที่สืบจากอาณาเขตของตนมีค่ามากกว่า
 สิทธิที่สืบจาก โฉกษิตของพลเมืองของประเทศอื่นแล้ว ประเทศหนึ่ง
 ก็ไม่สามารถบังคับใช้ อำนาจ ของ ตนใน อาณาเขต ของ ประเทศ ที่ไม่
 ยอมรับว่าอำนาจนั้นได้. ทั้งนี้ เพราะจะเป็นการกระทำขัดกับอิสสระ
 ภาพของอาณาเขตตน. ด้วยเหตุนี้ ในกรณีบุคคลมีสัญชาติสอง
 ชาติในเวลาเดียวกัน จึงมีหลักนิยามว่า ประเทศ ที่บุคคลเป็น
 พลเมืองโดยใช้หลักสัญชาติตาม โฉกษิต จะเรียกร้องให้บุคคลผู้นั้น
 ได้รับความป้องกันทางทุกในอาณาเขตของประเทศที่บุคคลผู้นั้นเป็น
 พลเมืองโดยใช้หลักสัญชาติตามอาณาเขต ไม่ได้. และประเทศที่
 บุคคลเป็นพลเมือง โดยใช้หลักสัญชาติตามอาณาเขต จะเรียกร้อง
 ให้บุคคลผู้นั้นได้รับความป้องกันทางทุก ในอาณาเขตของประเทศที่
 บุคคลผู้นั้นเป็นพลเมือง โดยใช้หลักสัญชาติตาม โฉกษิต ก็ไม่ได้ดุจกัน.

กฎหมายไทยเรื่องการแปลงชาติถือตามหลักการทวิฐาน. มาตรา
 ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐ บัญญัติว่า "คน
 ต่างประเทศผู้ที่ได้แปลงชาติในกรุงสยามแล้ว เมื่อออกไปอยู่ภายใน
 อาณาเขตของประเทศ ที่ตน อยู่ในบังคับแต่ ก่อน นั้น จะถือเอา
 ประโยชน์ที่ตนเป็นคนในบังคับสยามไปใช้ ในที่นั้นไม่ได้ เว้นไว้แต่
 ตามกฎหมายของประเทศนั้นกิต หรือตามหนังสือสัญญาที่ได้ ทำไว้
 กับประเทศนั้นกิต มีความอนุญาตยอมให้ ถือประโยชน์เช่นว่านแต่
 จึงจะถือหรือใช้ประโยชน์ที่ตนแปลงชาติได้. ในอากรอย่างเดียวกัน

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

กษัตริย์ คนไทยที่ได้แปลงชาติในเมืองต่างประเทศแล้ว เมื่อกลับมา
อยู่ในกรุงสยาม ไม่สามารถที่จะถือเอาประโยชน์ ทมตั้งกตเป็นคน
แปลงชาติต่างประเทศได้ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาตของรัฐบาตสยาม
ให้แปลงชาตินั้นด้วย."

กฎหมายของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ก็มีบทบัญญัติในทำนอง
นเหมือนกัน. มาตรา ๖ แห่งกฎหมายดีวีตส์ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ.
๑๘๐๓ ว่าด้วยการแปลง ชาติเป็น คนชาติดีวีตส์และการ ด้ละด้ยชาติ
ดีวีตส์ บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งนอกจากสัญชาติดีวีตส์แล้ว ยังมี
ด้ยชาติของต่างประเทศใดด้วยนั้น ไม่พึงเรียกร้องเอาสิทธิและความ
บ่งกันฐานเป็นคนดีวีตส์ เพื่อใช้ขอประเทศนั้นได้ ตลอดเวลาที่ตน
อยู่ในอาณาเขตต์ของประเทศนั้น" (*)

อนุสัญญาว่า ด้วย ปัญหา เกี่ยว กับ กฎหมาย สัญชาติ จัด กัน
(Convention on Certain Questions relating to the Conflict of
Nationality Laws) ซึ่งที่ประชุมเพื่อการประมวลกฎหมายระหว่าง
ประเทศที่กรุงเฮกได้ทำขึ้นเมื่อ มีนาคม-เมษายน ค.ศ. ๑๙๓๐ ก็มีบท
บัญญัติในทำนองนเหมือนกัน. ข้อ ๔ แห่งอนุสัญญาดังกล่าวความว่า

(*) A person who, in addition to Swiss nationality,
possesses that of a foreign State, is not entitled to claim
as against that State, so long as he is resident therein, the
rights and protection pertaining to the status of Swiss
citizen.

“ประเทศหนึ่งประเทศใดจะให้ความคุ้มครองทางทูตแก่พลเมืองของตน เพื่อใช้ต่อประเทศซึ่งบุคคลผู้นั้นมีสัญชาติอยู่ด้วย หาได้ไม่” (๔)

วิชานานาประเทศพึงใช้แก่บุคคลที่มีสัญชาติสองชาติใน เวลาเดียวกันนั้น มติลง คือ

(๑) ทำสัญญาระหว่างกันยอมให้บุคคลที่มีสัญชาติสองชาตินั้น มีสิทธิเลือกรับสัญชาติใดตามใจสมัคร ในเมื่อบรรดุนิติภาวะแล้ว เช่น ยอมให้ถือสัญชาติตามโลหิตจนบรรดุนิติภาวะแล้ว จึงพึงเลือกรับสัญชาติตามอาณาเขตใด. หรือ ยอมให้ถือสัญชาติตามอาณาเขตจนบรรดุนิติภาวะแล้ว จึงพึงส่งสัญชาติคืนได้ แต่จตุกรณ.

(๒) ถ้อยแถลงการตามข้อแนะนำของสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศ (Institute of International Law) ว่า สัญชาติตามโลหิต ให้ยุติเพียงชั้นตฤกที่เกดนอกอาณาเขตค้เท่านั้น. หลานที่เกดนอกอาณาเขตค้ ไม่นับว่ามีสัญชาติตามโลหิต.

แต่จตุกรทงสองนั ยังไม่ได้รับความนิยมนเพียงพอ. ฉะนั้น ประเทศที่ไม่ได้ทาคความตกลงใช้จตุกรทงสองนั จะควรปฏิบัติอย่างไร? ถ้ามีญหาว่าจตุกรบุคคลมีสัญชาติสองชาติในเวลาดึเดียวกัน เกดขึ้นในอาณาเขตค้ของประเทศทจตุกร บุคคลผู้นั้นเป็นพลเมืองของตนแล้ว ค้ใน ประเทศนั้น ก็ยอมต้อง อนุโตมตามกฎหมายในอาณาเขตค้.

(๔) A State may not afford diplomatic protection to one of its nationals against a State whose nationality such person also possesses. (League of Nations Doc. C. 24. M. 13. 1931. V.)

แต่ถ้าปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศกลาง หรือประเทศที่สาม ซึ่งไม่
 ถือว่า บุคคลผู้นั้นเป็นพลเมืองของตนแล้ว ศาลของประเทศกลาง
 หรือประเทศที่สาม จะปฏิบัติอย่างไร? ในเรื่องนี้ เพื่อให้หน้า
 ประเทศปฏิบัติกรในทำนองเดียวกัน ที่ประชุมเพื่อการประมวล
 กฎหมายระหว่างประเทศได้ทำอนุสัญญาว่าด้วยปัญหาเกี่ยวกับ
 กฎหมายสัญชาติชดกัน ค.ศ. ๑๙๓๐ ซึ่งมีควมในข้อ ๕ และ
 ข้อ ๖ ว่า “ภายในประเทศที่สาม บุคคลที่มีสัญชาติมากกว่า
 หนึ่งชาติ จะต้องถือได้มีอนว่า มีสัญชาติแต่เพียงชาติเดียวเท่านั้น. โดย
 ไม่กระทบกระเทือนถึงการใช้กฎหมายของตนในเรื่องฐานะของบุคคล
 และอนุสัญญาซึ่งใช้อยู่ในจำพวกสัญชาติที่บุคคลผู้นั้นมีในประเทศ
 ที่สามพึงรับรองโดยเฉพาะในอาณาเขตของตน ซึ่งสัญชาติของ
 ประเทศที่บุคคลผู้นั้นมีถิ่นที่อยู่เป็นอาจีน และเป็นแห่งสำคัญ หรือ
 สัญชาติของประเทศ ซึ่งตามพฤติการณ์ปรากฏว่า บุคคลผู้นั้นเกี่ยว
 พันด้วยอย่างสนิทสนมที่สุดจริง ๆ.”^(๕) และ “บุคคลที่มีสัญชาติ

(๕) Article 5. Within a third State, a person having more than one nationality shall be treated as if he had only one. Without prejudice to the application of its law in matters of personal status and of any conventions in force, a third State shall, of the nationalities which any such person possesses, recognise exclusively in its territory either the nationality of the country in which he is habitually and principally resident, or the nationality of the country with which in the circumstances he appears to be in fact most closely connected.

ของชาติ ซึ่งมิได้ได้มาเนื่องแต่การกระทำโดยใจสมัครของคนนั้น อาจสละสัญชาติหนึ่งสัญชาติใดในสองสัญชาตินั้นเสียได้ โดยได้รับอนุญาตจากประเทศ ซึ่งคนประสงค์จะสละสัญชาตินั้น แต่ทรงยอมไม่กระทบกระเทือนถึงเสรีภาพของประเทศหนึ่งประเทศใดในอันที่จะให้พลเมืองมีสิทธิมากยิ่งขึ้นที่จะสละสัญชาติของตน ส่วนการอนุญาตนั้น จะไม่ยอมอนุญาตไม่ได้ ถ้าบุคคลผู้นั้นมีถิ่นที่อยู่เป็นอาณานิคม และเป็นแหล่งสำคัญอยู่ณะเมืองต่างประเทศ และได้ปฏิบัติครบถ้วนตามเงื่อนไขในกฎหมายของประเทศซึ่งบุคคลผู้นั้นประสงค์จะสละสัญชาติ

นั้นแล้ว (๖)

(๖) Article 6. Without prejudice to the liberty of a State to accord wider rights to renounce its nationality, a person possessing two nationalities acquired without any voluntary act on his part may renounce one of them with the authorisation of the State whose nationality he desires to surrender. This authorisation may not be refused in the case of a person who has his habitual and principal residence abroad, if the conditions laid down in the law of the State whose nationality he desires to surrender are satisfied.

สมมติว่า นายสมิท คนสัญชาติอังกฤษ มีบุตรชายคนหนึ่ง
 ซึ่งเกิดในประเทศฝรั่งเศส. ตามกฎหมายอังกฤษ นายจอห์นเป็น
 คนอังกฤษ. แต่ตามกฎหมายฝรั่งเศส นายจอห์นก็เป็นคนฝรั่งเศส.
 ถ้านายจอห์นได้สัญชาติใดสัญชาติหนึ่งเดียวโดยปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย
 ไซ้ในกฎหมายของประเทศที่สัญชาติแล้ว ปัญหาเรื่องสัญชาติ
 ของนายจอห์นก็จะไม่เกิดขึ้น. ถ้านายจอห์นไม่ได้สัญชาติใดใน
 สัญชาติใดเลย และถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ว่านาย
 จอห์นเป็นคนสัญชาติใด คำตอังกฤษก็ต้องถือว่านายจอห์นเป็นคน
 อังกฤษ. แต่ตามที่คำตอังกฤษพิพากษาคงไม่ไม่เป็นกรณีรัฐบาท
 ฝรั่งเศสจะฟังทักท้วงได้. ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสว่า
 นายจอห์นมีสัญชาติใด คำตฝรั่งเศสก็ต้องถือว่านายจอห์นเป็นคนฝรั่งเศส
 ต่อกัน. แต่ถ้ากรณีที่เกิดขึ้นในประเทศกลาง เช่น ในประเทศอิตาลี
 เป็นต้นแล้ว คำตอิตาลีนั้นพึงพิจารณาว่า นายจอห์นมีถิ่นที่อยู่เป็น
 อาจिनและเป็นแหล่งสำคัญอยู่ในประเทศอังกฤษหรือในประเทศฝรั่งเศส.
 ถ้านายจอห์นมีถิ่นที่อยู่เป็นอาจिनและเป็นแหล่งสำคัญอยู่ในประเทศ
 อังกฤษ คำตอิตาลีนั้นพึงถือว่า นายจอห์นเป็นคนสัญชาติอังกฤษ.
 ถ้า นายจอห์นมีถิ่นที่อยู่เป็นอาจिनและเป็นแหล่งสำคัญอยู่ในประเทศ
 ฝรั่งเศส คำตอิตาลีนั้นพึงถือว่า นายจอห์นเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส. แต่
 ถ้าปรากฏว่า นายจอห์นไม่มีถิ่นที่อยู่เป็นอาจिनและเป็นแหล่งสำคัญ
 ในประเทศอังกฤษ หรือ ฝรั่งเศสแล้ว ก็ต้องพิจารณาว่า ในระหว่าง
 สองประเทศนี้ ตามพฤติการณ์ ที่เขินอยู่ นายจอห์นมีความเกี่ยวพัน
 อย่างสนิทสนมที่จริงจังกับประเทศไหน. ถ้านายจอห์นมีความเกี่ยวพัน

อย่างอื่นที่สนับสนุนที่สุดจริง ๆ กับประเทศอังกฤษหรือฝรั่งเศส ก็ต้อง
นับว่านายจอห์นเป็นคนอังกฤษ หรือ ฝรั่งเศส แล้วแต่กรณี.

อย่างไรก็ดี อนุสัญญาว่าด้วยปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย
สัญชาติซิดกัน ๑๙๓๐ นี้ ในขณะนั้น ฝ่ายสยามยังได้
เขาเป็นภาคด้วย. แต่กามีกรณีเช่นว่านเกิดขึ้นแล้ว ฝ่ายสยาม
อาจอนุโลมตามหลักการแห่งอนุสัญญานี้ ก็ได้.

อนุมาตรา (๒) ว่าด้วยบุคคลผู้ใดกำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย
แต่ฝ่ายบิดาไม่ปรากฏ.

ถ้อยคำที่ใช้ในไม่บัง ชัดว่า หมายถึงบุคคลผู้ใดกำเนิดแต่บิดา
มารดาเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย หรือ ถึงบุคคลผู้ใดกำเนิด
แต่บิดามารดาไม่เป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย. แต่พึงตั้งนัยฐานได้
ว่ากั้นความเฉพาะบุคคลผู้ใดกำเนิดแต่บิดามารดาไม่เป็นสามีภรรยา
ตามกฎหมาย เพราะถ้าบิดามารดาเป็นสามีภรรยาตามกฎหมายแล้ว
บิดาก็ต้องปรากฏอยู่เอง.

พึงตั้งเหตุว่า ในอนุมาตรา (๒) นี้ ไม่มีคำว่า "แม่เกิดใน
พระราชอาณาจักรสยามก็ดี เกิดนอกพระราชอาณาจักรก็ดี"
อย่างเช่นในอนุมาตรา (๓). ปัญหาจึงมีว่า อนุมาตรา (๒) นี้ จะควร
ตีความ โดยจำกัดถึงบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรสยามเท่านั้น หรือ
จะควรตีความให้กว้างขึ้นรวมทั้งบุคคลที่เกิดนอกราชอาณาจักรสยาม
ด้วย. เห็นว่า ควรตีความให้กว้างขึ้นรวมทั้งบุคคลที่เกิดนอกราช

อาณาจักรสยามด้วย เพราะ

(ก) ถ้อยคำที่ใช้ในอนุมาตรา (๓) นั้น บ่งชี้ว่า หมายถึง บุคคลที่เกิดนอกราชอาณาจักรสยามด้วย. ฉะนั้น เมื่อในอนุมาตรา (๒) นี้ ไม่ถ้อยคำจำกัดความให้แคบลงแล้ว ก็ควรตีความในทำนองเดียวกัน กับอนุมาตรา (๓).

(ข) ถ้าจะตีความให้แคบลง หมายถึงเฉพาะแต่บุคคลที่เกิดใน ราชอาณาจักรสยามเท่านั้นแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอนุมาตรา (๒) นั้นเป็นพิเศษ เพราะบุคคลที่งานยอมรับรวมอยู่ในจำพวกบุคคล ที่กล่าวไว้ในอนุมาตรา (๓) แล้ว.

(ค) ตามกฎหมายในบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ถ้าบุตรเกิดแต่บิดามารดาไม่เป็นสามีภรรยา ก็ตามกฎหมายแล้ว แม้มารดาไปจดทะเบียนรับรองว่าเป็นบุตรของตนก่อนบิดา บุตรนั้นก็นับว่ามีสัญชาติตามมารดา.

ดังนั้น นางจันทร์ไทยเคยอยู่กับนายพิตปชาวอังกฤษขณะกรุง ปารีส์ โดยไม่ได้ เป็นสามีภรรยา ก็ตามกฎหมาย. นางจันทร์กับ นายพิตป. นางจันทร์ได้จดทะเบียนไว้ ที่อำเภอรับรองว่าเป็นบุตรของตน กับนายพิตป. ตามกฎหมายฝรั่งเศส บุตรนั้นเป็นคนไทย. ถ้าจะตีความ มาตรา ๓ อนุมาตรา (๒) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ ให้แคบลงแล้ว ตามกฎหมายไทย บุตรของนางจันทร์ก็ไม่ได้สัญชาติไทย.

อนุมาตรา (๓) ว่าด้วยบุคคลผู้ได้กำเนิดในพระราชอาณา
จักร์สยาม.

อนุมาตรา^๕นี้อนุโตมตามหลักสัญชาติตามอาณาเขตต์. ถ้าผู้
หนึ่งผู้ใดเกิดในราชอาณาจักร์สยามแล้ว บิดามารดาจะเป็นคนสัญ
ชาติใด หรือ จะอยู่ในราชอาณาจักร์สยามเป็นเวลาดำเนาใดก็ตาม
บุคคลผู้นั้นย่อมเป็นคนไทย.

คำว่า “พระราชอาณาจักร์สยาม” นี้^๕ย่อมกินความรวม
ทั้งน่านน้ำที่อยู่ใกล้เคียงอาณาเขตต์ด้วย. และจำกัดของทราบต่อไปว่า
น่านน้ำที่นับว่าเป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์นั้น มีเขตต์กว้างออกไปจากฝั่ง
เพียงไร. ในเรื่องเขตต์น่านน้ำ นานาประเทศยังมีความเห็นผิดแผกกัน.
บางประเทศถือว่า น่านน้ำที่^๕เป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์นั้น มีเขตต์เพียง
๓ ไมล์ออกไปจากฝั่ง. บางประเทศถือว่ามีเขตต์มากกว่านั้น เช่น
ประเทศสเปนถือว่ามีเขตต์ ๖ ไมล์ และสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศ
(Institute of International Law) ก็แนะนำให้อธิเขตต์ ๖ ไมล์.
แต่ถ้าจะถือตามวิธีการที่นานาประเทศปฏิบัติระหว่างกันแล้ว เขตต์ ๓
ไมล์ย่อมเป็นเขตต์ที่ได้รับความนิยมเป็นส่วนมาก. ในสัญญาว่าด้วย
การตรวจสำราห์ที่สหประชาชาติรัฐอเมริกาได้ทำกับอังกฤษ ลงวันที่ ๒๓ มกรา
คม ค.ศ. ๑๘๒๔ กับเยอรมันลงวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๒๔
และกับเนเธอร์แลนด์ ลงวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๒๔ มีบท
บัญญัติให้อธิเขตต์ว่า เขตต์ ๓ ไมล์นั้น เป็นเขตต์น่านน้ำที่^๕เป็นส่วน
แห่งอาณาเขตต์โดยชอบธรรม.

สำหรับประเทศไทยนั้น ในขณะนี้เรายังไม่มีกฎหมายบัญญัติ

ว่า น่านน้ำอันเป็นส่วนแห่งราชอาณาจักรสยามนั้น มีเขตต์กิโลเมตร แต่ในทางปฏิบัติฝ่ายเราคงถือเขตต์ ๓ ไมล์ ตามความนิยมส่วนมากของนานาประเทศ.

ถึงแม้ว่า น่านน้ำตามชายทะเลจะนับรวมอยู่ในอาณาเขตต์ของประเทศกิต แต่กึ่งมณฑลขณะเกิดแยกจากดินแดนหรืออาณาที่อยู่ภายในอาณาเขตต์ เพราะตามกฎหมายระหว่างประเทศ เวือต่างประเทศมี "สิทธิเดินส่งดวก" (Right of innocent passage) ผ่านน่านน้ำริมฝั่งทะเลเป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์ ทั้งนี้ อำนาจศาลครอบงำการกระทำในเวือที่ผ่านน่านน้ำ ซึ่งเป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์ จึงมีอยู่อย่างจำกัด. ในส่วนคดีแพ่งโดยจะเพราะเหตุนี้ นานาประเทศมักถือว่า ศาลในอาณาเขตต์ ไม่มีอำนาจครอบงำบุคคลในเวือที่ผ่านมาในน่านน้ำที่เป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์. ในส่วนคดีอาญานี้ กฎหมายในประเทศอังกฤษถือเดี่ยว่า ศาลในอาณาเขตต์มีอำนาจครอบงำการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างที่เวือต่างประเทศอยู่ในน่านน้ำที่เป็นอาณาเขตต์ แต่จะฟ้องจำเลยได้ ก็แต่เมื่อเด้นาบทมิหนงผู้ใดได้ร้องขอมาตั้งนั้น. สำหรับอำนาจศาลในทางอาญาน กฎหมายอังกฤษกำหนดน่านน้ำเป็นส่วนแห่งอาณาเขตต์เพียง ๓ ไมล์เท่านั้น. แต่ประเทศอื่น ๆ มักถือหลักกฎหมายฝรั่งเศส คือ ศาลในอาณาเขตต์ ไม่มีอำนาจครอบงำ (๑) การกระทำเกี่ยวกับการบังคับบัญชาและวินัยในเวือ และ (๒) การกระทำผิดในเวือระหว่างคนในเวือ คู่ความจะเป็นคนสัญชาติใดก็ตาม เว้นไว้แต่จะเป็นการกระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยในอาณาเขตต์.

เมื่อประเทศเจ้าของฝังมีอำนาจจำกัดครอบงำน่านน้ำที่เบ็ดส่วน
 แห่งอาณาเขตติดต่อยุ่บ้าง ก็พึงออกข้อบังคับเพื่อบอกกันอันตราและ
 ผลประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น ข้อบังคับว่าด้วยการเดินเรือ และการศุล
 กากร เบ็ดตน. คือ ข้อบังคับที่จะใช้แก่เรือต่างประเทศในน่านน้ำ
 เบ็ดส่วนแห่งอาณาเขตตน. จะต้องเป็นข้อบังคับเกี่ยวกับน่านน้ำ
 โดยเฉพาะ ไม่ใช่ข้อบังคับที่ใช้ทั่วไปในอาณาเขต. ฉะนั้น บุคคลที่
 เกิดในเรือต่างประเทศในระหว่างที่กำลังผ่านน่านน้ำเบ็ดส่วนแห่งราช
 อาณาจักรสยามนั้น ไม่นับว่าเป็นคนไทย. แต่ถาเรือต่างประเทศนั้นเข้า
 มาจอดอยู่ในท่าเรือสยาม และมีบุคคลเกิดขึ้นในเรือนั้นแล้ว ถ้าเรือนั้น
 เป็นเรือรบ บุคคลที่เกิดขึ้น ก็ไม่เป็นคนไทย. แต่ถาเป็นเรือสินค้า เมื่อง
 จากเรือนั้นได้เข้ามาอยู่ใต้อำนาจครอบงำของศาลในอาณาเขต บุคคล
 ที่เกิดขึ้นในเรือนั้นเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา ๓ แห่งพระราช
 บัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖.

อุทาหรณ์:

(๑) เรือเยอรมันกำลังเดินทางระหว่างฮ่องกงกับสิงคโปร์
 และผ่านมาทางน่านน้ำซึ่งเบ็ดส่วนแห่งราชอาณาจักรสยาม. นางสดัน
 คนสัญชาติเยอรมันคลอดบุตรในระหว่างที่เรือยังอยู่ในน่านน้ำสยาม.
 บุตรนางสดันไม่เป็นคนไทย. แต่ถาสามีนางสดันเป็นคนไทยแล้ว บุตร
 นั้นก็เป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติ
 สัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ คือ กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย.

(๒) เรือเปรูเข้ามาจอดอยู่ที่กรุงเทพฯ. นางมารีคนสัญชาติ

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

เปรูกดอดบุตร ในเรือ. บุตรนั้นเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ.

(๓) เรือรบฝรั่งเศสเข้ามาจอดอยู่ที่กรุงเทพฯ. ในระหว่างที่เรือจอดอยู่นั้น นางจานหญิงฝรั่งเศสคลอดบุตร ในเรือ. บุตรนั้นไม่เป็นคนไทย เพราะตามกฎหมายระหว่างประเทศ เรือรบที่เข้าไปอยู่ในอาณาเขตต่างประเทศ ย่อมได้รับความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ที่ไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจอศาลในอาณาเขต.

ปัญหาว่า บุคคลที่เกิดในเขตต่างประเทศที่กรุงเทพฯ นั้น จะถือว่าเกิดในราชอาณาจักรสยาม หรือไม่? เห็นว่าน่าจะถือว่าเกิดในราชอาณาจักรสยาม เพราะแม้ที่ต่างประเทศจะมีสิทธิเหนือสถานบุคคลของบุคคลอย่างเต็มที่ แต่ทางฝ่ายบ้านเมืองเจ้าของอาณาเขต ไม่มีอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้อง กิด แต่ทั้งนี้ของมาแต่เอกสิทธิ์ของตนเอง หาใช่เพราะว่าที่ตงสถานต่างประเทศกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาเขตของประเทศที่ตนอยู่นั้นมาแทนแทนไม่. ฉะนั้น บุคคลที่เกิดในเขตต่างประเทศที่กรุงเทพฯ จึงนับว่าเกิดในราชอาณาจักรสยาม และมีสัญชาติไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ. เห็นไว้แต่บุคคลที่เกิดนั้น จะได้กำเนิดแต่บิดาเป็นต่างชาติ หรือ เป็นบุคคลในขณะต่างประเทศซึ่งจะได้กล่าวต่อไป.

บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรสยามนั้น พึงแยกออกเป็น ๒ จำพวก คือ

(๑) บุคคลผู้ใดกำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย และ

(๒) บุคคลผู้ใดกำเนิดแต่บิดาเป็นคนต่างด้าว

บุคคลจำพวกที่ (๑) นั้น ย่อมเป็นคนไทยตามมาตรา ๓

อนุมาตรา ๑ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติอยู่แล้ว.

ส่วนบุคคลจำพวกที่ ๒ นั้น พึงกำเนิดแต่

(ก) มารดาเป็นคนไทย และมีบิดามารดาไม่เป็นผู้มีภรรยา

กันตามกฎหมาย บุคคลจำพวกนี้ ก็มีบทบัญญัติบังคับโดยเฉพาะเจาะ

จงแล้ว คือ มาตรา ๓ อนุมาตรา ๒ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ.

(ข) มารดาเป็นคนต่างด้าวและมีบิดามารดาไม่เป็นผู้มีภรรยา

กันตามกฎหมาย เช่น ชาวอิตาเลียนอยู่กินกับหญิงอังกฤษโดยมิได้เป็น

สามีภรรยาตามกฎหมาย และมีบุตรด้วยกัน เกิดในราชอาณาจักร

สยาม บุตรนั้นเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุมาตรา ๓ แห่ง

พระราชบัญญัติสัญชาติ.

(ค) มารดาเป็นคนไทย และมีบิดามารดาเป็นผู้มีภรรยา

ตามกฎหมาย เช่น นายสมิทคนสัญชาติอเมริกันได้สมรสกับหญิงไทย

และมีบุตรเกิดในราชอาณาจักรสยาม ถึงแม้ว่าตามกฎหมายอเมริกัน

บุตรนั้นจะเป็นคนสัญชาติอเมริกันก็ตาม กฎหมายไทย บุตรนั้น

ย่อมเป็นคนไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรสยาม.

(ง) มารดาเป็นคนต่างด้าวและมีบิดามารดาเป็นผู้มีภรรยา

ตามกฎหมาย เช่น นายตันกับนางตัน ชาวเยอรมัน ได้สมรส

กัน และมีบุตรเกิดในราชอาณาจักรสยาม บุตรนั้นเป็นคนเยอรมัน

ตามกฎหมายเยอรมัน. แต่ต้องนับว่าเป็นคนไทยตามมาตรา ๓ อนุ

มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ.

คนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรสยามนั้น ย่อมเข้ามา
ด้วยกิจหลายประการ. ที่เข้ามาเป็นการตั้งตนเพื่อการค้าขาย หรือ
การท่องเที่ยวพักผ่อน ที่เข้ามาเป็นทางราชการ ก็มี.

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ คณะทูตานุทูต ซึ่งเป็นตัวแทน
รัฐบาลต่างประเทศประจำพระราชสำนักนั้น มีเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน
เป็นพิเศษ เพื่อความสะดวกในหน้าที่ และไม่อยู่ใต้อำนาจของศาลใน
อาณาเขต. ตามน คณะทูตานุทูตที่ประจำราชสำนักในกรุงสยาม
ไม่อยู่ใต้อำนาจของศาลไทยในส่วนที่เกี่ยวกับราชการ. ฉะนั้น บุคคลผู้
ได้กำเนิดแต่บิดาเป็นทูต หรือ เจ้าพนักงานทูตต่างประเทศประจำกรุง
สยามนั้น ไม่เป็นคนไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ. เอกสิทธิ์ที่วานได้
แก่เจ้าพนักงานสถานทูตมีตำแหน่งทางราชการ เว้นไว้แต่เจ้าพนักงาน
ที่เป็นคนไทย. และตามหัตถนิมระหว่างประเทศ เอกสิทธิ์ที่วาน ย่อม
ขยายให้แก่เจ้าพนักงานต่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรสยามเป็น
ทางราชการด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นเจ้าพนักงานทูตประจำราชสำนัก
ก็ตาม เช่น เจ้าพนักงานกงสุลประจำราชการ ที่เรียกว่า Consul de
Carrière กับข้าหลวงพิเศษที่เข้ามาในราชอาณาจักรสยาม ในกิจ
การเมืองด้วย เช่น เมื่อท่านจาเรนเข้ามาตั้งนามอนุสัญญาว่าด้วย
อินโดจีน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๖ เป็นต้น.

ส่วนบุคคลที่เข้ามาในราชอาณาจักรสยาม ในทางที่ไม่ใช่ราชการ
เช่น เข้ามาเพื่อท่องเที่ยวหรือการค้าขายนั้น ตามบุตรเกิดชน

ในราชอาณาจักรสยามแล้ว บุคคลนั้นนับว่าเป็นคนไทยตามมาตรา ๓
อนุมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ เว้นไว้แต่จะ
มีความตกลงกันเป็นพิเศษในระหว่างประเทศสยามกับประเทศที่บุคคล
ผู้นั้นมีสัญชาติ.

บทที่ ๓.

ความตกลงกับนานาประเทศในเรื่องสัญชาติ

ความตกลงซึ่งประเทศสยามได้ทำไว้กับนานาประเทศในเรื่อง
การถือสัญชาติในอาณาเขตสยามนั้น มีหลายฉบับด้วยกัน แต่ใน
เวลานี้ยังคงเป็นอันใช้อยู่เพียง ๓ ฉบับเท่านั้น คือ ความตกลงกับ
อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เติมนาร์ก.

สัญญากับอังกฤษ.

ข้อ ๖ ของสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับอังกฤษ
ลงวันที่ ๓๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ระบุว่า

“บทบัญญัติในความตกลงว่าด้วยการจดทะเบียนคนในบังคับ
อังกฤษในกรุงสยาม อันลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน
ค.ศ. ๑๘๘๘ ดังที่ได้ขยายตามความในหนังสือลงวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ.
๑๘๙๐ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ฯ เสด็จมาที่ว่าการต่างประเทศ
ของกรุงสยาม ได้ทรงมีไปยังอัครราชทูตอังกฤษณกรุงเทพฯ ฯ นั้น
เป็นอันคงใช้อยู่ และจะต้องเป็นอันพึงใช้เพื่อประโยชน์แห่งหนังสือ
สัญญาฉบับนั้น และหนังสือสัญญาทางการค้าขายที่ได้ลงนามกันก่อน

เว้นเสียแต่ข้อความในข้อ ๔ และข้อ ๕ ของความตกลงที่กล่าวนั้น ซึ่ง
เบี่ยงเบนจากบทข้อความในหนังสือสัญญาต้องระบบกึ่ง นาม กณวน น
หรือกับข้อความในโปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาลซึ่งคดีตาย หนังสือ
สัญญาฉบับนี้.

“บทบัญญัติในความตกลงที่กล่าวนี้ ส่วนที่ว่าด้วยบุคคลเชื้อชาติ
เอเชียซึ่งเกิดในประเทศราชของสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ และบุตร
ของคนที่เกิดในกรุงสยามนั้น จะต้องขยายใช้ตลอดถึงบุคคล
ที่ความตกลงนั้นครอบคลุมถึง แต่ซึ่งเป็นคนที่มีประโยชน์ความ
ของกษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ เพราะเหตุที่เบี่ยงเบนหรือ
เกิดในดินแดนในอารักขาของอังกฤษ หรือในประเทศที่อังกฤษป้องกัน
หรือในอาณาเขตที่สมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษได้รับอำนาจอธิปไตย
บาดชาติ และถึงบุตรของบุคคลเช่นว่านด้วย.”

ความตกลงว่าด้วย การจดทะเบียนคนใน บังคับ อังกฤษ ใน กรุง
สยามอันลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๘๘
นั้น มีข้อความอยู่ ๕ ข้อ

- ข้อ ๑ กำหนดจำพวกบุคคลที่จะพึงจดทะเบียนเป็น คนในบังคับ
อังกฤษในกรุงสยาม.
- ข้อ ๒ อนุมัติให้รัฐบาลสยามตรวจบัญชี
รายชื่อผู้จดทะเบียน.
- ข้อ ๓ กำหนดวิธีดำเนินการในเมื่อมีปัญหา
เกิดขึ้นว่าด้วยการจดทะเบียน. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นว่า ผู้หนึ่งผู้ใดมี
สิทธิจดทะเบียนเป็น คนในบังคับอังกฤษหรือไม่ หรือเมื่อมีปัญหาว่าด้วย
ความสมบูรณ์แห่งใบทะเบียนที่ได้มาจากกงสุลอังกฤษแล้ว ให้เจ้า
พนักงานฝ่ายสยามกับฝ่ายอังกฤษพร้อมกันพิจารณาตัดสิน.
- ข้อ ๔

บัญญัติไว้ว่า ถ้าบุคคลแห่งหรืออาญาค้างอยู่ในเวลาที่กักตมพิจารณา
 ใต้ถ่วงตามความในข้อ ๓ แล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานฝ่ายสยามกับฝ่าย
 อังกฤษตกลงระหว่างกันว่าจะควรส่งคนนั้นไปให้ศาลไหนพิจารณา. ใน
 ชั้นแรกเมื่อยังมีศาลกักตมอยู่ในอาณาเขตต์ ปัญหาจึงมีว่าจะควรส่ง
 ไปให้ศาลกักตมหรือศาลไทยพิจารณา. ต่อมา ตามความในหนังสือ
 สัญญาปี ค.ศ. ๑๘๐๘ คนในบังคับอังกฤษที่จดทะเบียนภายหลังสัญญา
 ชั้นศาลไทยธรรมดา แต่คนในบังคับอังกฤษจดทะเบียนก่อนนั้นเป็น
 ชั้นศาลต่างประเทศ. ถ้าคนในบังคับอังกฤษที่ไม่เป็นเชื้อชาติเอเชียเป็น
 จำเลยหรือผู้ต้องหาแล้ว ก็ควรจะอยู่ในศาลต่างประเทศหรือศาลไทย
 ธรรมดาก็ตาม ศาลจะต้องตัดสินตามความเห็นของที่ปรึกษากฎหมาย
 ทนงพงศคือผู้ช่วย. ตามสัญญาใหม่กับอังกฤษนั้น บุคคลในบังคับ
 อังกฤษชั้นศาลไทยธรรมดาทั้งหมด และศาลไม่จำเป็นต้องตัดสิน
 ตามความเห็นของที่ปรึกษา. ฉะนั้น ความในข้อ ๔ นัยอมเบดิยนแปลง
 ไปแล้ว. ข้อ ๕ ว่าด้วยผลของการไต่ถ่วงตามความในข้อ ๓. ถ้า
 ปรากฏว่า ผู้ที่มีปัญหาเกิดชนน พังจดทะเบียนได้ตามข้อ ๓ ของ
 ความตกลงแล้ว ก็ให้จดทะเบียนว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษ หาก
 ภายหลังมีใจจดทะเบียนใจตงชนน. ถ้าปรากฏว่าผู้ที่มีปัญหาเกิดชนนไม่
 พังจดทะเบียนได้ตามข้อ ๓ ของความตกลงนั้นแล้ว ก็ให้ผู้นั้นได้อยู่
 ใต้อำนาจศาลของประเทศสยาม และถ้าได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้ว
 ก็ให้เอาชื่อของผู้หนีออกเสียจากทะเบียน. ความในข้อ ๕ นี้กมตกษณะ
 เปลี่ยนแปลงไปอยู่บ้างเหมือนกัน คือ บุคคลในบังคับอังกฤษอยู่ใต้
 อำนาจศาลของประเทศสยามทั้งหมดแล้ว.

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

ข้อ ๖ วรรค ๒ แห่งหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ
 ระเบียบ พ.ศ. ๒๔๖๘ นั้น ขยายความให้บุคคลที่ความตกลงนั้นมีได้ครอบ
 ครอบงำ พงศตระเบียน และได้ รับผลปฏิบัติเช่นเดียวกับคนในบังคับอังกฤษ
 เชื้อชาติเอเชีย คือ ผลปฏิบัติที่ได้แก่คนในบังคับอังกฤษเชื้อชาติเอเชีย
 นั้น ให้ได้แก่บุคคลที่ ได้รับประโยชน์ของกันของอังกฤษทั้งหมด
 ไม่ว่าในฐานะเป็นพลเมืองหรือเกิดในดินแดนในอารักขาอังกฤษ หรือ
 ในประเทศที่อังกฤษบองกัน หรือในอาณาเขตที่อังกฤษได้รับอาณา
 ครอบครองนิบาตชาติ.

ตามความในข้อ ๑ แห่งความตกลง ค.ศ. ๑๘๘๘ บุคคล
 เหล่านี้ พงศตระเบียนเป็นคนในบังคับอังกฤษได้ คือ

(๑) บุคคลที่ได้ กำเนิดหรือได้แปลงชาติเป็นคนในบังคับอังกฤษ
 แต่ไม่เป็นเชื้อชาติเอเชีย เช่น ชาวอังกฤษและคนผิวขาวที่ได้แปลง
 ชาติเป็นคนในบังคับอังกฤษ ไม่ว่าจะแปลงชาติที่กรุงอังกฤษ หรือใน
 ประเทศราชของอังกฤษ.

(๒) ลูกและหลานที่ได้เกิดในอาณาเขตที่สยาม จากบุคคล
 จำพวก (๑) แต่มีฐานะเป็นคนในบังคับอังกฤษตามกฎหมายอังกฤษ.

แต่เหตุนี้ หรือลูกที่เกิดจากบิดามารดาไม่เป็นสามีภรรยา
 ตามกฎหมายก็ดี ถ้าเกิดในอาณาเขตที่สยามจากบุคคลจำพวก (๑)
 แล้ว จะจดทะเบียนไม่ได้.

(๓) บุคคลเชื้อชาติเอเชียที่ได้เกิดในประเทศราชอังกฤษ หรือ
 ได้แปลงชาติในกรุงอังกฤษ (United Kingdom) หรือได้เกิดในอาณา

เขตของเจ้าหรือรัฐในอินเดียซึ่งชนแก่หรือเบ็ดเตล็ดพหุชนมตรีกับพระเจ้ากรุงอังกฤษ.

แต่ชาวเมืองพระมามายเหนือในอาณาเขตตงของอังกฤษ ที่ได้มาตั้งภูมิดำเนาอยู่ในอาณาเขตสยามก่อนวันที่ ๓ มกราคม ค.ศ. ๑๘๘๖ (ร.ศ. ๓๐๔) นั้น จะจดทะเบียนไม่ได้.

(๔) ลูกที่เกิดในอาณาเขตสยามจากบุคคลที่จดทะเบียนได้ตามความในวรรค ๓.

หลานของบุคคลจำพวก (๓) หากว่าเกิดในอาณาเขตสยามแล้ว จะจดทะเบียนสำหรับได้รับความบ่งกันในกรุงสยามไม่ได้.

(๕) ภรรยาและหญิงมายของบุคคลที่จดทะเบียนได้ตามความใน ๔ วรรคที่กล่าวมาแล้ว.

ตามความในข้อ ๑ ของความตกลงกับอังกฤษ คนในบังคับอังกฤษแยกออกเป็น ๒ จำพวก คือ (ก) คนในบังคับอังกฤษที่ไม่เป็นเชื้อชาติเอเชีย และ (ข) คนในบังคับอังกฤษเชื้อชาติเอเชีย. คนในบังคับอังกฤษที่ไม่เป็นเชื้อชาติเอเชียจะจดทะเบียนได้จนกระทั่งหลานที่เกิดในราชอาณาจักรสยาม ถ้าหากมีฐานะเป็นพลสัญชาติอังกฤษ. ส่วนคนในบังคับอังกฤษเชื้อชาติเอเชียจะจดทะเบียนได้จนกระทั่งลูกที่เกิดในราชอาณาจักรสยามเท่านั้น. หลานของบุคคลจำพวกนี้ จะจดทะเบียนให้ได้รับความบ่งกันในกรุงสยามไม่ได้.

ตามความในข้อ ๑ วรรค (๓) ของความตกลง ค.ศ. ๑๘๘๘ นั้น คนในบังคับอังกฤษเชื้อชาติเอเชียก็มีความแต่เฉพาะบุคคลเชื้อชาติเอเชียผู้ที่เกิดในประเทศราชอังกฤษ หรือได้แปลงชาติในกรุง

อังกฤษ (United Kingdom) หรือได้เกิดในอาณาเขตต์ของเจ้าหรือ
รัฐในอินเดียซึ่งชนบทหรือเป็นสัณพณครกับพระเจ้ากรุงอังกฤษ. ทั้งนี้
ไม่กินควมถึงบุคคลที่ได้เกิดในรัฐมลายู หรือโยโฮ กระตันตัน
เตรังกานู ไทรบุรี แดะ ปัตัด. กะเมอคนแดนทวานไคเบนเมืองชน
ของอังกฤษไปหมดแล้ว ตามความในหนังสือแยกเบ็ดเขียนกบัตถานทต
อังกฤษลงวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๓๐ รัฐบาลสยามจึงได้ยอมให้
บุคคลเหล่านั้น พังจตุระเบี่ยนไคตามข้อ ๓ วรต (๓) ของความ
ตกลง ค.ศ. ๑๘๘๘ คือ

๑. บรรดาคนเชื้อชาติเอเชีย ที่ได้เกิดในรัฐมลายู คือ
เประ เซตัง ฮี เนกร์เซมบแดน แดะ ปะหัง เว้นไว้แต่ผู้ที่ไดมาตั้ง
ภูมิดำเนาอยู่ใน ประเทศสยาม ก่อน ประเทศ ของ คนได้ อยู่ใน ฮาว์กษา
อังกฤษ.

๒. บรรดาคนเชื้อชาติเอเชีย ที่ได้เกิดในอาณาเขตต์ กระตันตัน
เตรังกานู ไทรบุรี แดะ ปัตัด เว้นไว้แต่ผู้ที่ไดมาตั้งภูมิดำเนาอยู่ใน
กรุงสยามก่อนวันที่ ๘ มกราคม ค.ศ. ๑๘๓๐.

๓. บรรดาคนเชื้อชาติเอเชีย ที่ได้เกิดในอาณาเขตต์อื่นใด
ในทวีปเอเชีย ซึ่งอยู่ในฮาว์กษาอังกฤษ เว้นไว้แต่ผู้ที่ไดมาตั้งภูมิดำ
เนาอยู่ในกรุงสยามก่อนบ้านเมืองของตนได้ตกอยู่ในฮาว์กษาอังกฤษ.

หนังสือลงวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๓๐ นั้น ขยายความให้
บุคคลที่ได้เกิดในทวีปเอเชีย ในดินแดนซึ่งอยู่ในฮาว์กษาอังกฤษ พังจตุ
ระเบี่ยนไคตามข้อ ๓ วรต ๓ ของความตกลง ค.ศ. ๑๘๘๘. แต่
เมื่อมีคนประเทศอังกฤษไครับอาณัติปกครองอาณาเขตต์แทนต้นนิบาต

ชาติ และเพื่อจะขยายความให้การจดทะเบียนนั้น ได้แก่บุคคลที่
ได้เกิดนอกทวีปเอเชียในดินแดนที่อยู่ในอารักขาของอังกฤษด้วย ข้อ ๖
วรรค ๒ แห่งสัญญาทางพระราชไมตรีฉบับใหม่จึงได้มอบบัญญัติให้
บุคคลจำพวกนพจตทะเบียนใดด้วย.

การจดทะเบียนนั้น หาใช่เป็นเงื่อนไขในการถือสัญชาติอังกฤษ
ในกรุงสยามไม่ เพราะถ้าปรากฏว่าผู้หนึ่งผู้ใดพึงจดทะเบียนใดแล้ว
หากว่ายังไม่ได้จดทะเบียนไว้ก่อน ก็พึงจดทะเบียนใดต่อไป. และ
ถึงแม้ว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะได้จดทะเบียนไว้แล้วก็ตาม ถ้าปรากฏตามทาง
ใดส่วนว่าเป็นบุคคลที่ไม่พึงจดทะเบียนใดตามความตกลงแล้ว ก็ให้
เขาชื่อของผู้นั้นออกเสียจากทะเบียน. สิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณา
ในปัญหาว่าด้วยการถือสัญชาติอังกฤษในกรุงสยาม ก็คือ บุคคลที่อ้าง
ว่าตนเป็นคนในบังคับอังกฤษนั้น ตกอยู่ในจำพวกที่จะจดทะเบียนใด
หรือไม่. การจดทะเบียนเทียบเท่ากับเป็นพยานหลักฐานชั้นต้นในการถือ
สัญชาติอังกฤษเท่านั้น หาใช่เป็นการพิสูจน์เด็ดขาด ว่าเป็นคนในบังคับ
อังกฤษไม่. ฉะนั้น คนที่มีใบสำคัญติดตัวแต่ตั้งว่าเป็นคนในบังคับ
อังกฤษก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษ นอกจากจะมีเหตุ
อุปถัมภ์ความสันนิษฐานนั้นได้. แต่ถึงแม้ว่าการจดทะเบียนจะเป็นแต่
เพียงพยานหลักฐานชั้นต้นก็ดี ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้จดทะเบียนว่าเป็นคน
ในบังคับอังกฤษมาช้านาน เช่นราว ๒๐ หรือ ๓๐ ปีเป็นคน และไม่มี
หลักฐานประจักษ์แจ้งว่าไม่เป็นคนในบังคับอังกฤษแล้ว ก็เป็นกรณีที่จะ
จะถึงยังไม่ถนัดว่าคนผู้นั้นไม่เป็นคนในบังคับอังกฤษ เพราะตามความ
ตกลงกับอังกฤษ ฝ่ายเราพึงขอตรวจตราบัญชีรายชื่อได้ทุก

เมื่อไป. ถ้าฝ่ายเรายอมให้ ชื่อนั้นปรากฏอยู่ในบัญชีมานานถึง
หนึ่งเดือน ก็เท่ากับรับว่าบุคคลผู้นั้นเป็นคนในบังคับอังกฤษในระหว่าง
เวลาที่ชื่อนั้นอยู่ในทะเบียน.

สัญญากับฝรั่งเศส

ตามความในข้อ ๒๗ ของสัญญากับฝรั่งเศส ลงวันที่ ๑๕
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ข้อความว่าด้วยการดำเนินคดีที่จะให้
อรรถาธิบายของฝรั่งเศสในกรุงสยาม คือ ข้อ ๓๐ และข้อ ๓๓ แห่ง
อนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๕ ยังคงใช้บังคับอยู่ต่อไป.

ข้อ ๓๐ ของอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๕ นั้นกล่าวไว้ว่า รัฐบาล
สยามยอมตกลงตามบัญชีรายชื่อคนในอารักขาฝรั่งเศส เท่าที่มีอยู่
ในขณะที่ได้เซ็นอนุสัญญาระหว่างกัน (คือ วันที่ ๓๓ กุมภาพันธ์
ค.ศ. ๑๙๐๕) เว้นไว้แต่บุคคลที่ได้ร้องขอจดทะเบียนไว้ในทางที่ไม่
สมควร. ส่วนของบัญชีรายชื่อทนายงานฝรั่งเศสจะได้
ไปให้เจ้าพนักงานไทย. ผู้สืบสันดานแต่ละคนในอารักขาฝรั่งเศสที่
จดทะเบียนไว้ตามบัญชีรายชื่อนั้น ไม่มิตติที่จะเรียกร้องให้จดทะเบียน
ได้ นอกจากบุคคลที่ต่างไว้ในข้อ ๓๑.

ข้อ ๓๓ ของอนุสัญญานับบัญญัติว่า บุคคลเชื้อชาติเอเชีย
ผู้ใดเกิดในอาณาเขตที่ขงได้ อำนาจครอบงำ หรือใน อารักขา ของ
ประเทศฝรั่งเศส มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ ได้รับ อารักขา ของประเทศ
ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่บุคคลที่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงสยามก่อนเวลา
ที่บ้านเมืองของตนได้ตกอยู่ใต้ อำนาจครอบงำ หรือใน อารักขา ของฝรั่งเศส

เคส. อารักขาของฝรั่งเศสนั้นพึงให้แก่ชนตูก แต่ไม่พึงให้แก่ชน
หลานของบุคคลที่วาน.

ฉะเพาะข้อ ๓๐ แห่งอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๔ นั้น เมื่อเดือน
กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๐ ฝ่ายสยามกับฝรั่งเศสได้ทำความตกลงเพิ่มเติม
กันว่า ฝ่ายสยามยอมรับว่า “บุคคลที่อยู่ในจำพวกที่กต่างไว้ใน
ข้อ ๓๐ แห่งอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๔ นั้น ถ้ามีบุตรและได้จดทะเบียน
บุตรไว้ ในหนังสือสำหรับตัวของบิดาก่อนวันที่ ๓๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.
๑๙๐๔ แล้วภายหลังบุตรนั้นได้รับหนังสือสำหรับตัวเองอีกต่างหาก
ก่อนวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๐ แล้ว บุตรนั้นจึงจะเป็นคนอยู่ใน
ในบังคับฝรั่งเศสเพราะตัวตนเอง. จึงเป็นอันเข้าใจกันว่า บุตร
ของคนที่ในบังคับฝรั่งเศสคนใดที่กต่างไว้ในข้อ ๓๐ แห่งอนุสัญญา ค.ศ.
๑๙๐๔ นั้น ถึงแม้จะมีชื่ออยู่ในหนังสือสำหรับตัวของบิดามารดาเกิด
แต่ตามได้รับหนังสือสำหรับตัวเองก่อนวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๐
แล้ว จะถือว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้นั้นจะเป็น
บุคคลในจำพวกที่กต่างไว้ในข้อ ๓๑ แห่งอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๔.”

ส่วนข้อ ๓๑ ของอนุสัญญา กต่างถึงบุคคลเชื้อชาติเอเชีย
เท่านั้น บุคคลจำพวกนี้พึงได้รับอารักขาของฝรั่งเศสได้เช่นชนตูกที่
เกิดในราชอาณาจักรสยาม.

ส่วนชนชาวฝรั่งเศสและคนในอารักขาฝรั่งเศสที่ไม่เป็นเชื้อชาติ
เอเชีย (เช่นชาว Guadeloupe, Martinique, Réunion, Algérie,
Maroc) นั้น สัญญากับฝรั่งเศสมิได้มีบทบัญญัติไว้ประการใด.
อนึ่ง พึงสังเกตว่า ตามสัญญากับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ.

๑๘๒๕) กัด หรือตามอนุสัญญาฉบับฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๐๔ ที่กล่าวข้างต้นนั้นกิด ไม่มีข้อความกล่าวถึงบุตรของพลเมืองฝรั่งเศส (French Citizens) หรือคนในบังคับหรือในอารักขาฝรั่งเศส ซึ่งมีใช้เป็นเชื้อชาติเอเซีย (เช่นชาว Guadeloupe, Martinique, Réunion, Algérie, Maroc) เดย. ฉะนั้น ถ้าโดยเคร่งครัดโดยนิตินัยแล้ว บุตรของบุคคลที่กล่าวมาซึ่งเกิดในราชอาณาจักรสยามนั้น ย่อมมีสัญชาติเป็นไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖. แต่เมื่อได้คำนึงว่า บุตรที่เกิดในราชอาณาจักรสยามจากบิดาเป็นคนชาวเอเซียในบังคับฝรั่งเศสยังมีสัญชาติเป็นฝรั่งเศสตามอนุสัญญา ค.ศ. ๑๘๐๔ ส่วน บุตรที่เกิดในราชอาณาจักรสยามจาก บิดา เป็นพลเมือง ฝรั่งเศส (French Citizens) แท้ ๆ กัดยังมีสัญชาติเป็นไทย ก็ด้วยขัดกับความความคิดเห็นตามธรรมดาอยู่.

เรื่องนี้ เมื่ออนุสัญญา ค.ศ. ๑๘๐๔ จะมีได้กล่าวถึงบุตรที่เกิดในราชอาณาจักรสยามจากพลเมืองฝรั่งเศสก็จริง แต่ในขณะที่ทำอนุสัญญานั้น รัฐบาลทั้งสองฝ่ายคงไม่มีความประสงค์ ที่จะให้บุตรของพลเมืองฝรั่งเศสซึ่งเกิดในราชอาณาจักรสยามมีสัญชาติไทย. ที่อนุสัญญา ค.ศ. ๑๘๐๔ มิได้กล่าวถึงบุตรของพลเมืองฝรั่งเศส ก็คงเนื่องด้วยเหตุว่า อนุสัญญานั้นได้ทำกันก่อนใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖. อนึ่ง บุตรที่เกิดในราชอาณาจักรสยามจากพลเมืองฝรั่งเศสมีจำนวนน้อย. ฉะนั้น ทางราชการจึงได้ถือว่าบุตรและหลานของบุคคลชนชั้นนั้น ๆ พงษ์นับว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ไม่ใช่คนไทย.

ส่วนคนในบังคับหรืออากรชาวฝรั่งเศสซึ่งมิใช่ชาวเอเชียอื่น ถ้า
มีบุตรเกิดในกรุงสยามแล้ว บุตรนั้นย่อมมีสัญชาติไทย.

สัญญากับเดินมารัก

ตามความในข้อ ๒๔ ของสัญญากับเดินมารัก ลงวันที่ ๓
กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ และข้อ ๕ แห่งอนุ
สัญญาลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ยังคงเป็นอันใช้อยู่ต่อไป.

ข้อ ๑ ของอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๕ นั้น บัญญัติไว้ว่า
การจดทะเบียนคนในบังคับเดินมารักที่คงบ้านเรือนอยู่ใน กรุงสยามนั้น
ให้ครอบคลุมถึงบุคคลในกรุงสยาม ที่กฎหมายเดินมารักถือว่าเป็นคน
สัญชาติเดินมารัก และบุคคลจำพวกอื่นไม่สามารถได้ รับอากรขาของ
รัฐบาลเดินมารัก.

ข้อ ๒ อนุมัติให้รัฐบาลสยาม ตรวจ ตรา บัญชีรายชื่อผู้ จด
ทะเบียนได้.

ข้อ ๓ บัญญัติไว้ว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นว่าด้วยสิทธิของนิต
วิธของจดทะเบียน หรือว่าด้วยความสมบูรณ์แห่งใบทะเบียน ก็ให้
กงสุลเดินมารักกับผู้แทนรัฐบาลสยามพร้อมกันพิจารณาคัดสิน. ถ้าผู้
แทนรัฐบาลสยามกับกงสุลเดินมารักไม่สามารถจะตกลงกันได้แล้ว ก็
อนุมัติให้ พึงตกลงกันโดยผู้ แทนต่างตรวจจำนวนและตัดสินเด็ดขาด.

ข้อ ๕ นั้น บัญญัติไว้ว่า ถ้าตามทางใดด้วยปรากฏว่าผู้หนึ่งผู้
ใดพึงจดทะเบียนได้ตามข้อ ๑ ของอนุสัญญา แต่หากยังมีได้จดทะเบียน
ไว้ก่อนแล้ว ก็พึงจดทะเบียนได้ว่าเป็นคนในบังคับเดินมารัก. แต่ถ้า

ปรากฏว่าผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรที่จะจดทะเบียนใด ๆ ของอนุสัญญา ก็ให้ถือว่าผู้นั้นอยู่ใต้อาณาเขตของประเทศสยาม และถ้าผู้นั้นได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้ว ก็ให้เขาขอล้อออกจากทะเบียน.

ตามกฎหมายเดิมมารกนิน บุตรี ทกำเนิดแคบตาเป็นคนเดินมารัก กับบิดามารดาได้ทำการสมรสกันถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ก็ให้นับว่าเป็นคนสัญชาติเดินมารก. ฉะนั้น ตามนี้ บุคคลที่เกิดในดินแดนสยามจากบิดาเป็นคนชาวเดินมารัก ย่อมเป็นคนสัญชาติเดินมารกตลอดไปโดยไม่มีจำกัด.

ส่วนสัญญาใหม่ที่ได้ทำขึ้นกับประเทศอื่น ๆ นั้น ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการถือสัญชาติของประเทศเหล่านั้นในกรุงสยาม. ฉะนั้นโดยปริยาย ผู้สืบสันดานของพลเมืองของประเทศเหล่านั้น ถ้าเกิดในราชอาณาจักรสยาม ฉะเพาะอย่างยิ่ง ถ้าเกิดภายหลังวันใช้สัญญาใหม่ แล้ว ก็พึงนับว่าเป็นคนไทยตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ.

ฉะเพาะบิดาแม่เดชะเดชะแดนคนนั้น แม้สัญญาใหม่ซึ่งใช้อยู่ในขณะนั้น จะไม่มีข้อความว่าด้วยเรื่องสัญชาติก็ แต่ทั้งนี้ต้องประเทศนั้นได้เคยมีความตกลงกับประเทศสยามว่าด้วยการถือสัญชาติบิดาเดชะเดชะเดชะแดนคนในกรุงสยาม แต่ความตกลงที่กล่าวมานี้ได้เป็นอันใช้ยู่จนกระทั่งถึงยกเลิกเสียโดยสัญญาใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕). เมื่อเช่นดั่งนี้ อาจจะมีกรณีพิพาทถึงความตกลงที่กล่าวมานี้. จึงเห็นสมควรกล่าวถึงความตกลงเหล่านี้ไว้โดย.

ความตกลงกับอิตาลี

สัญญาฉบับหนึ่งกับอิตาลี ซึ่งได้เริ่มใช้มาตั้งแต่วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๗) นั้น ไม่มีข้อความว่าด้วยการถือสัญชาติอิตาลีเดียนในกรุงสยาม. แต่ความตกลงหรืออนุสัญญาระหว่างสยามกับอิตาลี ลงวันที่ ๘ เมษายน ร.ศ. ๑๒๔ (ค.ศ. ๑๙๐๕) ข้อ ๓ มีความว่า การจดทะเบียนคนในบังคับอิตาลีเดียนที่อยู่ในกรุงสยามนั้น ให้จดทะเบียนได้ “แต่บรรดาคนที่อยู่ในกรุงสยามซึ่งมีอำนาจอันชอบธรรม ที่จะเป็นชาติอิตาลีเดียนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี” กับ “คนในบังคับของเมืองขึ้นของอิตาลี” นอกจากนี้ไม่มีผู้ใดมีอำนาจอันชอบธรรม ที่จะเข้าอยู่ในบังคับอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐบาลอิตาลีเดียน. (๗) ตามกฎหมายอิตาลีเดียนนั้น บุคคลซึ่งกำเนิดแต่บิดามารดาเป็นคนอิตาลีเดียน ย่อมเป็นคนอิตาลีเดียนด้วย ไม่ว่าจะเกิดณที่แห่งใดก็ตาม. ความตกลงหรืออนุสัญญาระบบปี ร.ศ. ๑๒๔ (ค.ศ. ๑๙๐๕) นั้น ได้เสนอให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๗) ซึ่งเป็นวัน

(๗) The registration of Italian subjects residing in Siam shall comprise all persons residing in Siam upon whom the Italian Civil Code confers Italian nationality, and the subjects of Italian Dependencies, and no other persons shall be entitled to any protection from the Italian Government.

ใช้สัญญาฉบับปัจจุบัน, จึงอยู่ สัญญาฉบับปัจจุบันไม่ขัดกับความ
ด้วยเรื่องสัญชาติ แต่อย่างไรก็ดี สัญญาฉบับยอมไม่มีผลย้อน
หลัง. เพราะฉะนั้น บุคคลที่กำเนิดแต่บิดามารดาเป็นคนอิตาเลียน
และเกิดในกรุงสยามก่อนวันใช้สัญญาฉบับปัจจุบัน จึงยอมมีสัญชาติเป็น
อิตาเลียนตามความตกลงหรืออนุสัญญาฉบับ ร.ศ. ๑๒๕ (ค.ศ.
๑๙๐๕) และสัญญาฉบับปัจจุบันยอมไม่มีผลกระทบกระเทือนหรือเปลี่ยนแปลง
แสดงสัญชาติของบุคคลเหล่านั้นได้.

เป็นอันว่า สำหรับลูกซึ่งเกิดในกรุงสยามของคนที่ตาเถียนนั้น
พอสรุปได้ดังนี้ คือ:

(๑) ลูกที่เกิดก่อนวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ.
๑๙๒๗) มีสัญชาติเป็นอิตาเลียน

(๒) ลูกที่เกิดภายหลังวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ.
๑๙๒๗) มีสัญชาติเป็นไทย.

ส่วนคนในบังคับของเมืองจีนของอิตาลีนั้น เข้าใจว่า ไม่มีใน
กรุงสยาม. แต่ถ้าหากว่ามี คนเหล่านั้นยอมมีสัญชาติอิตาเลียนตาม
ความตกลงหรืออนุสัญญา ร.ศ. ๑๒๕ (ค.ศ. ๑๙๐๕), แต่ลูกซึ่ง
เกิดในกรุงสยามของคนเหล่านั้นยอมมีสัญชาติเป็นไทย ไม่ว่าจะเกิด
ก่อนหรือภายหลังวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๗)
ก็ตาม, ทั้งนี้ เพราะความตกลงหรืออนุสัญญา ร.ศ. ๑๒๕ (ค.ศ.
๑๙๐๕) ไม่ครอบคลุมถึงลูกที่เกิดในกรุงสยามของคนเหล่านั้นด้วย.

ความตกลงกับเนเธอร์แลนด์

สัญญาฉบับปัจจุบันกับเนเธอร์แลนด์ ซึ่งได้เริ่มใช้มาตั้งแต่วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖) นั้น ก็ไม่มีข้อความว่าด้วยการถือสัญชาติเนเธอร์แลนด์ในกรุงสยามเหมือนกัน แต่ความตกลงระหว่างสยามกับเนเธอร์แลนด์ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๑๒๐ (ค.ศ. ๑๘๐๑) ซึ่งได้เป็นอันใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖) ซึ่งเป็นอันใช้สัญญาฉบับใหม่นี้ มีข้อความบัญญัติไว้ในข้อ ๓ ว่า

นอกจากจำพวกคนทั้งหลายที่กฎหมายข้อต้นคา ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๘๒ (พ.ศ. ๑๓๓) นับว่าเป็นคนในบังคับข้อต้นคาแล้ว และเพื่อที่จะวางใจแบบฉบับสำหรับใช้ไปพลาง อย่างหนึ่ง ซึ่งกว่าจะได้มีกฎหมายข้อต้นคาว่าไว้ ให้เห็นขาดสืบไป ว่าคนที่เกิดในหัวเมืองของข้อต้นคาจะมีชาติหรือเป็นคนในบังคับ ข้อต้นคาเพียงใดก็ดี การที่คิดบัญชีคนในบังคับข้อต้นคา ซึ่งอยู่ในกรุงสยามตามความในข้อ ๔ แห่งหนังสือสัญญาลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๖๐ (พ.ศ. ๑๘๑) นั้น จะต้องอยู่ในจำพวกที่กล่าวคือไปนี้.

๑. บรรดาผู้ที่เกิดภายในดินแดนของข้อต้นคาในประเทศยุโรป หรือที่เกิดภายในหัวเมืองของข้อต้นคาแห่งหนึ่ง บิดมารดาเป็นคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่นั้นด้วย และเป็นคนที่ไม่อยู่ในบังคับประเทศอื่น นอกจากข้อต้นคานี้ หรือถ้าบิดาไม่ปรากฏ มารดาเป็นคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่นั้นแต่เป็นคนที่ไม่อยู่ในบังคับประเทศอื่น นอกจากข้อต้นคานี้ด้วย.

๒. บรรดาตุ๊กที่เกิดในหัวเมืองของฮอลันดาซึ่งไม่ปรากฏบิดา มารดา

๓. ภรรยาของผู้ซึ่งสมควรจะจดทะเบียนได้ ตามจำพวกหนึ่ง จำพวกใดในสองจำพวกที่กล่าวมาแล้วข้างตน.

๔. หญิงม่าย ผู้ซึ่งสามีสมควรจะจดทะเบียนในเจดาก่อนตาย ตามจำพวกหนึ่งซึ่งกล่าวมาในจำพวกที่ ๑ หรือที่ ๒ นั้น.

๕. บรรดาตุ๊กที่เกิดในเมืองต่างประเทศของคนที่สมควรจะได้ จดทะเบียนตามจำพวกหนึ่งซึ่งกล่าวมาในจำพวกที่ ๑ หรือที่ ๒ นั้น. แต่จำพวกเหล่านี้จะจดทะเบียนได้เพียงหม้ายยังไม่ถึงบทสืบเปลี่ยน หรือที่ยังไม่ได้แต่งงานก่อนอายุเท่าตจวน หรือหม้ายมารดาใหม่เป็นผู้ซึ่ง ไม่สมควรจะจดทะเบียนตามจำพวกที่กล่าวมาแต่ฉบับนี้โดย.

ความตกลงฉบับนี้ได้เป็นอันใช้ตลอดมาจนกระทั่งวันที่ใช้สัญญา ปัจจุบันในวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖). ข้อ ความสำคัญที่พึงศึกษาเรื่องนี้ ก็คือ ข้อความที่เกี่ยวกับตุ๊กที่เกิดใน กรุงสยามของคนในบังคับเนเธอร์แลนด์. ข้อความที่กล่าวนี้มีปรากฏ อยู่ในวรรคที่ ๕. ตามความในวรรคนี้ ตุ๊กซึ่งเกิดในกรุงสยามจาก บุคคลที่มีสิทธิได้รับสัญชาติเนเธอร์แลนด์ ในฐานะที่เป็นคนพื้นเมือง แห่งเมืองหนึ่งของเนเธอร์แลนด์นั้น มีสัญชาติเนเธอร์แลนด์จนกระทั่ง อายุ ๑๗ ปี. ต่อไป ถูกกีดตายเป็นคนต่างจากสัญชาติเนเธอร์แลนด์ แต่ถือเอาสัญชาติของประเทศซึ่งคนเกิดและบรรพบุรุษสืบต่อไป. ตุ๊ก ที่กีดต่วน ถ้าได้ทำการสมรสในกรุงสยามก่อนอายุ ๑๗ ปีแล้ว ก็สืบ ชาติจากสัญชาติเนเธอร์แลนด์. อนึ่ง ถ้าหากว่าเมื่อก่อนที่ถูกกีดต่วน

จะมีอายุ ๓๘ ปีหรือทำการสมรส บิดามารดาของตนหมดสิทธิ์
จะจดทะเบียนเป็นภรรยาในบังคับเบ็ดเสร็จเด็ดขาด คนก็ย่อมขาดจาก
สัญชาติในเบ็ดเสร็จเด็ดขาด.

ส่วนกฎหมายเบ็ดเสร็จเด็ดขาดฉบับลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ค.ศ.
๑๙๙๒ นั้น กล่าวเฉพาะเจาะจงถึงสัญชาติของชาวเนเธอร์แลนด์
เท่านั้น. ตามกฎหมายที่ว่า ลูกของชาวเนเธอร์แลนด์ ไม่ว่าจะเกิด
ในที่แห่งใดก็ตาม ย่อมมีสัญชาติเนเธอร์แลนด์.

เป็นอันว่า สำหรับลูกซึ่งเกิดในกรุงสยามของชาวเนเธอร์แลนด์
หรือของคนพื้นเมืองแห่งเมืองชนของเนเธอร์แลนด์นั้น พอสืบไปได้
ดังนี้ คือ:-

(๑) ลูกของชาวเนเธอร์แลนด์ ถ้าเกิดในสยามก่อนวันที่ ๒๔
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖) มีสัญชาติเป็นเนเธอร์แลนด์
ถ้าเกิดภายหลังวันนั้น มีสัญชาติเป็นไทย.

(๒) ลูกของคนพื้นเมืองแห่งเมืองชนของเนเธอร์แลนด์ ถ้า
เกิดในกรุงสยามก่อนวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖)
มีสัญชาติเป็นเนเธอร์แลนด์ ;

- (ก) จะมีอายุ ๓๘ ปี;
- (ข) จะวันสมรส ถ้าทำการสมรสก่อนมีอายุ
๓๘ ปี;
- (ค) จะวันบิดามารดาของตนหมดสิทธิ์จดทะเบียน
เป็นภรรยาในบังคับเบ็ดเสร็จเด็ดขาด.

(๓) ลูกของคนพื้นเมืองแห่งเมืองชนของเนเธอร์แลนด์นั้น

กำเนิดในกรุงสยามภายหลังวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๖) มีสัญชาติเป็นไทย.

บทที่ ๔

การเปลี่ยนแปลงสัญชาติแต่กำเนิด

สัญชาติแต่กำเนิดพึงเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยการแปลงชาติ การสมรส หรือ การเปลี่ยนแปลงอิสรภาพในอาณาเขต.

การเปลี่ยนสัญชาติโดยการแปลงชาติ

“การแปลงชาติ” ในที่นี้ หมายความว่าเฉพาะถึงการรับคนต่างด้าวเข้าเป็นพลเมือง โดยคำร้องขอของบุคคลผู้นั้น. ผู้ใดจะแปลงชาติของคำร้องวาท้องขอไปยังรัฐบาลของประเทศที่ตนสมัครจะเป็นพลเมือง. รัฐบาลของประเทศนั้นจะรับหรือไม่รับเป็นพลเมืองก็ได้ โดยไม่ต้องแสดงเหตุผลให้ทราบประการใด. ทั้งนี้ เนื่องจากการแปลงชาติเป็นเขตสิทธิที่ติดกับบุคคล หากใช้เป็นสิทธิที่จะเรียกร้องเขาได้ไม่.

ตามความในประวัติศาสตร์ ในโบราณสมัย การแปลงชาติไม่เป็นสิ่งที่ต้องด้วยความยินยอม. แต่ละชาติไม่สมัครรับคนต่างด้าวเข้าอยู่ในจำนวนพลเมือง. ครั้นเมื่อประเทศฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองเป็นระบอบตึก เนื่องจากความเห็นของนักปราชญ์ฝรั่งเศสชื่อ รุสโซ่ ซึ่งสมมติว่ามนุษย์ชนทุกปวงมีสัมมาคมระหว่างกัน จึง

เป็นต้นมายังขยายเสรีภาพสำหรับบุคคล ทำให้นานาประเทศเปิดโอกาส
ให้คนต่างด้าวในอาณาเขตค้แปลงชาติเป็นพลเมือง.

บุคคลที่ได้แปลงชาตินอกอาณาเขตค้^{๕๒}นั้น จะนับว่าได้ดะ
สัญชาติเดิมของตนในเมื่อได้รับสัญชาติใหม่หรือไม่? ตามวิธีการที่
นานาประเทศปฏิบัติอยู่ณะบัดนี้ ประเทศต่าง ๆ ยอมให้พลเมืองดะ
สัญชาติของตน โดยการแปลง ชาติเป็นคนสัญชาติต่างประเทศ แต่มัก
จะวางเงื่อนไขไว้ว่าจะต้องได้รับอนุญาตจากประเทศเดิม (ประเทศ
สยาม) หรือจะต้องได้รับเกณฑ^{๕๓}เป็นทหารตามหน้าที่เดี่ยกับชน
(ประเทศฝรั่งเศส).

ลักษณะ คนต่างด้าวแปลง ชาติเป็นคนไทย

การแปลง ชาติเป็นคนไทย มีข้อความกำหนดไว้ ในกฎหมาย
แปลง ชาติ ร.ศ. ๑๓๐.

คนต่างด้าว^{๕๔}ใครจะแปลง ชาติเป็นคนไทย จะต้องอยู่ในเกณฑ^{๕๕}
ที่พึงร้องขอแปลง ชาติได้ คือ ต้องประกบด้วยข้อความ ๔ ประการ.

๑. เป็นคนมีอายุเต็มบริบูรณ์ตามกำหนดในกฎหมายไทย และ
กฎหมายแห่ง ชาติของตนด้วยแล้ว.

ตามความในมาตรา ๑๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ เมื่อมีอายุ ๒๐ ปี
บริบูรณ์. และตามความในมาตรา ๒๐ ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะเมื่อ
ทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ ทำเมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุ ๑๘ ปี
และหญิงผู้เยาว์มีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์แล้ว. ในการกำหนดอายุที่

บุคคลบรรลุนิติภาวะนั้น นานาประเทศมีบทบัญญัติแตกต่างกัน. ตาม
กฎหมายอังกฤษ บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ ๒๑ ปีบริบูรณ์
แต่การที่ได้ทำการสมรสก่อนอายุครบ ๒๑ ปีนั้น ไม่เป็นอันทำให้พ้น
จากภาวะผู้เยาว์เร็วขึ้นได้. ตามกฎหมายฝรั่งเศส บุคคลบรรลุนิติ
ภาวะในเมื่อมีอายุครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์. แต่พึงบรรลุนิติภาวะเร็วขึ้น
ในเมื่อได้ทำการสมรสก่อนนั้น. ชายที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และ
หญิงที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จะทำการสมรสระหว่างกันไม่ได้^(๘)

การที่กำหนดให้ ผู้ร้องขอมีอายุเต็มบริบูรณ์ตามกฎหมายแห่ง
ชาติของตนนั้น ก็เพื่อบอกกมิให้ มีทางที่จะปฏิเสธในภายหลังว่า
ในเวลาที่ยังร้องขอแปลงชาตินั้น ผู้ร้องขอยังไม่บรรลุนิติภาวะ คือ ยัง
ไม่มีความสามารถที่จะทำการร้องขอแปลงชาติได้. ส่วนที่กำหนดด้วย
ไปว่าผู้ร้องขอจะต้องมีอายุเต็มบริบูรณ์ตามกฎหมายไทยด้วยนั้น ก็
เพราะเมื่อได้แปลงชาติเป็นคนไทยแล้ว คนผู้นั้นนับว่าเป็นคนไทย
ซึ่งตามกฎหมายไทยจะต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว จึงจะพึงทำนิติกรรม
อันสำคัญ เช่น การร้องขอแปลงชาติ ได้.

๒. อยู่ระกรุงสยามในเวลาที่ยังร้องขอแปลงชาติ.

การแปลงชาติ เป็นนิติกรรมอันสำคัญที่รัฐบาลจะต้องวินิจฉัย
โดยถ่วง. จึงเป็นการจำเป็นที่จะซักถามผู้ร้องขอแปลงชาติเพื่อทราบ
ข้อความให้ละเอียด แต่ดังเกณฑ์สำคัญโดยของผู้ร้องขอนั้นด้วย.

(๘) French Civil Code Art. 144 and 476.

๓. เป็นคนที่ได้เคยอยู่ในกรุงสยามมาก่อนไม่น้อยกว่า ๕ ปี
แล้ว เว้นไว้แต่กรณีดังต่อไปนี้ คือ

ก. ผู้ร้องขอหนีได้กระทำการมีคณาชอบอย่างวิเศษต่อรัฐบาล
สยาม

ข. ผู้ร้องขอหนี แต่เดิมเป็นคนในบังคับสยาม ภายหลังได้
ไปแปลงชาติในเมืองต่างประเทศ โดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาล
สยาม และบัดนี้มีความปรารถนาจะกลับแปลงชาติเป็นไทยตามเดิม.

ค. ผู้ร้องขอหนี เป็นบุตรของคนต่างประเทศผู้ที่ได้แปลง ชาติมา
เป็นคนในบังคับไทยแล้ว แต่เมื่อเวลาที่แปลงชาตินี้ ผู้ร้องขอนั้นอายุ
ครบเต็มบริบูรณ์ตามกำหนดในกฎหมายไทย และกฎหมายแห่งชาติ
ของตนด้วย.

ความมุ่งหมายในการกำหนดเวลาให้ผู้ร้องขอแปลงชาติอยู่ใน
ราชอาณาจักรสยามนั้น ก็เพื่อมี โอกาสที่จะสอบตรวจถึงความ
ประพฤติกับความจงรักภักดีต่อประเทศ. แต่ในพฤติการณ์พิเศษที่
จะพึงนับความประกันเพียงพอในลักษณะความประพฤติ และความจงรัก
ภักดีของผู้ร้องขอหนีแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะบังคับให้ผู้ร้องขอหนี
ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่วางไว้สำหรับใช้ ในพฤติการณ์ธรรมดา.

๔. เป็นคนมีความประพฤติดี และมีสมบัติพอที่จะเลี้ยงตน
ได้ ด้วย.

การที่รัฐบาลสยามให้คนต่างด้าวแปลงชาติเป็นคนไทยนั้น นับ
ว่าเป็นเกียรติยศที่ได้แก่คนผู้นั้น. จึงต้องมีข้อขีดขันทจะรับไว้แต่บุคคล
ที่จะเป็นประโยชน์หรือกำลังต่อประเทศ. ผู้ที่อ้างตนว่าเป็นคน

เดจทราสมาคำชา หรือเป็นผู้ที่ไม่มอจะกินนิน ย่อมเป็นบุคคลอนไมพง
ปรวรกนา. จะรวบไฉเป็นพลเมือง ก็จะไมมีผลดีประการใด กัดบจระนำมา
ซึ่งความยุ่งยากลำบากต่อไปได้ยอก.

พึงตั้งเกดว่า กัดยคำทไฉ ในทน ไฉว่า "ดัมบัต" ไมไฉ
"ทรวพยดัมบัต" หรือ "ทรวพยดั้น", อนค้ำว่า "ดัมบัต" ในทน
ยอมกินความกว้าง และมัยะหมายถึง "กำลัง" (resources) ซึ่ง
อาจเป็นภาตงทรวพยกไฉ หรือกำลังกาย หรือกำลังความคิด ก็ไฉ.
นระนิน เจอนไฉทว่า ผู้ขอแปลงชาติจะตองมดัมบัตพอจะเดยงคนไฉ
ซึ่งตรงกบค้ำในคณรังกษาองกฤษจว่า จะตองมี means of support
นิน จึงหมายค้ำว่า ผู้ขอแปลงชาติไมจ่าเป็นคณตองมทรวพยดั้นอย่าง
อย่างหนึ่งอย่างใดกไฉ. ถ้าหากค้ำกำลังหรือทางหาเดยงชีพค้อไป
ไฉเดว กเป็นอนเพยงพอ. จุดประสงค์คณด้าคณ กค้อ ผู้ขอแปลง
ชาติจะตองไมเป็นคณอนากา (public charge). นระนิน ถ้าค้ำ
พฤคคิตการณ เป็นค้เชอไฉทว่า ผู้ขอแปลงชาติค้ำกำลังหรือทางหาเดยงชีพ
ค้อไปไฉ โดยไมค้องเป็นคณอนากาเดว ก็พงนบไฉทว่า ผู้ขอแปลงชาติ
ไฉด้าเรจเจอนไฉชอนเดว. (๑)

อุทาหรณ์

ก. คนในบังคับอิตาเดียน ขอแปลงชาติเป็นไทย. ก. มีอายุ
๒๒ ปี และไฉด้าเรจชัน ๘ แผนกภาษาฝรังเศส และชัน ๖ แผนกภาษา
อังกฤษ ของโรงเรียนอัสสัมชัญ. บิดาของ ก. ถึงแก่กรรมนาคเดว.

(๑) ดูเรจล นามบเอโคโร ดูรันโด (Pietro Durando) ใน พ. ศ. ๒๔๗๖.

มารดาของ ก. ยังมีชีวิตอยู่ และได้สามีใหม่ชื่อ ข. ซึ่งเป็นคนไทย และเป็นคนมีหลักฐานพอสมควร ก. ไม่มรดกพยานหรือทายาทได้ เพราะยังไม่ได้ประกอบอาชีพเนื่องจากเพิ่งสำเร็จการศึกษา แต่ ก. อาศัยอยู่กับมารดาและบิดาเพียง. ดังนั้น เห็นได้ว่า ก. ยังกำลังหนุ่มแน่น และมีความประพฤติสมควร กับทั้งยังมีมารดาและบิดาเพียงเป็นทพพาอาศัยอยู่ด้วย. ตามพฤติการณ์เช่นนี้ เห็นชัดว่า ก. คงจะหาเลี้ยงชีพต่อไปได้ โดยไม่ต้องเป็นคนอนาถา ฉะนั้น จึงนับได้ว่า ก. ได้สำเร็จเงื่อนไขข้อนี้แล้ว.

เมื่อผู้ที่ใครจะแปลงชาติหนึ่ง อยู่ในเกณฑ์ที่จะพึงร้องขอแปลงชาติได้แล้ว ก็ให้หาเรื่องราวขอแปลงชาติยื่นต่อกระทรวงการต่างประเทศ. แบบฟอร์มยื่นเรื่องราวมกกำหนดไว้ในข้อบังคับคดีทายาทกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐.

การที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้แปลงชาติหนึ่ง ตั้งแต่แล้วแต่รัฐบาลจะเห็นสมควรทั้งสิ้น และรัฐบาลไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลให้ทราบประการใด. การรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศซึ่งเป็นผู้รักษาและจัดการตามความในกฎหมายแปลงชาติ เห็นว่าคำร้องขอแปลงชาติของผู้หนึ่งผู้ใดสมควรที่จะอนุญาตได้แล้ว ก็จะได้ทำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คนผู้นั้นแปลงชาติได้. เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ผู้ที่ร้องขอแปลงชาติจะต้องถือนำพระพิพัฒน์สัตยาณัติด้วย จึงจะประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาว่า ผู้ดังกล่าวนี้ได้รับอนุญาตให้แปลงชาติเป็นคนในบังคับสยามผู้นั้นแล้ว.

ผลของการแปลงชาติ

มาตรา ๓๓ แห่งกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐ บัญญัติว่า
“ตั้งแต่วันที่ใด พมพประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ผู้ใดแปลง
ชาตินั้น ย่อมมีอำนาจชอบธรรมกรรมสิทธิ์ทั้งหลาย แลระตของอยู่
ในกิจทั้งหลาย อันจำจะต้องกระทำตามอย่างคนที่มีตั้งกคอยู่ในบังคับ
ฝ่ายสยาม”.

ตามนี้ หมายความว่า เมื่อคนต่างดาวคนหนึ่งผู้ใดได้แปลงชาติ
เป็นคนไทยแล้ว ก็ย่อมมีสิทธิ์แลระตเหมือนกับคนไทยตั้งแต่นั้น
เป็นต้นไป เว้นแต่สิทธิการเมือง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป.

ตามกฎหมายของบางประเทศนั้น การแปลงชาติในอาณาเขต
หนึ่ง อาจไม่ผลบังคับในอีกอาณาเขตหนึ่ง ซึ่งเป็นดินแดนของ
ประเทศเดียวกัน ก็ได้. เช่น ตามกฎหมายอังกฤษ การแปลงชาติ
ในกรุง อังกฤษ (United Kingdom) ไม่ผลบังคับในเมืองอาณานิคม
(Dominions) ของอังกฤษ เว้นไว้แต่เมืองอาณานิคมเหล่านั้นจะยิน
ยอมดังนั้น. ซึ่งบทนี้ปรากฏว่า เมืองอาณานิคมบางแห่ง เช่น แคนาดา
ออสเตรเลีย กับนิวฟันแลนด์ ได้ยอมให้การแปลงชาติในกรุงอังกฤษ
มีผลในอาณาเขตของตนแล้ว. ส่วนกฎหมายไทยนั้น มิได้มีข้อ
จำกัดว่า การแปลงชาตินั้นไม่ผลบังคับในอาณาเขตหรือจังหวัดใด
บ้าง. ฉะนั้น ตามกฎหมายไทย การแปลงชาติ จึงย่อมมีผลบังคับ
ตลอดทั่วราชอาณาจักรสยาม.

ในเรื่องสิทธิการเมืองนั้น หลังจากประเทศสยามได้เปลี่ยน
ระบอบการปกครอง เมื่อ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จากระบอบ

สัมบูรณ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ดัชนีการเมือง
 ของประชาชนชาวสยามได้เกิดมีขึ้น. พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง
 พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๗๖ ฉบับที่ ๒ มาตรา ๕ บัญญัติว่า
 “ราษฎรผู้มิใช่หรือออกแต่ยังเลือกตั้งผู้แทนตำบลต้องมีคุณสมบัติ
 ดังต่อไปนี้.

๑. มีสัญชาติเป็นไทยตามกฎหมาย แต่

(ก) ถ้าบิดาเป็นชาวต่างประเทศ จะได้แต่งงานกับมารดาโดย
 ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ต้องเป็นผู้ที่โรงเรียนหนังสือไทยจนได้
 ประกาศนียบัตรชั้นมัธยมศึกษา ๓ หรือได้รับราชการประจำการตามพระราช
 บัญญัติลักษณะกำหนดทหารแล้ว หรือได้รับราชการแผนกอื่น ๆ
 ในตำแหน่งตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไปโดยมีเงินเดือนประจำแล้วไม่ต่ำกว่า
 ๕ ปี.

(ข) ถ้าเป็นคนที่ไม่ได้สัญชาติมาเป็นไทยต้องมีคุณสมบัติอย่างใด
 อย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ใน (ก) หรือได้อยู่ในราชอาณาจักร
 สยามเป็นเวลาติดต่อกันนับแต่เมื่อได้แปลงชาติมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๑๐ ปี.
 ฯลฯ.”

แต่มาตรา ๖ บัญญัติว่า

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลหรือเป็นผู้แทนราษฎร นอก
 จากมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ อนุมาตรา (๑) (๓) (๔)
 (๕) (๖) แล้ว จะต้องต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้.”

ตามความในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับนี้ ผู้ที่ได้แปลง
 ชาติมาเป็นไทยนั้น จะต้องสำเร็จเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ นนเสียก่อน

จึงจะมีสิทธิการเมืองเช่นกต่างอื่นได้. ทั้งนี้ เพราะสิทธิการเมืองเกี่ยวเนื่องกับความปดชกภยของ ประเทศ. กฎหมายฝรั่งเศส ๓๒๒๗ (๑๐) ก็มิขอจำกัดในทำนองคล้ายคดงกนนหมอนกน. คช ตามกฎหมายฝรั่งเศสที่กต่างแถว ผทแปลงชาติเบนตัญชาติฝรั่งเศสนั้น ไม่มตททจจะรับค้ำแห่งหน้าทหรือภาระมอบหมายซงตองฮำคัยการเตอกกตง (fonctions ou mandats electifs) เช่นไม่มตททจจะรับเตอกกตงเบนเจำเมือง (mayor) หรือรับเตอกกตงเบนตมาชิกในรัฐสภาฝรั่งเศส จนกว่าจะพ้นกำหนด ๓๐ ปีไปแถว นับตงแถววันที่ได้แปลงชาติ หรือได้รับราชการทหารแถว.

อนึ่ง ตามความในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติแปลงชาติ ร.ศ. ๓๓๐ (๑๓) คนต่างด้าวที่ได้แปลงชาติเป็นคนไทยแถวหนั้น ถ้าภยหลังกดับออกปยังประเทศเดิมของคن จระถือเอาประโยชน์ที่คนได้แปลงชาติเป็นคนไทยไปไซ ในที่นั้นไม่ได้ เว้นไว้แต่ตามกฎหมายของประเทศนั้น หรือตามหนังสือสัญญาที่มีอยู่กบประเทศนั้น จจะมีความอนุญาตให้ ถอประโยชน์เช่นฉนั้นได้.

ตมมติ ว่า นายจ้ง คนตัญชาติฝรั่งเศส ได้รับพระบรมราชานุญาตแปลงชาติเป็นคนไทย. ในการแปลงชาติเป็นคนไทยนั้น นายจ้งมิได้รบอนุญาตจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้แปลงชาติ แถวยังมิได้รบเกณท์เบนทหารตามกฎหมายฝรั่งเศส. นายจ้งกลับปประเทศฝรั่งเศส แถวในขณะที่อยู่ณะคณนั้น นายจ้งถูกเกณท์เบนทหารในฐานะเป็นคนฝรั่งเศส.

(๑๐) Loi sur la Nationalité.

(๑๑) ดูหน้า ๒๑.

นายจึงจะไม่ได้ รับอารักขาของรัฐบาลสยามในทันที.

แต่ถ้าผู้ใดแปลงชาตินั้น ออกไป ยังประเทศอื่น ซึ่งไม่ใช่ ประเทศเดิมของคนแล้ว อาจถือประโยชน์ที่ตนได้แปลงชาติไปใช้ในทันทีได้ เช่น ตามอุทากรณข้างต้น ถ้านายจึงออกไปประเทศญวน นายจึงอาจได้รับอารักขาของรัฐบาลสยามได้.

การแปลงชาติอาจมีผลขยายถึงภรรยาและบุตรของผู้ที่แปลงชาตินั้นด้วย.

ตามความในมาตรา ๓๒ แห่งกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐ ภรรยาของผู้ที่แปลงชาติเป็นคนไทย ย่อมมีอำนาจอันชอบธรรมเป็นคนในบังคับสยามตามสามี. กฎหมายซึ่งกฤษฎีกามีบทบัญญัติเช่นเดียวกัน. แต่กฎหมายฝรั่งเศสฉบับที่กล่าวแต่ฉบับญัตติว่า ภรรยาของผู้ที่แปลงชาติ เป็นคนฝรั่งเศส จะได้รับสัญชาติฝรั่งเศสตามสามี ก็แต่เมื่อได้ทำการแปลงชาติ แต่ในการแปลงชาตินั้น ไม่จำเป็นต้องสำเร็จเงื่อนไขในเรื่องกำหนดเวลาที่ตนตั้งอยู่ใน ประเทศ ฝรั่งเศส (sans condition de stage).

ส่วนบุตรของผู้ที่แปลงชาตินั้น ตามความในมาตรา ๑๓ แห่งกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐ ย่อมมีอำนาจอันชอบธรรมเป็นคนในบังคับสยามตามบิดาด้วย หากยังไม่บรรลุนิติภาวะในเวลาที่บิดาแปลงชาติ. แต่ถ้าภายหลังไม่สมัครจะรับสัญชาติไทยแล้ว ก็พึงกลับไปเป็นคนในบังคับเดิมได้ โดยทำคำร้องขอขึ้นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศภายในกำหนด ๖ ปี นับตั้งแต่วันที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว. กฎหมายยังกฤษฎีกากับกฎหมายฝรั่งเศส มีบทบัญญัติใน

ท่านเองด้วยกัน. ทั้งนี้ เพราะบุตรที่ยังอยู่ในภาวะผู้เยาว์ยังคงอยู่ใน
 ความดูแลของบิดามารดา. ถ้าจะให้ มัตัญชาติต่างกันก็ยอมเป็นการไม่
 สะดวก. เช่น ในส่วนหนังสือเดินทาง ถ้าบุตรของผู้ กยหนังสือเดินทาง
 ยังไม่มีอายุครบ ๑๕ ปี ก็ยังไม่จำเป็นต้องมีหนังสือเดินทางเฉพาะตัว.
 แต่บุตรที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้วนั้น นับว่าเป็นอิสระแล้ว พึงวินิจฉัยถึงผล
 ประโยชน์ของตนเองได้แล้ว. ฉะนั้น การแปลงชาติของบิดาหรือ
 มารดาโดยเฉพาะ จึงไม่เปลี่ยนแปลงสัญชาติของบุคคลเหล่านั้น. ตาม
 ความในกฎหมายฝรั่งเศสฉบับที่กล่าวแล้ว บุตรที่มีอายุครบบริบูรณ์
 แล้ว จะได้รับสัญชาติฝรั่งเศสตามบิดา ก็ต่อเมื่อได้ทำการแปลงชาติ
 แต่ในการแปลงชาตินั้น ไม่จำเป็นต้องชำระเงินไซในเวืองกำหนด
 เวลาที่ต้องอยู่ในประเทศฝรั่งเศส คือ บุตรที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว
 อยู่ในฐานะอย่างเดียวกับภรรยาของผู้ที่แปลงชาติ.

เนื่องจากการแปลงชาติเป็นเอกสิทธิ์ที่ได้แก่บุคคล ประเทศที่
 อนุญาตให้แปลงชาติพึงเรียกสัญชาตินั้นกลับคืนได้ หากว่าการกระทำ
 ของผู้ที่ได้ แปลงชาติ ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศ หรือเป็นอุปสรรคกับผล
 ประโยชน์ของประเทศที่ อนุญาตให้แปลงชาติ. หรือ อีกนัยหนึ่ง
 ประเทศที่อนุญาตให้แปลงชาติพึงวางเงื่อนไขในการ ที่ให้เอกสิทธิ์แปลง
 ชาติแก่บุคคล. กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเจาะจง.
 แต่กฎหมายอังกฤษมีบทบัญญัติไว้ ชัดแจ้งว่า ถ้าผู้ซึ่งได้แปลงชาติ
 เป็นคนในบังคับอังกฤษขาดความจงรักภักดีต่อประเทศอังกฤษ หรือ
 ประพฤติตนเป็นคนเดวทรามต่ำช้าแล้ว รัฐบาลอังกฤษจะเรียกสัญชาติ
 อังกฤษกลับคืนเสีย ก็ได้.

ลักษณะคนไทยแปลงชาติเป็นคนต่างประเทศ

กฎหมายไทยยอมให้คนไทยแปลงชาติเป็นคนต่างประเทศ หรือ
อีกนัยหนึ่ง ยอมให้ต่างชาติไทยได้ หากมีเงื่อนไขว่าจะต้องได้
รับอนุญาตจากรัฐบาลสยามเสียก่อน. (๑๒) คนไทยที่ได้แปลงชาติเป็น
คนต่างประเทศ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลสยามก่อนนั้น ไม่
อยู่ในเกณฑ์ที่จะใช้ประโยชน์ของการแปลงชาตินั้น ในราชอาณาจักร
สยาม. อนึ่งตามหลักกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่างๆ นั้น บุคคล
ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะย่อมไม่สามารถจะทำนิติกรรมใดๆ โดยลำพังให้
เป็นอันเด็ดขาดได้. เมื่อการแปลงชาติเป็นนิติกรรมอันสำคัญยิ่ง คน
ไทยที่จะร้องขอต่อรัฐบาลไทย แปลงชาติเป็นคนต่างประเทศนั้น ยอม
ต้องเป็นคนที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้วด้วย.

ส่วนผลของการแปลงชาติสำหรับบุตรและภรรยาของผู้ที่ได้รับ
อนุญาตแปลงชาตินั้น มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.
๒๔๕๖ บัญญัติว่า "คนไทยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแล้ว เข้าถือ
เอาสัญชาติต่างประเทศใด ถ้าจากกฎหมายสัญชาติต่างประเทศนั้นมี
ข้อความยอมขยายตลอดถึงบุตรภรรยาของผู้นั้นด้วย บุตรภรรยา
นั้นย่อมส่งสัญชาติไทยตามกัน". ตามนี้ เมื่อคนไทยได้รับอนุญาต
ให้ส่งสัญชาติไทยแปลงชาติเป็นคนต่างประเทศแล้ว ถ้าหากกฎหมาย
ของประเทศนั้นมีความขยายถึงบุตรภรรยาด้วยแล้ว บุตรภรรยา

(๑๒) คุมภตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ และมาตรา ๑๔ แห่ง

ของคนผู้ยอมสละสัญชาติไทยด้วย คำว่า "บุตร" นี้ไม่มีก้อยคำ
เพิ่มเติมจำกัดความประการใด แต่พึงอนุมานได้ว่า ก็นความเฉพาะ
บุตร ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ. บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีฐานะเป็น
อิสสระ. การแปลงชาติของบิดาโดยเฉพาะ จึงไม่เปลี่ยนแปลง
สัญชาติของบุตร จำพอกันได้.

บทที่ ๕

การเปลี่ยนสัญชาติโดยการสมรส

การสมรสใน โบราณสมัย มีลักษณะเป็นท่านองการคำหญิง
แก่ชาย. ภรรยา มีสภาพเหมือนหนึ่งเป็นทวิพยสันของสามี. ในชั้นแรก
กฎหมายในนานาประเทศจึงมักจำกัดสิทธิของภรรยา. โดยนิตินัย
สามีภรรยา มีสภาพบุคคลอันเดียวกัน. เพื่อความสะดวกของครอบครัว
กฎหมายของประเทศส่วนมากจึงมีบทบัญญัติให้ภรรยาเปลี่ยนสัญชาติ
ตามสามี. กฎหมายไทยถือหลักการตามนี้. ตามความในมาตรา ๓
อนุมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. ๒๔๕๖ หญิงต่างชาติ
ผู้ได้ทำการสมรสกับคนไทยเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทย และตามความ
ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ หญิงไทยผู้ได้ทำการสมรส
กับคนต่างประเทศ ย่อมสละสัญชาติไทย หากว่ากฎหมายแห่งชาติ
ของสามี มีบทบัญญัติให้ได้รับสัญชาติตามสามี.

อุทาหรณ์:

(๑) นางจานหญิงชาติเบตเยียมทำการสมรสกับนายต่อคนไทย.
นางจานได้รับสัญชาติไทยตามสามี.

(๒) นางจันหญิงไทยทำการสมรสกับ นายสมิธคนชาติอังกฤษ. กฎหมายอังกฤษมีบทบัญญัติให้นางจันมีสัญชาติอังกฤษตามสามี. นางจันจะสัญชาติไทย เป็นคนสัญชาติอังกฤษตามสามี.

(๓) นางสง่าหญิงไทยทำการสมรสกับนายทอมชนชาวอเมริกัน. กฎหมายอเมริกันไม่มีบทบัญญัติให้นางสง่าได้รับสัญชาติอเมริกันตามสามี. นางสง่ายังมีสัญชาติไทยอยู่ต่อไป.

(๔) นางแสงหญิงไทยทำการสมรสกับนายสติน บุคคลที่ไม่มีสัญชาติ. เมื่อนายสตินเป็นคนไม่มีสัญชาติ จึงไม่เป็นโอกาสให้นางแสงรับสัญชาติอื่นได้. นางแสงยังมีสัญชาติไทยอยู่ต่อไป.

ฐานะของสตรีได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก. ภรรยาจะมีสภาพบุคคลต่างหากจากสามีก็ได้. ลักษณะการในปัจจุบันมักจะขยายสิทธิและเสรีภาพให้แก่สตรี. ในสหพันธรัฐอเมริกา ตามความในเคเบิ้ล แอกต์ ค.ศ. ๑๘๖๒ (Cable Act) หญิงต่างชาติที่ได้ทำการสมรสกับชนชาวอเมริกันไม่ได้รับสัญชาติอเมริกันตามสามี และหญิงอเมริกันที่ได้ทำการสมรสกับชายต่างชาตก็ยอมไม่สัญชาติอเมริกันตจกัน เว้นไว้แต่จะได้ร้องขอสัญชาติอเมริกันต่อศาลอเมริกันที่มีหน้าที่. แต่ถาหญิงอเมริกันทำการสมรสกับคนต่างด้าวที่กฎหมายอเมริกันของตนไม่ยอมให้แปลงชาติเป็น คนอเมริกันได้ แล้ว หญิงผู้นั้นไม่นับว่ามีสัญชาติอเมริกันต่อไป.

ตามกฎหมายฝรั่งเศสตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๒๗ มาตรา ๘ บัญญัติว่า หญิงต่างประเทศที่สมรสกับชายฝรั่งเศสนั้นจะได้รับสัญชาติฝรั่งเศส ก็ต่อเมื่อได้ทำคำร้องขอเช่นนั้นโดยเฉพาะเจาะ

จง หรือ เมื่อกฎหมายแห่งชาติของตนบัญญัติให้คนจำต้องถือสัญชาติตามลำดับ. ดังนั้นหญิงฝรั่งเศสที่สมรสกับชายต่างประเทศนั้น ย่อมตั้งตนสัญชาติฝรั่งเศสอยู่ตามเดิม เว้นไว้แต่จะได้ร้องขอโดยเฉพาะเจาะจงขอรับสัญชาติตามลำดับตามกฎหมายแห่งชาติของลำดับ. แต่ถ้าหากว่าเมื่อทำการสมรสแล้ว คู่สมรสไปมีภูมิลำเนาครั้งแรกอยู่นอกประเทศฝรั่งเศสและตามกฎหมายแห่งชาติของลำดับภรรยา จำเป็นต้องถือสัญชาติตามลำดับแล้ว หญิงฝรั่งเศสนั้นก็ยอมลดระดับสัญชาติฝรั่งเศส. (๑๓)

อุทาหรณ์:

(๑) นางเจนหญิงชาวอังกฤษทำการสมรสกับนายสมิทชายชาติอเมริกัน. ตามความในกฎหมายอังกฤษ เมื่อหญิงอังกฤษทำการสมรสกับคนต่างด้าว หญิงนั้นนับว่าเป็นคนต่างด้าว. แต่ตามกฎหมาย

(๑๓) Loi sur la Nationalité, 10 Août, 1927.

Article 8.— La femme étrangère qui épouse un Français n'acquiert la qualité de Française que sur sa demande expresse ou si, en conformité des dispositions de sa loi nationale, elle suit nécessairement la condition de son mari.

La femme française, qui épouse un étranger, conserve la nationalité française à moins qu'elle ne déclare expressément vouloir acquérir, en conformité des dispositions de la loi nationale du mari, la nationalité de ce dernier.

Elle perd la qualité de Française si les époux fixent leur premier domicile hors de France après la célébration du mariage, et si la femme acquiert nécessairement la nationalité du mari, en vertu de la loi nationale de ce dernier.

อเมริกันในทันที นางเจนไม่ได้รับสัญชาติอเมริกัน. ฉะนั้น นางเจนอาจ
เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติ.

(๒) นางฟลอเรนซ์หญิงชาวอเมริกันทำการสมรสกับนายแซม
ชายอังกฤษ. ตามกฎหมายอังกฤษนางฟลอเรนซ์เป็นคนอังกฤษ. แต่
ตามกฎหมายอเมริกันนั้น ถ้าในทันทีนางฟลอเรนซ์ไม่ได้ร้องขอตั้ง
สัญชาติอเมริกันแล้ว ก็ยังคงมีสัญชาติอเมริกันอยู่ต่อไป คือ เป็น
บุคคลที่มีสัญชาติอังกฤษกับสัญชาติอเมริกันในเวลาเดียวกัน.

(๓) หญิงอเมริกันทำการสมรสกับแขกอินเดีย. แขกอินเดีย
อยู่ในจำพวกบุคคลที่กฎหมายอเมริกันจัดชั้นไม่ยอมให้แปลงชาติเป็น
ชาวอเมริกัน. ฉะนั้น หญิงนั้นไม่มีสัญชาติอเมริกันต่อไป. (๑๔)

(๔) นางแฉ่ หญิงไทย ทำการสมรสกับนายจิ้ง คนฝรั่งเศส.
ตามกฎหมายไทย นางแฉ่จะตั้งสัญชาติไทยและได้รับสัญชาติฝรั่งเศส
ตามสามี ก็เมื่อกฎหมายแห่งชาติของสามีบัญญัติให้ได้รับสัญชาติ
ตามสามี. ตามกฎหมายฝรั่งเศส นางแฉ่ไม่ได้รับสัญชาติฝรั่งเศส
เว้นไว้แต่จะได้ทำคำร้องขอโดยนุเพราะเจาะจงขอรับสัญชาติตามสามี.
เมื่อนางแฉ่ไม่ได้ทำคำร้องขอรับสัญชาติตามสามีแล้ว ตามกฎหมาย
ฝรั่งเศส นางแฉ่ไม่ได้รับสัญชาติฝรั่งเศสตามสามี. ฉะนั้น นางแฉ่ยัง
คงมีสัญชาติไทยอยู่ตามเดิม.

(๕) นางมารี หญิงฝรั่งเศส สมรสกับนายแดง คนไทย ที่
กรุงปารีส. และในวันเดียวกันนั้น นายแดงกับนางมารี ได้เดิน

(๑๔) เรื่องมหาชนเมืองอินโดร์ ทำการสมรสกับนางสาวเนเนซิมิลเลอร์

ทางออกจากประเทศฝรั่งเศสไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น. ตามกฎหมายไทย นางมารีพึงมีสัญชาติไทยตามสามี. โดยเหตุนี้ และโดยที่หลังจากการสมรส คู่สมรสไปมีภูมิลำเนาครั้งแรกอยู่นอกประเทศฝรั่งเศส ตามกฎหมายฝรั่งเศส นางมารีพึงมีสัญชาติฝรั่งเศส. ฉะนั้น นางมารีมีสัญชาติไทยตามสามี.

สมมติว่า ในระหว่างที่ทำการสมรสกันนั้น ฝ่ายหญิงมีบุตรอยู่ในความปกครองซึ่งยังไม่มีอายุครบบริบูรณ์ การเปลี่ยนสัญชาติของมารดา จะเปลี่ยนแปลงสัญชาติของบุตรที่วานหรือไม่? ความเห็นของนักนิติศาสตร์ ในที่นี้ยังไม่ตรงรอยกันได้. จำพวกหนึ่งเห็นว่าบุตรที่วานไม่ควรจะเปลี่ยนสัญชาติตามมารดา. แต่อีกพวกหนึ่งเห็นว่า ควรจะเปลี่ยนสัญชาติตามมารดา.

กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติบังคับกรณีนี้. มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งกำหนดบรรดาบุคคลที่เป็นคนไทย ไม่กล่าวถึงบุตรของหญิงต่างชาติที่ได้เปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทยด้วยการสมรส. ฉะนั้น บุตรของหญิงต่างชาติที่ได้ทำการสมรสกับคนไทยนั้น ไม่มีสัญชาติไทยตามมารดา. ในกรณีเช่นเดียวกัน บุตรของหญิงไทยที่ได้ทำการสมรสกับคนต่างต่าง ก็ไม่มีสัญชาติไทยตามมารดา คือ ในกรณีที่มารดาได้รับสัญชาติต่างประเทศตามสามี.

อนึ่ง มาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ บัญญัติว่า "หญิงไทยผู้ใดถือเอาสัญชาติต่างประเทศ เพราะได้ทำการสมรสกับคนต่างประเทศ ย่อมกลับคืนมาเป็นสัญชาติไทยดังเดิม

ในเมื่อการสมรสทำตายขาดจากกัน” ตามน ถ้าสามีซึ่งเป็นคนต่าง
 ชาตินั้น เป็นคนในบังคับของประเทศที่ไม่มีความตกลงเป็นพิเศษใน
 เรื่องสัญชาติกับประเทศสยามแล้ว เมื่อการสมรสได้ทำตายขาดจาก
 กัน หญิงผู้ภรรยาซึ่งเดิมเป็นคนไทย ย่อมกลับคืนมาเป็นสัญชาติ
 ไทยดังเดิม. แต่ถ้าสามีเป็นคนในบังคับของประเทศที่มีความตกลง
 เป็นพิเศษในเรื่องสัญชาติกับประเทศสยามแล้ว การต้อง เป็นไป
 ตามความตกลงนั้น เช่น ตามความตกลงกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๘๘
 เราขอมให้ภรรยาและหญิงม่าย (Widow) ของคนในบังคับอังกฤษ
 จดทะเบียนเป็นคนในบังคับอังกฤษได้ด้วย. ฉะนั้น ตามนหญิงไทย
 ที่ได้สมรสกับคนในบังคับอังกฤษถูกต้องตามกฎหมายนั้น ถึงแม้สามี
 จะได้ตายขณะถึงแก่ดี หญิงนั้นก็ยังคงมีสัญชาติอังกฤษอยู่ต่อไป หา
 ได้กลับคืนมาเป็นสัญชาติไทยตามเดิม ตามมาตรา ๓๑ แห่งพระราช
 บัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ นี้ไม่.

อุทาหรณ์:

(๑) นางไฉ่ฉวนไทยได้สมรสกับนายเต็ง คนจีน ซึ่งเกิดที่
 กวางตุ้ง. ตามกฎหมายสัญชาติของจีน^(๑๕) หญิงต่างประเทศซึ่ง

(๑๕) ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๘ มาตรา ๒ (๑)

บัญญัติว่า “Acquiert la nationalité Chinoise l'étranger qui remplit l'une des conditions suivantes:

(1) La femme étrangère qui épouse un mari Chinois, a moins qu'en vertu de sa loi nationale, elle ne conserve sa nationalité d'origine.

ได้ทำการสมรสกับคนสัญชาติจีนคือเอาสัญชาติของสามีได้ เห็นได้
แต่จะมีบทห้ามตามกฎหมายของชาติเดิมของหญิงนั้น. ตามนี้ นาง
ไต้วย่อมมีสัญชาติจีนตามสามี. แต่ถ้านายตั้งผู้เป็นสามีชายชนม
ฉงเต๋อ นางไต้วย่อมกลับคืนมาเป็นสัญชาติไทยตามเดิม ตามมาตรา
๑๑ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ เพราะประเทศจีนไม่
มีความตกลงเป็นพิเศษในเรื่องสัญชาติกับประเทศสยาม.

(๒) นางทองดี หญิงไทย ได้ทำการสมรสกับนายชูฟู
คนในบังคับอังกฤษถูกต้องตามกฎหมาย. ตามความตกลงกับ
อังกฤษ ค.ศ. ๑๙๑๙ นางทองดีย่อมมีสัญชาติอังกฤษตามสามี. ถ้า
นายชูฟูชายชนมฉง เต๋อ ตามความตกลงกับอังกฤษที่กล่าวแล้ว นาง
ทองดียังคงมีสัญชาติอังกฤษอยู่ต่อไป.

ส่วน หญิงต่าง ชาติ ที่ได้ทำการสมรส กับ คนไทย ถูกต้อง ตาม
กฎหมายนี้ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ ไม่มีบท
บัญญัติให้หญิงนั้นกลับคืนสัญชาติเดิมของตนได้ ในเมื่อการสมรสได้
ทำลายขาดจากกัน. เพราะฉะนั้น หญิงนั้นจึงยังคงมีสัญชาติไทย
อยู่ต่อไป และถ้าประสงค์จะกลับไปเป็นสัญชาติเดิมของตน ก็ต้อง
ร้องขอแปลงชาติตามทางการ.

อุทาหรณ์:

นางเมรี่ หญิงอังกฤษ ได้ทำการสมรสกับนายสีคนไทย. ตาม
กฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษ นางเมรี่ย่อมมีสัญชาติไทยตาม
สามี. ถ้านายสีชายชนมฉง เต๋อ นางเมรี่ก็ยังคงมีสัญชาติไทยอยู่ต่อไป.

บทที่ ๒.

การเปลี่ยนสัญชาติโดย

การเปลี่ยนแปลงอิสสรภาพในอาณาเขตต์

การเปลี่ยนแปลงอิสสรภาพในอาณาเขตต์ ไม่ว่าจะเป็นไปโดย
สันติภาพหรือโดยศึกสงคราม ย่อมมีผลเปลี่ยนแปลงสัญชาติของ
พลเมืองในอาณาเขตต์นั้นด้วย เพราะอาณาเขตต์กับพลเมืองต้อง
อาศัยซึ่งกันและกัน. อำนาจครอบงำอาณาเขตต์ หากไม่ครอบงำถึง
พลเมืองในอาณาเขตต์นั้นด้วยแล้ว ก็ย่อมเป็นดังอันไม่มีค่า กงตั้ง
จะนำไปซึ่งความอันตรายต่อประเทศ.

บุคคลที่จะเปลี่ยนสัญชาติหนึ่งจะเพาะแต่พลเมือง, คนต่างด้าว
ในอาณาเขตต์ไม่เปลี่ยนสัญชาติประการใด. เมื่อกรุงสยามยกเมือง
กะตันทันให้แก่อังกฤษ ชาวชาวฝรั่งเค็ดที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเมืองนั้น
หาได้เปลี่ยนสัญชาติเป็นคนในบังคับอังกฤษไม่ เพราะการกระทำ
ระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษไม่มีผลบังคับฝ่ายฝรั่งเค็ดผู้ซึ่งไม่มีส่วน
ในการนั้น (res inter alios acta). แต่ปัญหาที่ว่าพลเมืองที่จะเปลี่ยน
สัญชาติหนึ่งได้แก่บุคคลประเภทใด. ในการกำหนดประเภทบุคคลที่
จะเปลี่ยนสัญชาติหนึ่ง นักนิติศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกัน แยก
ออกได้เป็น ๔ จำพวก คือ

๑. บุคคลที่ควรเปลี่ยนสัญชาติ คือ ผู้ที่เกิดในอาณาเขตต์.
ตามน ผู้ที่จะเปลี่ยนสัญชาติย่อมมีจำนวนน้อย. ทำให้เกิดมี
คนต่างด้าวในอาณาเขตต์มากมาย. ฉะนั้น ความเห็นที่ความหนึ่งจะไม่
ได้รับการนิยมนของนานาประเทศ.

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

๒. บุคคลที่ควรเปลี่ยนสัญชาติ คือ ผู้ที่เกิดแต่มีภูมิดำเนา
อยู่ในอาณาเขตต์.

ทั้งนี้ ยังจำกัดจำนวนบุคคลที่จะเปลี่ยนสัญชาติดังไปอีกให้เป็น
จำนวนที่บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศแท้ ๆ. คือ บุคคลที่เกิด
เกิดในอาณาเขตต์ และ ยังต้องมีภูมิดำเนาอยู่ในอาณาเขตต์ในขณะ
นั้นด้วย. ความเห็นอนันต์ฝรั่งเศสได้หยิบยกขึ้นโต้แย้งกับเยอรมันใน
การตีความสัญญากรุงแฟรงก์เฟิร์ต ฉบับลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ค.ศ.
๑๘๗๓ แต่เยอรมันหายยอมตามนั้นไม่.

๓. บุคคลที่ควรเปลี่ยนสัญชาตินั้น คือ ผู้ที่เกิดหรือมีภูมิดำเนา
อยู่ในอาณาเขตต์.

ตามนี้ บุคคลที่จะเปลี่ยนสัญชาติย่อมจะเป็นจำนวนมาก. เป็น
ที่ชักชวนให้ประเทศที่จะเข้าปกครองอาณาเขตต์นิยมไปในทางนี้.

อุทาหรณ์:

สัญญากรุงควีน ค.ศ. ๑๘๖๐ เมื่อประเทศซาวิตเนียยกเมือง
ชาวอชกับนิซให้ฝรั่งเศส และความเห็นฝ่ายเยอรมันในการตีความ
สัญญากรุงแฟรงก์เฟิร์ต ค.ศ. ๑๘๗๓.

๔. บุคคลที่ควรเปลี่ยนสัญชาตินั้น คือ ผู้ที่มีภูมิดำเนาอยู่ใน
อาณาเขตต์.

ตามนี้ จำนวนคนที่ควรเปลี่ยนสัญชาตินั้น น้อยกว่าจำนวนคน
ตาม (๓) แต่มากกว่าจำนวนคนตาม (๑) และ (๒). อนึ่ง
ตามนี้ บุคคลที่จะเปลี่ยนสัญชาติ ก็คือ ผู้ที่ยังมีความเกี่ยวข้องกับ

อาณาเขตต์. ส่วนผู้ที่ได้เกิดในอาณาเขตต์ แต่มีภูมิดำเนาอยู่ที่อื่นนั้น นับว่าขาดจากความเกี่ยวข้องกับอาณาเขตต์แต่จึ่งไม่เปลี่ยนแปลงสัญชาติประการใด. นักนิติศาสตร์มักจะมีคตินิยมตามความเห็นที่ความ. ทั้งสัญญาต้นคภาพที่ใดทำขึ้นภายหลังมหาสงครามก็อนุโลมตามหลักเกณฑ์เช่นเดียว. สัญญาระหว่างสยามกับอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๖๘ ซึ่งฝ่ายสยามยกเมืองกระตันทัน เตรงกะนุ ไทรบุรี กับ ปัตติ ให้แก่อังกฤษ ก็มีรูปความตามทำนองเหมือนกัน.

การเปลี่ยนสัญชาติด้วยการเปลี่ยนแปลงอิสรภาพนั้น โดยนิตินัย ฟังนับว่าเริ่มต้นตั้งแต่อาณาเขตต์เปลี่ยนแปลงอิสรภาพ. แต่ตามธรรมเนียมมักจะมีเปิดโอกาสให้พลเมืองในอาณาเขตต์เดิมได้รับสัญชาติเดิมต่อไปได้ หากต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ซึ่งมักกำหนดไว้แตกต่างกัน. โดยนัยทั่วไปแล้ว ผู้ที่สมควรจะถือสัญชาติเดิม ย่อมต้องแสดงเจตนาภายในกำหนดเวลาอันจำกัด และจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่วางไว้ด้วย.

กำหนดเวลา. ตามความในสัญญาต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่ากำหนดเวลาที่พลเมืองในอาณาเขตต์จะพึงแสดงเจตนาสมัครรับสัญชาติเดิมนั้น มักจะอยู่ในระหว่าง ๖ เดือนถึง ๖ ปีเป็นอย่างมาก.

อุทาหรณ์ :

สัญญาระหว่าง สยาม กับ อังกฤษ ซึ่ง สยาม ยก เมืองกระตันทัน เตรงกะนุ ไทรบุรี กับ ปัตติ ให้แก่อังกฤษ มีกำหนด ๖ เดือน. สัญญากรุงศรีอยุธยาฉบับลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๖๐ มีกำหนด ๑ ปี.

สัญญากรุงเวียนนา ระเบียบตั้งวันที่ ๑๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๐๘ เมื่อ
ข้อดีเตรียมยกเมืองกาตเซย์ให้แก่ฝรั่งเศสกำหนด ๒ ปี. สัญญา
กรุงแวร์ไลด์ยส์ กำหนด ๒ ปี.

เงื่อนไข. วิธีการที่นานาประเทศปฏิบัติระหว่างกัน พึงแยกชก
เป็น ๓ สถาน

๓. ผู้ที่สมัครรับสัญชาติเดิมจะต้อง ขอยกออกไปจากอาณา
เขตต์.

อุทาหรณ์ :

สัญญากรุงซีโมนีเชกั ระหว่างคันทันกับญี่ปุ่น ระเบียบตั้งวันที่
๓๗ เมษายน ค.ศ. ๑๘๘๕ (ข้อ ๕). สัญญากรุงนิวยอร์กระหว่าง
เดนมาร์กกับสหปาดรัฐอเมริกา ระเบียบตั้งวันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ.
๑๘๑๖ (ข้อ ๖).

๒. ผู้สมัครรับสัญชาติเดิมจะต้องแจ้งดวงเจตนาและขอยกออกไป
นอกอาณาเขตต์.

อุทาหรณ์ :

สัญญากรุงตุริน ระหว่างฝรั่งเศสกับซาร์ดิเนีย ระเบียบตั้ง
วันที่ ๒๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๖๐ (ข้อ ๖). สัญญากรุงแฟรงก์ฟอร์ด
ระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมัน ระเบียบตั้งวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ค.ศ.
๑๘๗๑. สัญญากรุงแวร์ไลด์ยส์ ระหว่างประเทศสัมพันธมิตรกับ
เยอรมัน ระเบียบตั้งวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๑๘ (ข้อ ๓๗, ๘๕,
๑๐๖, ๑๑๓).

๓. ผู้สมัครรับสัญชาติเดิมจะต้องแสดงเจตนา โดยไม่ต้องอพยพ
ออกไปนอกอาณาเขตต์.

อุทธรณ์:

สัญญากวาดาลูป ฮิดัลโก (Guadeloupe Hidalgo) ระหว่าง
สหพันธรัฐอเมริกากับเม็กซิโก ค.ศ. ๑๘๔๘. สัญญารุงปาร์ดี
ระหว่างสเปนกับสหพันธรัฐอเมริกา ระเบียบตั้งวันที่ ๓๐ ธันวาคม ค.ศ.
๑๘๙๘. สัญญารุงแวร์ไต้ยส์ ค.ศ. ๑๘๓๘ (ข้อ ๘๓).

เมื่อสยามยกเมืองกระถินตัน เตรงกะนุ ไทรบุรี และ ปัตติ กับ
เกาะที่ใกล้เคียงให้แก่อังกฤษใน ค.ศ. ๑๘๐๘ นั้น หนังสือสัญญา
ระหว่างสยามกับอังกฤษในปีนั้น ข้อ ๓ วรรค ๒^(๑๖) มีข้อความว่า
คนตั้งกัชาติสยามซึ่งอยู่ในอาณาเขตต์ ทกต่างนั้น ถ้าประสงค์จะ
สมัครรับสัญชาติไทยตามเดิมต่อไป ก็ให้ย้ายภูมิดำเนาเข้าไปอยู่ใน
เขตต์สยามภายในกำหนดเวลา ๖ เดือนนับแต่วันแรกเปิดสนธิสัญญานั้น
สัญญาเป็นต้นไป^(๑๗)

(๑๖) Subjects of His Majesty the King of Siam re-
siding within the territory described in Article 1, who
desire to preserve their Siamese nationality, will, during
the period of six months after the ratification of the
present treaty, be allowed to do so if they become do-
micated in the Siamese dominions.

(๑๗) หนังสือสัญญาฉบับนี้ได้มีผลเปลี่ยนสัญชาติบ้านถิ่นขณะกรุงลอนดอน วันที่ ๘

กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕.

ตามนี้ หมายความว่า ในข้อที่ว่าพลเมืองประเทศใดจะเปลี่ยนสัญชาติตามอาณาเขตคนนั้น หนังสือสัญญาระหว่างสยามกับอังกฤษฉบับนี้ ก็ขอหลักภูมิฐานะ จะเกิดกรณีใดไม่สำคัญ. แต่เปิดโอกาสให้สมัครรับสัญชาติไทยตามเดิมต่อไปได้ โดยการย้ายภูมิดำเนาเข้ามาในเขตคัสยาม ภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันแรกเปลี่ยนสัญชาติฉบับนี้ สัญญา คือ นับตั้งแต่วันที่ ๘ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๘ เป็นต้นไป. ฉะนั้น ในขณะที่อาณาเขตคัสยามนั้นตกเป็นของอังกฤษ คนสัญชาติไทย จะเกิดกรณีแห่งใดก็ตาม ถ้าภูมิดำเนาอยู่ในอาณาเขตคัสยามนั้นแล้ว ย่อมเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนในบังคับอังกฤษ เว้นไว้แต่จะได้อพยพภูมิดำเนาเข้ามาในเขตคัสยามเดียภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันแรกเปลี่ยนสัญชาติฉบับนี้ (วันที่ ๘ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๘).

อุทาหรณ์ :

(๑) นายหมัดเกิดในจังหวัดสตูล. ภายหลังนายหมัดได้อพยพภูมิดำเนาไปอยู่เมืองไทรบุรี ตั้งแต่อ่อนเมืองไทรบุรีตกเป็นของอังกฤษ และนายหมัดคงอยู่ในเมืองไทรบุรีตลอดมา จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ จึงได้กลับเข้ามาอยู่จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นภูมิดำเนาเดิม. ดังนี้ ตามสัญญาฉบับอังกฤษฉบับที่กล่าวแล้ว นายหมัดเป็นคนในบังคับอังกฤษ เพราะ

(ก) มีภูมิดำเนาอยู่ในเมืองไทรบุรี เมื่อเมืองไทรบุรีตกเป็นของอังกฤษ และ

(ข) มิได้อพยพภูมิดำเนาเข้ามาในเขตคัสยามภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันแรกเปลี่ยนสัญชาติฉบับนี้.

(๒) นายออสต์มานเกิดในเมืองเตรงกระนู. ภายหลังนายออสต์มานได้ย้ายภูมิดำเนาไปอยู่ที่สังขตา ตั้งแต่ก่อนเมืองเตรงกระนูตกเป็นของอังกฤษ. นายออสต์มานคงอยู่ที่สังขตาดังเดิมมาจนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ จึงได้กลับไปอยู่ที่เมืองเตรงกระนู ซึ่งเป็นภูมิดำเนาเดิม. ดังนี้ ตามสัญญาฉบับอังกฤษฉบับนี้ นายออสต์มานเป็นคนสัญชาติไทย เพราะในขณะที่เมืองเตรงกระนูตกเป็นของอังกฤษนั้น นายออสต์มานไม่ได้มีภูมิดำเนาอยู่ในเมืองเตรงกระนู.

เมื่อสยามยกดินแดนทางด่านหน้าโขงให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๓, ๑๘๙๔ และ ๑๘๙๗ นั้น ในสัญญามีได้ขอความเบ็ดโอกาสให้พลเมือง ของอาณาเขตที่เหล่านั้นสมัครรับสัญชาติไทยตามเดิมต่อไป กับทั้งมิได้ระบุไว้ว่า พลเมืองที่จะเปลี่ยนสัญชาตินั้น ได้แก่บุคคลประเภทใดบ้าง. ฉะนั้น จึงเป็นโอกาสที่จะโต้แย้งกันได้ว่า พลเมืองประเภทใดพึงเปลี่ยนสัญชาติตามอาณาเขต. แต่ในค่อนหลังเมื่อสยามยกดินแดนทางแหลมมลายูให้แก่อังกฤษใน ค.ศ. ๑๘๙๕ นั้น สัญญาระหว่างสยามกับอังกฤษในครั้งหลังนั้น ได้ขอหัดภูมิดำเนา ฉะนั้น ในสัญญากับฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๓, ๑๘๙๔ กับ ๑๘๙๗ นั้น จึงน่าจะอนุโลมตามเกณฑ์ในสัญญากับอังกฤษที่กล่าวแล้วได้ ในข้อนี้.

การเลือกรับสัญชาตินั้น จะมีผลเปลี่ยนแปลงสัญชาติของภรรยา และบุตรและเยาว์ของผู้ที่ได้อเลือกรับสัญชาตินั้นด้วยหรือไม่? ถ้าในคดียุติธรรมมีบทบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเจาะจง ก็ไม่พึงมีปัญหาขึ้นได้ เช่น สัญญากรุงเฮติโกณเดรระหว่างเยอรมันกับอังกฤษ ฉบับลงวันที่ ๓

กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๘๐ มีบทบัญญัติให้ ผู้เยาว์เลือกรับสัญชาติได้ แต่ถ้านักขัตติยญาไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถ ก็เป็นโอกาสที่จะโต้แย้งกันได้

ในต้นคริสต์ทศวรรษที่สามสิบสองตอนนั้น นักทศศาสตร์บางจำพวกเห็นว่า ไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกรับสัญชาติได้ โดยลำพังตนเอง เพราะจำต้องมีภูมิตำเนาตามลำดับ ถ้าลำดับเลือกรับสัญชาติใดแล้ว ก็เป็นอันนับว่ากรรมาัมสัญชาตินั้นด้วย. ในการตีความสัญญากรุงแฟรงก์เฟิร์ต รัฐบาลเยอรมันได้ถือหลักการที่ว่า สัญญากรุงแวร์ไฮตยส์ กัดข้อหลักการตามนี้ (ข้อ ๓๗, ๗๕, ๓๐๒, ๓๓๓). แต่ทศศาสตร์บางจำพวกหนึ่งเห็นว่า สิทธิที่จะเลือกรับสัญชาติได้ แก่พลเมืองในอาณาเขตทั่วไป ฉะนั้น บรรดาสมัคร ทมภูมิตำเนาอยู่ในอาณาเขต ก็ย่อมมีสิทธิ์ที่จะเลือกรับสัญชาติได้เช่นกัน. ในการตีความสัญญากรุงแฟรงก์เฟิร์ต รัฐบาลฝรั่งเศสได้ถือหลักการตามนี้.

ในต้นบทเรียนเขาวนนั้น ความเห็นมีอยู่ ๓ ประการ:

๓. บุตรจำพวกนี้ไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกรับสัญชาติได้ เพราะต้องอยู่ในความดูแลของบิดามารดา. เมื่อบิดามารดาเลือกรับสัญชาติใดแล้ว บุตรเขาวนก็มีสัญชาติตามนั้นด้วย. ในการตีความสัญญากรุงแฟรงก์เฟิร์ตเยอรมันถือหลักการตามนี้. สัญญาสันติภาพที่โตเกียว ภายหลังมหาสงครามก็มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกัน หากได้แยกบุคคลออกเป็น ๒ ประเภท คือผู้ที่มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ กับ ผู้ที่ยังไม่มอายุครบ ๑๘ ปี ผู้ที่มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์แล้ว พึงเลือกรับสัญชาติได้ตามใจสมัคร. บุตรเขาวนที่ยังไม่มอายุครบ ๑๘ ปีนั้น

ยอมเปลี่ยนสัญชาติตามบิดามารดา (สัญญากรุงเวร์ไลด์ชช ๓๗, ๗๕, ๗๓, ๓๓๓, สัญญาแต่งตั้งแคว้นม็องซอ ๗๒, ๗๒)

๒. บุตรจำพวกหนึ่งมีสิทธิจะเลือกรับสัญชาติได้ แต่จะต้องแสดงเจตนาภายในกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้สำหรับบุคคลทั่วไป คือ ให้ผู้แทนโดยชอบ ชรรมแสดงเจตนาให้ โดยไม่ต้องรอจนมีอายุครบบริบูรณ์ (สัญญากรุงเฮติ โกเตนส์ ระหว่างอังกฤษกับเยอรมัน ค.ศ. ๑๘๗๐)

(๓) บุตรจำพวกหนึ่งเลือกรับสัญชาติได้ภายในระหว่าง ๑ ปี นับแต่วันเมื่ออายุครบบริบูรณ์ (โปรโตคอลลิตท้ายสัญญา ระหว่างฝรั่งเศสกับสวีเดน ฉบับลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๗๗). นักนิติศาสตร์ โดยมากมีความเห็นเอียงไปตามนี้.

อาณาเขตที่เปลี่ยนแปลงอิสรภาพนั้น ถ้าเป็นอาณาเขตที่กดับไปสู่เจ้าของเดิมภายในกำหนดเวลาไม่ช้านานนักแล้ว ก็พึงนับว่าเป็นอาณาเขตของเจ้าของเดิม โดยมีได้มีการเปลี่ยนแปลงอิสรภาพประการใดเลย เช่น เมื่อประเทศฝรั่งเศสต้องคืนอาณาเขตที่พระเจ้านโปเลียนได้แก่ประเทศสวิตเซอร์ใน ค.ศ. ๑๘๑๔ นั้น อาณาเขตที่คืนให้ นั้น นับว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงอิสรภาพประการใดเลย คือไม่นับว่าได้เคยเป็นอาณาเขตของฝรั่งเศส. ฉะนั้น พตเมืองที่ถือว่ายังกงมีสัญชาติเดิมอยู่ต่อไป.

หมวดที่ ๓.

ฐานะของคนต่างด้าว

บทที่ ๑

ข้อความทั่วไป

ในสมัยโบราณ คนต่างด้าวได้รับปฏิบัติอย่างต่ำช้า. ใน
 ชั้นแรกเมื่อมนุษยชนยังอยู่เป็นหมวดเป็นหมู่ การที่จะให้คนต่างหมวด
 ต่างหมู่เข้ามารวมอยู่ด้วยกัน อาจทำให้เกิดแตก ความสามัคคีใน
 หมวดหรือหมู่ไม่ได้. ครั้นเมื่อภายหลังความสามัคคีแห่งชุมชนมนุษย์
 คงแน่นแฟ้นขึ้น กระทำให้ต่างชาติต่างมรด้านา และชนบ ธรรมเนียม
 ประเพณี. คนต่างชาติต่างมรด้านาก่อมนับเป็นบุคคลอันไม่พึงปรารถนา
 ปราศจากความบริสุทธิ์ ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองป้องกันจากเทพยดา
 ในอาณาเขต. มรด้านาพราหมณ์ ในอินเดียถือว่าพวกพราหมณ์เป็น
 พวกที่มิใช่ ไม่ควรจะปะปนกับบุคคลจำพวกอื่นอันมีฐานะ ตกต่ำ.
 ชนชาวอียิปต์ก็เคยถือว่าตนเป็นเจ้าโตก มีหน้าที่ปราบปรามคนต่าง
 ชาติต่างมรด้านา.

การณเป็นเช่นนั้น ในสมัยโบราณชาติต่าง ๆ จึงไม่ยอมปะปน
 กับคนต่างด้าว. กฎหมายใดเคอร์ก็ห้ามไม่ให้ คนต่างด้าวเข้าไปใน
 เมืองสำรดาเพื่อทำมาหากินอย่างหนึ่งอย่างใดเลย. แต่ตามธรรมดา
 ชาติต่าง ๆ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน. เมื่อเกิดศึกสงครามขึ้นแล้ว ต่าง
 ฝ่ายต่างหาโอกาสเพิ่มกำลังรบ ทำให้เกิดมีสัญญาทางพระราชไมตรี
 ระหว่างชาติ. อนึ่ง ความเจริญของชาติต้องอาศัยการค้าขายซึ่งเป็นตั้ง

ที่ชักชวนให้เปิดโอกาสให้พ่อค้าต่างประเทศเข้าไปในอาณาเขตต์. กรุง
อะเทนต์อนุญาตให้พ่อค้าต่างประเทศเข้าไปทำมาหากินได้ถึงชั้พอยู่เป็น
เนื่องนิตย์ จึงทำให้กรุงอะเทนต์ร่ำรวยและรุ่งเรืองมาก.

ในสมัยโรมัน ฐานะของคนต่างด้าวอย่างจะตชนเสื่อมไป. ตาม
ความที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของกรีก ผู้ที่แพศีกสงครามต้อง
เป็นทาสของผู้มีไชย. แต่ในสมัยโรมันแม้แต่บุคคลจำพวกนั้นก็ฐานะ
ขึ้น. กรุงโรมยอมให้ผู้ ที่แพ ศีกสงครามอยู่ต่อไป ใน อาณา เขตต์เดิม
ของตนแต่ตั้งชนชาวโรมันไปอยู่ด้วย เป็นการกำกับควบคุมอยู่ในตัว.

ในสมัยกลาง คนต่างด้าวในทวีปยุโรปยังต้องมีอุปถัมภ์
จึงจะได้รับความคุ้มครองของตนในอาณาเขตต์ และไม่มีสิทธิที่จะรับ
ทรัพย์สินทางพันยกรรม หรือจะทำพันยกรรมยกทรัพย์สิน ให้แก่ผู้อื่น
ได้ คือ ภายในชีวิตของตนนั้น คนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้อยู่
ในอาณาเขตต์ แต่เมื่ออายุชนม์ลงแล้ว ทรัพย์สินที่มออยู่นั้นตกเป็น
สัมปตของผู้อุปถัมภ์. แต่ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๓ แห่งคริสต์ศักราช
คนต่างด้าวมีสิทธิที่จะรับทรัพย์สินทางพันยกรรม และทำพันยกรรมยก
ทรัพย์สิน ให้แก่ผู้อื่นได้ แต่ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีราคาเล็กน้อย.

ความเจริญทางคมนาคมในสมัยปัจจุบันทำให้ ความเกี่ยวพัน
ระหว่างประเทศเจริญขึ้นตุงกัน. พตเมืองในอาณาเขตต์ต่าง ๆ มีการ
ติดต่อกันมากขึ้น. จึงเกิดมหัดกเกณท์ว่าด้วยผลปฏิบัตที่พึงได้แก่
คนต่างด้าว.

สิทธิในอาณาเขตต์มีอยู่สามประเภท คือ

๑. สิทธิเกี่ยวกับการเมือง.

๒. สิทธิแห่งประชาชน.

๓. สิทธิแห่งเอกชน.

สิทธิเกี่ยวกับการเมือง

สิทธิเกี่ยวกับการเมือง คือ สิทธิที่เกิดจากการปกครองของประเทศ เป็นสังคมนานาชาติตั้งตนไว้สำหรับพลเมืองของตน. ถ้าการกระทำในอาณาเขตขัดกับประโยชน์แห่งประเทศของตน คนต่างด้าวที่มีสิทธิในกระบวนนี้ ย่อมคงอยู่ในฐานะอนิยาก็ยัง. ถึงแม้จะปฏิบัติ การโดยซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่พ้นความครหานินทาได้. ฉะนั้น ตามหลักการในสมัยปัจจุบัน คนต่างด้าวไม่ได้รับสิทธิในการเมืองของประเทศ และเมื่อไม่ได้รับสิทธิในการเมืองแล้ว ก็ไม่ต้องรับหน้าที่ในการเมืองคืน. ตามนัยระบอบนี้ คนต่างด้าวในอาณาเขตคงไม่ต้องรับเกณฑ์ เบเนฟิซ.

สิทธิแห่งประชาชน

เนื่องจากเป็นประเทศเอกราชด้วยกัน นานาชาติจึงมีความ เกี่ยวพันระหว่างกันอย่างเสมอภาค. ถ้าพลเมืองของตนไม่ได้รับผล ปฏิบัติในประเทศหนึ่งประเทศใดให้เป็นที่พอใจแล้ว ก็พึงให้ผลปฏิบัติเช่น เดียวกันแก่คนต่างด้าวที่เป็นพลเมืองของประเทศนั้นได้. สิทธิบาง ชนิด ที่เป็นสิทธิที่ใดแก่มนุษยชนทั่วไปนั้น นานาชาติก็มักจะให้ คนต่างด้าวได้รับประโยชน์ด้วย. สิทธิในกระบวนนี้พึงเรียกว่า สิทธิ แห่งประชาชน เช่น (๑) การรับรองสภาพบุคคล (๒) สิทธิที่จะเข้าไป ในอาณาเขต (๓) เสรีภาพแห่งมนุษยชน คือ เสรีภาพใน ทางกายวาจาใจ รวมทั้งเสรีภาพในการถือศาสนาด้วย.

๑. การรับรองสภาพบุคคล.

มนุษย์ชนย่อมมีสภาพบุคคลแต่กำเนิดในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีชีวิต.
คนต่างต่างก็มีชีวิตดุจกัน. จึงย่อมมีสภาพบุคคลติดตัวไปด้วย ไม่ว่าจะ
จะอยู่ในถิ่นที่อื่นใด.

ส่วนนิติบุคคลนั้น เป็นบุคคลโดยนิติสัมพันธ์ ไม่ใช่บุคคล
ธรรมดา. การรับรองสภาพบุคคลในส่วนนี้จึงมีเหตุเกิดแก่กัน
อำนาจกระทำการของบริษัทกับสมาคมนั้น มีกำหนดไว้ในตราสาร
จัดตั้ง และเมื่อระเบียบข้อบังคับในอาณาเขตต่าง ๆ มีลักษณะต่าง
ต่างกัน การรับรองสภาพบุคคลของบริษัทหรือสมาคมโดยฉะเพาะ ไม่
แปลว่าบริษัทหรือสมาคมนั้นจะต้องมีอำนาจ กระทำการดังที่กำหนดไว้
ในตราสารจัดตั้ง. เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลมีสิทธิ
จะจำกัดการทำการกิจการค้าที่เกี่ยวกับประโยชน์อันใหญ่ของประเทศไทย. เช่น
กำหนดข้อใช้สำหรับบริษัทที่ทำการไว้ใช้เป็นสาธารณประโยชน์แก่
ประเทศไทย. ทั้งนี้ เพื่อบอกกันผลประโยชน์ของประชาชน. ตามลักษณะ
การที่เป็นอยู่ขณะนั้น พึงกล่าวได้ว่า นานาประเทศย่อมรับรองสภาพ
บุคคลของบริษัทหรือสมาคมต่างประเทศ. แต่บริษัทหรือสมาคมนั้น
จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในอาณาเขต.

๒. สิทธิที่จะเข้าไปในอาณาเขต.

นานาประเทศย่อมอนุญาตให้คนต่างต่างเข้าไปในอาณาเขต แต่
สิ่งอันใดซึ่งสิทธิที่จะวางระเบียบการว่าด้วยการเข้าเมือง. เพื่อรักษาความ
ปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชน นานาประเทศมีสิทธิ
ที่จะออกบทบัญญัติว่าด้วยการเข้าเมือง การค้าและอุตสาหกรรม

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความยุ่งยาก. สัญญา
 ยุคใหม่ที่ประเทศสยามได้ทำกับนานาประเทศนั้น มีบทบัญญัติ
 ให้เสรีภาพแก่พลเมืองแต่ละฝ่าย ในการที่จะเข้าไปและเดินทางหรืออา
 ศัยอยู่ในอาณาเขตต์. บางฉบับมีบทบัญญัติไว้ชัดเจนว่าความ
 ตกตงในหนังสือสัญญาจะไม่ว่ากระทบกระเทือนหรือแทนที่หรือเปลี่ยนแปลง
 แม้แต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย ซึ่งบรรดากฎหมายหรือข้อบังคับหรือ
 กฎของอัครภาคแห่งหนังสือสัญญาอันว่าด้วยการเข้าเมือง การตำรวจ
 หรือการรักษาความปลอดภัยของมหาชน. เพื่อรักษาความมั่นคงของ
 ประเทศ. แต่ละประเทศมีมติที่จะจำกัดเสรีภาพของคนต่างด้าวใน
 กระบวนนี้ เช่น ดัปาดรัฐอเมริกาจำกัดจำนวนคนต่างด้าวที่จะเข้า
 ไปในอาณาเขตต์. ในประเทศฝรั่งเศสคนต่างด้าวที่มีอายุ ครบ ๓๕
 ปีบริบูรณ์ ถ้าคิดจะไปอยู่ในอาณาเขตต์ฝรั่งเศสเกินกว่ากำหนด ๓๕
 วัน ต้องไปแจ้งความต้งานตำรวจท้องที่ เพื่อขอรับหนังสือ
 ประจำตัวซึ่งจะต้องมีติดตัวอยู่เสมอ. ถ้าเปลี่ยนเคหะสถานเมื่อใด ก็
 ต้องเอาหนังสือประจำตัวไปให้เจ้าหน้าที่ ในบริเวณใหม่นั้น ตรวจตรา.
 กฎหมายของกฤษมีบทบัญญัติในทำนองเดียวกัน.

คนต่างด้าวต้องประพฤติตนให้เรียบร้อย. ถ้าปฏิบัติการณ์
 จะนำไปซึ่งอันตรายหรือความยุ่งยากแก่ประเทศที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่แล้ว
 ก็เป็นกรณีที่เราสามารถของประเทศนั้นจะเนรเทศออกไปนอกอาณาเขตต์
 ได้. อำนาจการเนรเทศนั้นเป็นอำนาจที่รัฐบาลพึงหยิบยกมาใช้. ไม่ว่า
 กฎหมายในอาณาเขตต์จะมีบทบัญญัติไว้ดงนั้นหรือไม่.

๓. เสรีภาพแห่งมนุษยชน.

คนต่างด้าวย่อมได้รับเสรีภาพในทางกาย จาจา ใจ, ทั้งนี้ เพราะธรรมชาติของมนุษยชนมีฐานะเป็นการเสมอภาค, การเบียดเบียนความเป็นสิ่งอันพหุสม. เสรีภาพในการสำนึกา เวชยานเป็นสิ่งที่ได้แก่คนต่างด้าวด้วยกัน, ในสมัยโบราณการสำนึกาไม่แยกจากการเมือง, แต่เดชะชาติจึงถืออำนาจบังคับการถือสำนึกาในอาณาเขตได้ด้วย.

สิทธิแห่งเอกชน.

สิทธิแห่งเอกชน หมายความว่า บรรดาสิทธิที่บุคคลย่อมต้องอาศัยในความเกี่ยวพันระหว่างกัน เช่น สิทธิเกี่ยวกับการค้าขาย กรรมสิทธิในทรัพย์สินกับสิทธิเกี่ยวกับครอบครัว เป็นอาทิ. สิทธิเกี่ยวกับการค้าขาย ณะเพราะอย่างยิ่ง สิทธิที่จะทำสัญญา เป็นสิ่งที่คนต่างด้าวได้รับมาช้านานแล้ว. ตามประวัติศาสตร์การรับของ คนต่าง ด้าวเเนื่องมาจากการค้าขาย. เมื่ออนุญาตให้คนต่างด้าวเข้าไปทำ การค้าขาย ในอาณาเขตที่ย่อมต้องให้สิทธิเกี่ยวกับครอบครัวด้วย จึงจะเป็นการสะดวกแก่พ่อค้าที่เขาไปตั้งเคหะสถานอยู่ในท้องถิ่น. ส่วนกรรมสิทธิ ในทรัพย์สินนั้น คนต่างด้าวในระดับหนึ่ง ย่อมมีกรรมสิทธิในสิ่งหาปริมาณทรัพย์, กรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้น บางประเทศยังไม่ยอมให้แก่คนต่างด้าว. ฉะนั้น ยิ่งกล่าวไม่ได้ว่าตามกฎหมาย ระหว่าง ประเทศ คนต่าง ด้าวจักต้องได้รับกรรมสิทธิในที่ดิน. ในสหพันธรัฐอเมริกาและเยอรมนี อำนาจที่จะออกบทกฎหมายว่าด้วยการถือกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้นตกอยู่กับรัฐต่าง ๆ. รัฐบาลกลางไม่มีอำนาจที่จะบังคับรัฐใดๆ ในกระบวนนี้ได้. ในประเทศนอร์เวย์ คนต่างด้าวจะมีกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ได้ ก็แต่

เมื่อได้ รับอนุญาตจากรัฐบาล.

ผลปฏิบัติต่อกันต่าง ๆ ได้ รับในอาณาเขตต่าง ๆ มักจะเปลี่ยน
รูปไปตามรัฐประดาดนโยบายของประเทศ. แต่ละประเทศพึงขยาย
หรือจำกัดสิทธิของคนต่าง ๆ ในอาณาเขตตามใจสมัคร เว้นไว้แต่
จะเป็นการขัดกับสัญญาหรือหลักกฎหมายระหว่างประเทศ. วิธีการ
ที่นานาประเทศใช้ย่อมระบคนแยกออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ:

๑. ใช้หลักถ้อยทีถ้อยให้ความหนังสือสัญญา คือ ยอมให้คน
ต่าง ๆ ที่มีสิทธิในอาณาเขต หากบุคคลที่พลเมืองของตนได้รับตาม
หนังสือสัญญากับประเทศที่คนต่าง ๆ นั้นเป็นพลเมือง. ประเทศ
ฝรั่งเศส เบตเยียม กับ กรีซ ปฏิบัติการดังนี้. ตามน ถ้าประเทศ
อื่นใดไม่ยอมให้สิทธิแก่พลเมืองของตนแล้ว ประเทศที่เกี่ยวข้องก็ไม่
ให้สิทธิเช่นเดียวกันแก่พลเมืองของประเทศนั้น. แต่ถ้าปฏิบัติทำให้
เคร่งครัดตามหลักแล้ว คนต่าง ๆ ที่ประเทศของตนไม่ได้ทำสัญญา
กับรัฐบาลในท้องถิ่น ก็จะไม่มสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเลย.

๒. ใช้หลักถ้อยทีถ้อยให้ตามบทบัญญัติของกฎหมาย คือ ยอม
ให้คนต่าง ๆ ที่มีสิทธิในอาณาเขต หากพลเมืองของตนได้รับสิทธิ
เช่นเดียวกันตามกฎหมายในท้องถิ่น. ประเทศออสเตรเลียกับนิวซีแลนด์
ปฏิบัติการตามน. การกระทำเช่นนี้ ก็เสมือนหนึ่ง ยอมให้รัฐบาล
ต่างประเทศมีปากเสียงในรัฐประดาดนโยบายของประเทศ คือ ในการ
ที่จะกำหนดผลปฏิบัติให้แก่คนต่าง ๆ นั้น เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการ
ให้เป็นไปตามรูปการในประเทศอื่น. ถ้าประเทศอื่นเปลี่ยนแปลง

กฎหมายประการใด ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกฎหมายในอาณาเขตต์
 ดูกัน. อนึ่ง การถอยทีถอยให้ซึ่งสิทธิแก่กันและกันตามบทบัญญัติ
 ของกฎหมายนั้น แท้จริงอาจจะมีผลดีแก่กันก็ได้ เช่น สมมติ
 ว่าประเทศสยามกับประเทศจีนถอยทีถอยให้สิทธิในอสังหาริมทรัพย์
 แก่พลเมืองแต่ละฝ่าย พวกจีนในประเทศสยามย่อมมีอยู่เป็นจำนวน
 มาก แต่คนไทยในประเทศจีนนั้น ก็คงมีเป็นจำนวนน้อยมาก. การ
 ถอยทีถอยให้สิทธิในทันที คงจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายจีนเป็นอันมาก.

๓. ให้ผลปฏิบัติแก่คนต่างด้าวเท่ากับพลเมือง (ประเทศอิตาลี
 สเปน เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ กับ สยาม). กฎหมายในสมัยปัจจุบัน
 มักจะมีลักษณะหันไปตามทำนองนี้ คือ โดยนัยทั่วไป ยอมให้คน
 ต่างด้าวได้รับผลปฏิบัติเช่นเดียวกับพลเมือง เว้นไว้แต่สิทธิบางชนิด
 อันเกี่ยวกับประโยชน์ใหญ่ยิ่งของประเทศ ซึ่งย่อมสงวนไว้สำหรับ
 พลเมืองเพื่อเป็นการบำรุงชาติและรักษาสถประโยชน์ของประเทศ.

บทที่ ๒

ฐานะของคนต่างด้าวในกรุงสยาม

โดยนัยทั่วไป เว้นไว้แต่สิทธิเกี่ยวกับการเมือง คนต่างด้าวใน
 กรุงสยามย่อมได้รับผลปฏิบัติเสมอเหมือนกับคนไทย. แต่เนื่องจาก
 ได้เคยมีสภาพนอกอาณาเขตต์ คนต่างด้าวบางจำพวกยังมีเอกสิทธิ์
 เฉพาะกาลเกี่ยวกับการศาลในประเทศสยาม.

สิทธิเกี่ยวกับการเมือง.

สิทธิเกี่ยวกับการเมืองนั้น คือ สิทธิเกี่ยวกับการปกครองของ
ประเทศ เป็นสิทธิที่ส่งมอบไว้สำหรับพลเมืองของประเทศ. ฉะนั้น
คนต่างด้าวไม่มีสิทธิเกี่ยวกับการเมืองในประเทศสยาม.

สิทธิแห่งประชาชน

คนต่างด้าวในอาณาเขตที่ยอมรับสิทธิในกระบวนเช่นเดียวกับ
พลเมือง. แต่ทั้งนี้ ไม่เป็นการคัดสิทธิของรัฐบาตสยามในการ
กระทำเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ.

๑. การรับรองสภาพบุคคล.

คนต่างด้าวในอาณาเขตที่ยอมรับสภาพบุคคลโดยนิตินัย
ในฐานะเป็นบุคคลธรรมดา.

๒. สิทธิที่จะเข้าไปในอาณาเขต.

ในเวลานั้นประเทศไทยได้วางระเบียบการว่าด้วยการ
เข้าเมืองไว้ดังปรากฏในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๗๐ กับ
พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งได้ประกาศใช้ ต่อ ๆ มา
เช่น ห้ามมิให้บุคคลบางจำพวกเข้าเมือง มีบุคคลที่มิโรคตามที่
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ระบุและประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา และบุคคลที่ไม่มียาได้ พอเลี้ยงตัวเองหรือไร้อุปการะจาก
ผู้อื่น เป็นอาทิ. ส่วนคนต่างด้าวที่ไม่ต้องห้ามนั้น ก็จะต้องเสียเงิน
ค่าธรรมเนียมการเข้าเมืองเป็นจำนวนคนละ ๑๐๐ บาท นอกจากนี้จะเข้า
อยู่ในจำพวกบุคคลที่ได้รับความยกเว้น เช่น บุคคลในคณะทูตที่เข้า
มาประจำอยู่ ณ กรุงสยาม เป็นต้น. เมื่อนั้น ประเทศสยามยอม

อนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาในอาณาเขตได้ แต่คนต่างด้าวนั้น ๆ จะ
ต้องปฏิบัติตามการตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองที่ใช้อยู่

ส่วนคนสัญชาติไทยนั้น เป็นพลเมืองของประเทศสยาม ฉะนั้น
ถ้าออกไปต่างประเทศแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะเข้ามาในประเทศสยามได้
โดยไม่ต้องอยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง.

อนึ่ง คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรสยามนั้น ตาม
กฎหมายเนรเทศ ร.ศ. ๑๓๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
มีอำนาจที่จะเนรเทศออกไปนอกอาณาเขตได้ ในเมื่อมีความจำเป็น
ถึงนั้น เพื่อความสงบสุขหรือความเจริญของสาธารณชน เมื่อ
ออกคำสั่งให้เนรเทศแล้ว เจ้าหน้าที่จะต้องจับกุมและกักขังผู้ที่จะถูก
เนรเทศไว้จนกว่าจะจัดการส่งออกไปนอกอาณาเขต คำสั่งเนรเทศนั้น
จะจัดการตามนั้นไม่ได้จนกว่าจะครบ ๗ วัน นับตั้งแต่วันที่ได้ออกคำสั่ง
ให้ผู้ที่จะถูกเนรเทศทราบ. ผู้ซึ่งจะถูกเนรเทศนั้นมีสิทธิที่จะทำฎีกา
ทูลเกล้า ฯ ถวายร้องขอให้งดการเนรเทศได้ ถ้าผู้ที่ถูกเนรเทศ
กลับเข้ามาในกรุงสยามก่อนสิ้นกำหนดเวลาที่เนรเทศออกไปแล้ว ผู้นั้น
จะต้องมีโทษ. เมื่อศาลพิจารณาเป็นคดีแล้ว ให้จำขังไม่เกินหนึ่งปี
แล้วเนรเทศออกไปเมื่อจำขังครบกำหนดที่ศาลตัดสินแล้ว หรือให้
จำขังไว้ไม่เกินสิบปี แต่เมื่อครบกำหนดแล้วไม่ต้องเนรเทศอีกต่อไป
ก็ได้.

อำนาจการเนรเทศเป็นอำนาจที่ขาดไปถึงชื่อเสียงภาพของประเทศ.
รัฐบาลไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงเหตุผลแก่ผู้ที่ถูกเนรเทศ. ตามปกติ
มักจะเนรเทศแต่บุคคลซึ่งจะก่อความยุ่งยากให้แก่ประเทศเท่านั้น.

๓. เสรีภาพแห่งมนุษยชน.

คนต่างด้าวย่อมได้รับสิทธิในกระบวนการเช่นเดียวกับคนไทย.
กฎหมายไทยไม่มีข้อขัดแย้งในระหว่างคนต่างด้าวกับคนไทย.

ในสถานการณ์ล่าช้า คนต่างด้าวย่อมมีเสรีภาพที่จะถือศาสนา
ตามใจสมัคร.

สิทธิแห่งเอกชน.

สิทธิเกี่ยวกับการค้าขาย สิทธิเกี่ยวกับครอบครัว กับกรรมสิทธิ์
ในสังหาริมทรัพย์นั้น คนต่างด้าวในกรุงสยามได้รับเสมอเหมือน
กันหมด.

ส่วนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ โดยนิคัยคนต่างด้าวยัง
มีฐานะผิดแผกกันอยู่บ้าง.

เมื่อพวกจีนแรกเข้ามาในกรุงสยาม ได้รับผลปฏิบัติเช่นเดียวกับ
คนไทย. โดยเหตุที่จีนอยู่ใต้อำนาจศาลไทย รัฐบาลจึงอนุญาต
ให้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้เช่นเดียวกับคนไทย. ต่อมา
ในรัชกาลที่ ๕ มีพวกฝรั่งเข้ามาในกรุงสยามเป็นจำนวนมากชน. คน
ต่างด้าวจำพวกนี้ชอบธรรมเนียมประเพณีผิดแผกกับคนไทย. และ
มีศาลของตนโดยเฉพาะด้วย. เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของคนไทย
จึงมีประกาศในรัชกาลที่ ๕ กำหนดให้ชายให้เข้าแก่คนนอกประเทศ
คือ อนุญาตให้พวกฝรั่งขอเช่าที่ในเขตคังแวงที่ไม่ใกล้กับใกล้
นักจากกรุงเทพ ฯ. ประกาศรัชกาลที่ ๕ นี้ มีความดังนี้.

ประกาศ

กำหนดที่ให้ชายให้เข้าแก่คนนอกประเทศ

มีพระบรมราชโองการ มาพระบัณฑูรสูรสั่งให้นำประกาศ
 แก่ราษฎรชาวกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา
 ที่เรียกว่าบางกอก แต่อยู่ในแขวงหัวเมืองชั้นในใกล้ ๆ ก็คือเมืองนคร
 เขื่อนขันธ์ที่เรียกว่าปากดล เมืองสมุทรปราการ ที่เรียกว่าปากน้ำ
 เมืองสาครบุรีที่เรียกว่าท่าจีน เมืองนครไชยศรีที่เรียกว่านครไชยศรี
 เมืองนนทบุรีที่เรียกว่าตลาดขวัญ เมืองประทุมธานีที่เรียกว่าสามโคก
 แดกรุงเทพ ทวารวดีศรีอยุธยาที่เรียกว่ากรุงเก่าจำเมืองข้างทอง
 เมืองสิงห์บุรีเมืองพรหมบุรีที่เรียกว่าบ้านบางพุทรา เมืองฉะบุรี
 บุราณเรียกว่าตะไค้แต่คนชาวฉะบุรีบางคนเรียกจำเมืองฉะบุรี แต่
 เมืองฉะบุรีที่เรียกว่าเมืองใหม่บาง บ้านทน บ้านม่วงบาง แต่เมือง
 นครนายกที่เรียกว่านครนายก เมืองปราจีนบุรีที่เรียกว่าบางคาง เมือง
 สระเชิงเขาที่เรียกว่าแปดริ้ว เมืองพนัสนิคมที่เรียกว่าบ้านวัดโบด
 วัดหลวง เมืองชลบุรีที่เรียกว่าบางปะตาดีร้อยหรือบางปะด้อย เมือง
 บางมุงแดเกาะในหมู่เกาะศรีช้าง แต่เมืองเพชรบุรีที่เรียกว่าพริบพริ
 แต่เมืองสมุทรสงครามที่เรียกว่าแม่กลอง แต่เมืองราชบุรีที่เรียกว่า
 ราชบุรี ราษฎรอยู่ในเขตต์แขวงเมืองเหล่านี้แต่อื่น ๆ คือไทย ตาว
 เขมร มอญ พม่า จีน ยวน แขก ฝ่ายงเดิมทั้งปวง ให้รู้แจ้งทวบทิน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
 เจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ ทรงพระราชดำริเห็นพร้อมกันกับความคิด

ท่านเสนาบดี ปรากฏว่าใคร่ทำนุบำรุงพระนครและราษฎรให้มีทาง
 ที่ทำกิน แต่ค้าขายให้เจริญทรัพย์สมบัติคนกว่าแต่ก่อน ครองคน
 ชาติที่มีผลจากที่เรียกว่าฝารังนอกเข้ามาตั้งสัญญาว่า จะขอเข้ามาซื้อ
 ทรัพย์ตั้งทำมาหากินในพระอาณาจักรนี้ คล้ายกันกับจีนแต่ชาว
 ประเทศอื่น ซึ่งเข้ามาอยู่แต่ก่อน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดยอม
 ให้พวกฝารังนอกซื้อที่เช่าที่ในเขตต์แขวงที่ไม่ไกลนักไกลนัก แต่
 กรุงเทพมหานคร คือ ในภายในพระนครแต่ห่างกำแพงพระนครออกไป
 ไปเพียงสองร้อยเส้นเข้ามาโดยรอบ ในเขตต์เท่านั้นไม่ให้ผู้ใดขาย
 ทรัพย์แก่คนนอกประเทศที่เข้ามาอยู่ยังไม่ถึงสิบปี แต่จะให้เช่า
 ไร่ไม่ห้าม เมื่อจะให้เช่านั้นให้มาทำหนังสือสัญญาว่าก่อกันต่อหน้า
 รั้วแขวงอำเภอแต่เจ้าพนักงานให้รู้เห็นเป็นพยานไว้ อย่าให้ถอบขาย
 ด้วยฉ้อฉล ว่าให้เช่าคือเอาเงินล่วงหน้ามากกว่ากำหนดเช่าตามเดือน
 ตามปี ถ้ารอนรอนใครได้เงินมากจะขายให้กับคนนอกที่เดียว ด้วย
 อยากรจะได้เงินเร็วๆ ก็ให้กราบเรียนท่านเสนาบดีก่อน เมื่อท่านเสนาบดี
 ยอมให้ขายจึงขายได้ แต่ที่ห่างกำแพงพระนครสองร้อยเส้นออกไป
 ไปในภายในที่ที่ไม่ไกลนัก เพียงเรือพายเรือแจวจะไปถึงได้ใน
 ๕ ชั่วโมงเข้ามาใน เจ้าของที่จะขายที่บานทงเขาเรือนแต่ที่สวนที่นา
 ให้ชาติกับคนนอกที่เรียกว่าฝารังก็ได้ไม่ห้าม ไม่มีโทษโปรดอนุญาต
 แล้ว เพราะว่าคนนอกมักใจใหญ่ใจโตซื้อแพงๆ ผู้ที่ขายจะได้
 เงินมากๆ เงินทองจะได้คอกอยู่ในบ้านในเมือง ถ้ายังหวงที่อยู่จะให้คน
 นอกเช่าที่สวนที่นาที่ไร่งที่เรือนอย่างไรก็ได้ ราษฎรเจ้าของที่จะได้
 ได้ค่าเช่าดีกว่านั่งอยู่เปล่าๆ แต่เมื่อเจ้าของมีกำลังตัวเองให้มีผลมาก

ดีกว่าค่าเช่าไม้ไผ่^{๕๕} แต่ห้ามไม่ให้^{๕๖} คอเบียดบังเอา^{๕๗} แต่เรือน
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

หนึ่งได้แจกไปกับผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ ทั่วแขวงอำเภอแล้ว
แต่ให้บิดไว้ที่วัดใหญ่ๆ ที่ศาลากลางที่การปฏิเรียนหลายแห่งแล้ว เมื่อ
ไม่เข้าใจไปตามอำนาจเกิด ขย่ำได้ปรารภเอาความในประกาศชั้นนี้ไป
พูดจาเด่าๆ กากันไปผิดๆ ถูกๆ ประกาศมาฉวันพฤหัสบดี ขึ้นสองค่ำ
เดือนเจ็ด ปีมีโรงนักษัตริย์สุโขทัย

สรุปความได้ว่า ตามประกาศรัชกาลที่ ๕ นั้น เป็นอันแบ่ง
เขตต์ที่ในราชอาณาจักรสยาม ออกเป็น ๓ เขตต์ คือ

๑. ในภายในพระนคร และห่างกำแพงพระนครออกไปเพียง
๒๐๐ เส้นเข้ามาโดยรอบ.

ในเขตต์นี้ พวกฝรั่งเข้าที่ใด แต่จะก่อกรรมสังฆัตถ์คนไม่ได้
เว้นไว้แต่

(ก) จะได้อยู่มาแต่เป็นเวลายาวนาน ถึง ๓๐ ปี หรือ

(ข) จะได้รับอนุญาตจากเสนาบดี.

๒. ที่ห่างกำแพงพระนคร ๒๐๐ เส้นออกไปเพียงเรือพายเรือแจว
จะไปถึงได้ใน ๒๔ ชั่วโมง.

ในเขตต์นี้ พวกฝรั่งก่อกรรมสังฆัตถ์คนได้.

๓. ที่นอกกำหนดทาง ๒๔ ชั่วโมงออกไป.

ในเขตต์นี้ พวกฝรั่งจะเข้าเป็นท่อยหรือ ก่อกรรมสังฆัตถ์คน
ไม่ได้.

ประกาศรัชกาลที่ ๕ นั้น ใช้บังคับเฉพาะคนเมืองชาว ที่เรียกว่า
ฝรั่งนอก และยังไม่ได้ยกเด็ก. ฉะนั้น ประกาศฉบับนี้ยังคงใช้ยู่จน
บัดนี้. แต่ตามสัญญาที่ไต่ถามนานาประเทศ กรุงสยามยอมให้
คนในบังคับของประเทศนั้น ๆ ถูกรวมสิทธิ์ที่ดินในเมืองไทยได้ โดย
มีข้อความบ่งไว้ โดยเฉพาะเจาะจงเช่นนั้น หรือโดยให้ผลปฏิบัติอย่าง
ชาติที่โปรดให้ ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง. ประเทศเหล่านี้ คือ อังกฤษ
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น อิตาลี เดนมาร์ก สเปน นอร์เวย์ สวีเดน โปรตุเกส
และเนเธอร์แลนด์.

เฉพาะเบ็ดเตลุมันนี้ สัญญายอมให้ผลปฏิบัติในเรื่องกรรมสิทธิ์
ที่ดินเดิมกับคนพื้นเมือง โดยมีเงื่อนไขว่า แต่เดิมนั้นจะต้องถ้อยทีถ้อย
ให้ประโยชน์เช่นต่อกันและกัน. ฉะนั้น ถ้ากฎหมายของประเทศ
เบ็ดเตลุมยอมให้คนไทย ถูกรวมสิทธิ์ที่ดินในประเทศเบ็ดเตลุมได้แล้ว
คนในบังคับเบ็ดเตลุมในเมืองไทยก็พึงถูกรวมสิทธิ์ที่ดินในกรุงสยามได้
ตลอดทั่วราชอาณาจักรหรืออย่างเดียวกับคนไทย.

สำหรับเยอรมันนั้น สัญญาฉบับปี ค.ศ. ๑๘๖๗ (พ.ศ. ๒๔๑๑)
มีความว่าในเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทุกประเภท รวมทั้งอสังหา
ริมทรัพย์สิน พด.เมืองของแต่เดิมนั้นจะได้ รับผลปฏิบัติ อย่าง ชาติที่
โปรดให้ ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง หากเป็นที่เห็นว่าแต่เดิมนั้นถ้อยทีถ้อย
ให้ประโยชน์เช่นต่อกันและกัน. ในประเทศเยอรมันนั้น ทราบว่า
นอกจากรัฐ ๒ รัฐ คือ รัฐแฮมเบิร์ก (Hamburg) กับรัฐเฮซเซน
(Hessen) แล้ว โดยทั่วไปตามกฎหมายของรัฐอื่น ๆ ยอมให้คน
ต่างต่าง รวมทั้งคนไทยด้วย ถูกรวมสิทธิ์ที่ดินได้. ส่วนในรัฐ

แย้มเบริกกับรัฐไซไซเช่นต้องรัฐนั้น มีกฎหมายจำกัดสิทธิของคนต่างด้าว ในการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในอาณาเขตของตน. ฉะนั้นถ้ามีกฎหมายว่า ชาวเยอรมันคนหนึ่งคนใด จะถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในกรุงสยามได้หรือไม่ ก็จะต้องทราบว่าชาวเยอรมันผู้นั้นเป็นพลเมืองของรัฐไหน ในประเทศเยอรมัน. ถ้าเป็นพลเมืองของรัฐที่ยอมให้คนไทยถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในอาณาเขตของตนแล้ว ชาวเยอรมันผู้นั้นก็ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในกรุงสยามได้ตลอดทั่วราชอาณาจักร.

ถึงฉันทัญญา กับอเมริกา และสวีเดนเซอร์แดนกันนี้ ไม่มีข้อความกล่าวถึงการถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน. แต่ก่อน เมื่อครั้งสมัยสัมพันธไมตรีกับราชัน เมื่อคนอเมริกันและคนสวีเดนเซอร์แดนขออนุญาตซื้อที่ดิน ฝ่ายเราพิจารณาเป็นราย ๆ ไป และโดยมากมักจะอนุญาต. แต่มาในสมัยระบอบรัฐธรรมนูญ การจะต้องเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด. ตามที่ทางราชการได้คัดค้านไว้ เป็นอันว่า คนอเมริกันและคนสวีเดนเซอร์แดนซื้อที่ดินในเมืองไทยได้ ตามกฎหมายของบ้านเมือง คือ ตามประกาศรัชกาลที่ ๕. ถ้าหากว่าฝ่ายอเมริกาและสวีเดนเซอร์แดนคัดค้านให้ประโยชน์เช่นเดียวกันนั้นแก่คนไทย คือ ยอมให้คนไทยถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในสหพันธรัฐอเมริกา และสวีเดนเซอร์แดนได้.

สิทธิเกี่ยวกับการค้า

เนื่องจากได้เคยมีสภาพนอกอาณาเขตในกรุงสยาม หรือฉันทัญญาหนึ่ง เคยมีค้าตงต่างประเทศในกรุงสยาม ฉันทัญญา กับประเทศที่ได้ยินยอมแก้ไขฉันทัญญา กับประเทศสยาม ใน พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๖๘ ซึ่ง

ยังเป็นอนาไชยอยู่ในเวลานี้ จึงยังคงมีข้อความเกี่ยวกับการค้าขาย
ประเทศเหล่านั้น คือ สหภาพรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เดนมาร์ก
เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ เดนมิน สเปน โปรตุเกส นอร์เวย์ เบลเยียม
และอิตาลี. ตามสัญญาที่กล่าวนี้ คนในสังกัดของประเทศเหล่านั้น
ค้าขายหมดแล้ว.

นอกจากคนดังกล่าวฝรั่งเศสแล้ว คนในบังคับของประเทศ
อื่นๆเหล่านั้น เช่น สหราชอาณาจักร. แต่ภายในกำหนดเวลา ๕ ปี นับ
ตั้งแต่วันใช้ประมวลกฎหมายไทยครบถ้วนแล้ว คือ ประมวลกฎหมาย
อาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายว่าด้วย
วิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา และ พระธรรมนูญศาล
ยุติธรรม เป็นต้นไป.

(ก) ผู้แทนฝ่ายทูต หรือกงสุลของประเทศเหล่านั้น ยังมีสิทธิ
ที่จะถอนคดี ซึ่งคนของเขาเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหา ไปชำระเสียเอง
ในศาลกงสุลของตนได้ และถอนคดีได้จนสิ้นศาลอุทธรณ์.

(ข) คนในบังคับของประเทศเหล่านั้น ซึ่งเป็นจำเลยหรือผู้
ต้องหา มีสิทธิที่จะขอย้ายศาลพิจารณาคดี เช่น คดีเกิดชนกหวเมือง
แล้วขอย้ายเข้ามาชำระที่กรุงเทพฯ ได้.

(ค) คนในบังคับของประเทศเหล่านั้น ฎีกาได้แต่เฉพาะใน
ปัญหาข้อกฎหมาย.

เฉพาะอังกฤษนั้น แม้ตามสัญญาปัจจุบันคนในบังคับอังกฤษ
ทั้งหมดขึ้นศาลไทยธรรมดา ก็ดี แต่เนื่องด้วยอังกฤษมีผลประโยชน์ใน
เมืองไทยมาก และยังมีสิทธิถอนคดีไปจากศาลไทยได้ภายในกำหนด

เวลาดังกล่าวแล้ว จึงได้มีระเบียบการเป็นพิเศษเพื่อให้คนในบังคับ
อังกฤษได้รับความสะดวกในทางอรรถคดี โดยให้มีศาลเจ้าหน้าที
คือ ศาลคดีต่างประเทศ สำหรับพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับ
บุคคล องศ์คนเร บริษัท และตมาคม ในบังคับอังกฤษ.

สำหรับฝรั่งเศสนั้น มีระเบียบดังนี้ :-

(ก) พลเมืองฝรั่งเศส (French Citizens) ทั้งประเทศ
สยาม ซึ่งศาลต่างประเทศจนกระทั่งวันที่ฝ่ายไทยจะได้ประกาศใช้
ประมวลกฎหมายต่างๆครบถ้วนแล้ว. แต่ขึ้นไป ซึ่งศาลไทยธรรมดา.
แต่ภายในกำหนดเวลา ๕ ปี นับแต่วันใช้ประมวลกฎหมายไทยครบ
ถ้วนแล้ว เป็นต้นไป ทูตหรือกงสุลฝรั่งเศสมีสิทธิถอนคดี ไปชำระ
เสียเองได้.

(ข) คนในบังคับหรือในอารักขาฝรั่งเศสเชื้อชาติเอเชีย ใน
มณฑลอุดรและอิสาน^(๓๗) ไม่ว่าจะจดทะเบียนเมื่อใด กับคนในบังคับ
หรือในอารักขาฝรั่งเศส เชื้อชาติเอเชีย ซึ่งอยู่นอกมณฑลทั้งสองนั้น
และได้จดทะเบียนที่สถาน กงสุลฝรั่งเศสในกรุงสยาม ก่อน ตัญญา กับ
ฝรั่งเศสตั้งวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๗ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ซึ่งศาล

(๓๗) มณฑลอุดรนั้น เวลานี้ได้แก่	มณฑลอิสานเวลานี้ได้แก่
๑. จังหวัดอุดรธานี	๑. จังหวัดอุบลราชธานี
๒. จังหวัดหนองคาย	๒. จังหวัดขุขันธ์
๓. จังหวัดเลย	๓. จังหวัดร้อยเอ็ด
๔. จังหวัดสกลนคร	๔. จังหวัดมหาสารคาม
๕. จังหวัดขอนแก่น	๕. จังหวัดสุรินทร์
๖. จังหวัดนครพนม	

ต่างประเทศ จนกว่าจะได้ใช้ประมวลกฎหมายไทยครบถ้วนแล้ว. ต่อ
นั้นไป ชั้นศาลไทยธรรมดา และทูตหรือกงสุลฝรั่งเศสไม่มีสิทธิถอนคดี
ไปจากศาลไทยได้.

(ค) คนในบังคับหรืออารักขาฝรั่งเศสเชื้อชาติเอเชีย ซึ่งขย
นอภมณฑลอุดรและอิสาน และจดทะเบียนภายหลังจากตั้งสัญญาับฝรั่งเศส
ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๗ (พ.ศ. ๒๔๔๘) กับคนในบังคับ
หรืออารักขาฝรั่งเศสที่ไม่ใช่ชาวเอเชีย นั้น ตั้งแต่วันทำสัญญาใหม่กับ
กับฝรั่งเศสลงวันที่ ๓๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๕ (พ.ศ. ๒๔๖๗) เป็น
ต้นมา ชั้นศาลไทยธรรมดา และทูตหรือกงสุลฝรั่งเศสไม่มีสิทธิถอน
คดีไปชำระด้วยเองได้ คือ เช่นเดียวกับคนไทย.

(ข) องค์คณะ บริษัทและร้านค้าซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมาย
ฝรั่งเศสนั้น ใ้รับผลปฏิบัติอย่างเดียวกับพลเมืองฝรั่งเศส.

(ง) ศาลต่างประเทศนั้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง
หรือพาณิชย์ทั้งหลาย ซึ่งคนสัญชาติฝรั่งเศสเป็นคู่ความฐานเป็น
โจทก์ก็ดี จำเลยหรือผู้ต้องหาดี หรือผู้ร้องคดี. ส่วนในทางอาญา
นั้น ศาลต่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งหลาย ที่คน
สัญชาติฝรั่งเศสเป็นคู่ความ หรือเจ้าทุกข์.

(จ) ทูตหรือกงสุลฝรั่งเศสจะถอนคดีไปจากศาลไทยได้ ตั้ง
กล่าวข้างต้นก็เพราะคดีคนสัญชาติฝรั่งเศสเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหา
และในศาลชั้นต้นเท่านั้น. ในชั้นศาลอุทธรณ์ ถอนไม่ได้.

(ช) ภายใ้กำหนด ๕ ปี นับตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลกฎหมาย
ไทยครบถ้วนแล้วเป็นต้นไป คนสัญชาติฝรั่งเศส ซึ่งเป็นจำเลยหรือ

ผู้ต้องหาและผู้ต้องหาพิจารณาคดีสำหรับคดีที่เกิดที่หัวเมืองใต้.

(๗) ในคดีที่ศาลต่างประเทศได้พิจารณาพิพากษาในชั้นต้น และได้อุทธรณ์ขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ นั้น คนดังกล่าวคดีฝรั่งเศสฎีกาได้ แต่ในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น.

ส่วนสัญญาฉบับเยอรมันใน ค.ศ. ๑๙๒๘ (พ.ศ. ๒๔๗๑) และสัญญาฉบับสวีเดนใน ค.ศ. ๑๙๓๓ (พ.ศ. ๒๔๗๕) นั้น ไม่มีข้อความให้คนในบังคับของประเทศทั้งสองนั้นได้รับสิทธิพิเศษในทางศาลอย่างไร. คนในบังคับซึ่งประเทศทั้งสองนี้ จึงขึ้นศาลไทยธรรมดา และฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงได้เช่นเดียวกับคนไทย และเหตุหรือก่งสุดเยอรมันหรือสวีเดนไม่มีสิทธิที่จะถอนคดีไปจากศาลไทยได้.

ต่อมา ฝ่ายเราได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และบรรพ ๖, ประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา กับพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ (ค.ศ. ๑๙๓๕). เป็นอันว่า ฝ่ายเราได้ใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบถ้วนตามสัญญาแล้วในวันนั้น. ฉะนั้น การจึงเปลี่ยนแปลงไปตามสัญญา คือ

ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นต้นมา ศาลคดีต่างประเทศ และศาลต่างประเทศ เป็นอันไม่มีแล้ว (นอกจากเมื่อพิจารณาคดีที่ค้างอยู่ในศาลนั้น ๆ ในวันนั้น). คนในบังคับอังกฤษและคนดังกล่าวคดีฝรั่งเศสต่างหดยจึงขึ้นศาลไทยธรรมดา.

แต่โดยที่อังกฤษและฝรั่งเศสมีผลประโยชน์ในกรุงเทพฯ มาก

และเพื่ออำนวยความสะดวกในทางอรรถคดีให้แก่คนของประเทศทั้งต้อง
น ฝ่ายเราจึงได้วางระเบียบการพิเศษไว้เป็นการชั่วคราวสำหรับคน
ของประเทศทั้งต้องนี้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาพิพาก
ษาคดีบางประเภทชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๘ คือ

เกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษ

(ก) คดีที่ฟ้องซึ่งคนในบังคับอังกฤษที่มีเชื้อสายชาวเอเชีย
หรือของคณะบริษัทหรือสมาคมอังกฤษอันใดตั้งขึ้นตามกฎหมายอง
กฤษ เป็นคู่ความ หรือคดีซึ่งคนในบังคับอังกฤษเป็นจำเลยหรือผู้
ต้องหานั้น ให้ชนแผนกพิเศษของศาลซึ่งระบุไว้ในพระราชบัญญัติ
กล่าวข้างต้น เช่น แผนกพิเศษของศาลแพ่งหรือศาลอาญาเป็นต้น.

(ข) จนกว่าจะได้ใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบ ๕ ปีแล้ว
คือ จนกระทั่งวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐):—

(๑) พนักงานทูตหรือกงสุลอังกฤษในกรุงสยามมีสิทธิที่จะ
ถอนคดีซึ่งคนในบังคับอังกฤษเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหา จากศาลไทยไป
ชำระเสียเองได้ แต่ถอนคดีได้จนชั้นศาลอุทธรณ์. ในชั้นศาลฎีกา
ถอนคดีไม่ได้.

(๒) คู่ความฎีกาได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น.

(๒) คนในบังคับอังกฤษซึ่งเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีที่เกิด
ขึ้นในหัวเมือง ร้องขอย้ายศาลพิจารณาคดีได้.

(๓) ถ้าในคดีเรื่องเดียวกัน คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นคนในบังคับ
อังกฤษ แต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพลเมืองฝรั่งเศส ให้ถือสิทธิทาง
อำนาจศาลของฝ่ายจำเลยหรือผู้ต้องหาฝ่ายเดียว เป็นข้อยกเว้นของ

อำนาจศาล และกระบวนการพิจารณาที่จะพึงใช้.

เกี่ยวกับพลเมืองฝรั่งเศส

(ก) คดีทงฟ้องที่พลเมืองฝรั่งเศสเป็นคู่ความ ขนแผนกพิเศษของศาลซึ่งระบุไว้ในพระราชบัญญัติที่กล่าวแล้ว เช่น แผนกพิเศษของศาลแพ่งและศาลอาญา เป็นต้น.

(ข) ในคดีทุกเรื่องที่พลเมืองฝรั่งเศสเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหา นั้น พนักงานทนายหรือทนายผู้ฟ้องคดีจะถอนคดีจากศาลไทยไปชำระเสียเองได้ จนกว่าจะได้ใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบ ๕ ปีแล้ว คดี นี้อาจถอนคดีได้จนกระทั่งวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๕๐) แต่ถอนคดีได้เพราะจากศาลชั้นต้นเท่านั้น. ในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาถอนคดีไม่ได้.

(ค) ตั้งแต่วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ (ค.ศ. ๑๙๓๕) เป็นต้นมา เข้าใจว่า พลเมืองฝรั่งเศสผู้กล่าวได้ทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและในปัญหาข้อเท็จจริง. ทั้งนี้ เพราะตามข้อ ๔ (๕) แห่งโปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาลคดีท้ายสัญญาฉบับฝรั่งเศสกำหนดว่า ในคดีทั้งหลายที่ศาลต่างประเทศได้พิจารณาคดีขึ้นในชั้นต้น และได้อุทธรณ์ขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์นครกรุงเทพฯ นั้น ให้ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้ (๓๗)

(๓๗)

Dans toutes affaires jugées en première instance par les Cours Internationales et portées devant la Cour d'Appel de Bangkok, un recours en cassation sera ouvert contre les arrêts de cette Cour. Ce recours pourra être exercé pour incompétence, pour abus de pouvoir, et d'une façon générale pour toutes violations de la loi. Il sera jugé par la Cour Suprême Siamois ou "San Dika".

โดยที่ศาลต่างประเทศได้เป็นอันเด็ดไปแล้ว แต่เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ (ค.ศ. ๑๙๓๕) (นอกจากเพื่อพิจารณาคดีค้างอยู่ในวณน) ซึ่งสัญญาฉบับนั้นได้เป็นอันตกไปตั้งแต่วันที่ เป็นต้นมา.

(ง) จนกว่าจะได้ใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบ ๕ ปี แล้ว คือ จนกระทั่งวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๓๐) พลเมืองฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ต้องหาในคดีที่เกิดขึ้นในหัวเมือง ร่องขยายศาลพิจารณาคดีได้.

(จ) ถ้าในคดีเรื่องเดียวกัน คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นพลเมืองฝรั่งเศส และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ ให้คดีสิทธิทาง อำนาจศาลของฝ่ายเจ้าเลยหรือผู้ต้องหาฝ่ายเดียว เป็นขบวนการโดยสมบูรณ์ เรื่องอำนาจศาล และกระบวนการพิจารณาที่จะพึงใช้.

ดังนั้นคนในบังคับหรือชาวต่างชาติ ทั้งที่เป็นชาวเอเชียและ ไม่เป็นชาวเอเชีย (คือ นอกจากพลเมืองฝรั่งเศส) นั้น ชนชาติ ไทยธรรมดาเช่นเดียวกับคนไทย คือ ไม่ขึ้นแผนกพิเศษ และพนักงาน ทุลาหรือกงสุลฝรั่งเศสไม่มีสิทธิที่จะขอคัดทักเกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้นไปจาก ศาลไทยได้. อนึ่ง บุคคลเหล่านั้นฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและใน ปัญหาข้อเท็จจริง และไม่มีสิทธิขยายศาลพิจารณาคดีได้.

สำหรับคนในบังคับ อเมริกัน ญี่ปุ่น เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ สวีเดน สเปน โปรตุเกส นอร์เวย์ เบลเยียม และ อิตาลีนั้น ชนชาติไทยธรรมดาตามเดิม แต่สิทธิพิเศษตามสัญญา มีสิทธิของตนที่ สิทธิจะฎีกาในและเพราะปัญหาข้อกฎหมายและสิทธิขอ

ย้ายศาลนั้น ก็ยังคงมีอยู่ตามเดิม แต่จะเป็นอันสิ้นสุดลงในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐).

ส่วนคนเยอรมัน และคนสวิตส์นั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใด. สถานะคงเป็นไปตามที่ได้กล่าวไว้ในหน้า ๑๐๐.

บทที่ ๓

นิติบุคคล

นิติบุคคลเป็นบุคคลที่แต่โดยนิตินิยม. จึงมีอำนาจกระทำแต่เฉพาะกิจการที่กำหนดไว้เท่านั้น. เช่น บริษัทไฟฟ้ามหาอำนาจเฉพาะกิจการของบริษัทประเภทนี้. สหกรณ์แรงงานก็มีอำนาจเฉพาะกิจการของสหกรณ์. และเนื่องจากนิติบุคคลในอาณาเขตต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยอาศัยกฎหมายในอาณาเขต ในชั้นแรกจึงมีปัญหาว่า นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในประเทศหนึ่งประเทศใดจะพึงดำเนินกิจการนอกอาณาเขตนั้นได้หรือไม่ เพราะประเทศที่จะอนุญาตให้ตั้งนิติบุคคลนั้นขึ้น ไม่มีอำนาจบังคับประเทศอื่นให้รับรองนิติบุคคลนั้นได้. ที่จริง การที่นานาประเทศอนุญาตให้นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในประเทศอื่นดำเนินกิจการในอาณาเขตนั้น ก็เนื่องจากอรรถาศัยไมตรีระหว่างประเทศ เพื่อเป็นประโยชน์แก่นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในอาณาเขตของตนด้วย.

นิติบุคคลมีอยู่หลายประเภท คือ ประเทศเอกราช บริษัท ห้างหุ้นส่วนและสหกรณ์.

ในส่วนของประเทศเอกราชนั้น ถ้าเป็นประเทศที่นานาประเทศได้รับรองแล้ว ประเทศอื่นย่อมต้องรับรองสภาพบุคคล. ถ้าศาลใน

อาณาเขตที่ไม่แน่นอนใจว่าประเทศที่เป็นคู่ความนั้น เป็นประเทศเอกราช
ที่นานาประเทศรับรองแล้วหรือไม่ ก็พึงสอบถามไปยังกระทรวงการ
ต่าง ประเทศของตน. ถ้ากระทรวงการ ต่าง ประเทศรับรองว่าเป็น
ประเทศเอกราชแล้ว ศาลก็ย่อมรับรองสภาพบุคคลของประเทศนั้น ๆ.

ส่วนบริษัทหรือสมาคมต่างประเทศนั้น ในสมัยนานาประเทศ
ย่อมรับรองสภาพบุคคลคู่กัน. เพื่อป้องกันมิให้มี ปัญหาเกิดขึ้น
สัญญาการค้าขายมักจะมีบทบัญญัติกำหนดเฉพาะเจาะจงถึงการรับรอง
נדวย (สัญญาระหว่างสยามกับอิตาลี ฉบับลงวันที่ ๘ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๖๘ หรือ ๓๐ วรรค ๑. สัญญาการค้าขายระหว่างสยามกับ
อังกฤษ ฉบับลงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ หรือ ๒๐ วรรค ๑).

การรับรองสภาพบุคคล หมายความว่า อนุญาตให้ฟ้องร้อง
ในศาลในฐานะเป็น โจทก์หรือจำเลยได้. การรับรองสภาพบุคคลของ
บริษัทหรือสมาคมต่างประเทศโดยเฉพาะ ไม่หมายความว่า บริษัท
หรือสมาคมนั้นจะต้องมีอำนาจกระทำกิจการดังบทบัญญัติไว้ในตราสาร
จัดตั้ง. สภาพบุคคลกับอำนาจกระทำกิจการมีลักษณะแยกออกจาก
กันได้. โดยเหตุกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้ง บริษัทและสมาคมมี
ลักษณะผิดแผกกันในประเทศต่าง ๆ แต่ประเทศเหล่านั้นต่างมีสิทธิที่จะ
ออกบทกฎหมายได้ ตามแต่จะเห็นสมควร บริษัทต่างประเทศที่คิด
จะขยายการกระทำในอาณาเขตก็ย่อมต้องอนุโลมตามบท
กฎหมายในท้องถิ่น. สำหรับการการค้าขายบางชนิดที่พาดพิงถึงประโยชน์
ใหญ่ยิ่งของประเทศ บางประเทศก็จะมีบังคับให้ ได้รับอนุญาตจาก
เจ้าหน้าที่ในอาณาเขตเสียก่อน จึงจะดำเนินการในอาณาเขตนั้นได้.

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

(เช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าอันกระทบกระเทือน
 ถึงความปลอดภัยและความผาสุกของสาธารณชน พ.ศ. ๒๔๗๓
 บังคับให้ ผู้ที่จะประกอบกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค เช่น การ
 รถราง โรงไฟฟ้า ฯลฯ ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต
 หรือสัมปทานก่อน จึงจะประกอบกิจการนั้น ๆ ได้).

หากเกณฑ์ว่าด้วยสัญชาติของบริษัท หรือสมาคม ต่างประเทศ
 ในเวลาดำเนินมหาสงครามอาศัย Siège Social หรืออาณาเขตที่ตั้งบริษัท
 นั้นได้จัดตั้งขึ้น. บริษัทที่จัดตั้งขึ้นในประเทศอังกฤษตามธรรมเนียม
 Siège Social อยู่ในประเทศอังกฤษ นับว่าเป็นบริษัทอังกฤษ ไม่ว่า
 ผู้มีส่วนในบริษัทจะมีสัญชาติอะไร. เนื่องจากคนต่างต่างใน
 อาณาเขตต่าง ๆ ไม่ได้มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองที่เดียว จึงเป็น
 เป็นที่ชักชวนให้คนต่างต่างจัดตั้งเป็นบริษัทพลเมืองขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยง
 เดียงข้อจำกัดที่บัญญัติไว้สำหรับคนต่างประเทศ. เช่นสมมติว่าพลเมือง
 “ก” ไม่มีสิทธิที่จะซื้อขายที่ดินในเมือง “ข” เพราะกรรมสิทธิ์ใน
 อสังหาริมทรัพย์นั้นให้แก่พลเมืองเท่านั้น. เพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดอัน
 คนในเมือง “ก” มาจัดตั้งบริษัทขึ้นในเมือง “ข” มีอำนาจใหญ่
 อยู่ในเมือง “ข” คือ มีสัญชาติของเมือง “ข”. บริษัทนั้นยอม
 ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในเมือง “ข” ได้ ในฐานะเป็นบริษัทพลเมือง.

ในระหว่างมหาสงครามนั้น มีบริษัทอังกฤษและฝรั่งเศสอยู่มาก
 ที่มผู้ถือหุ้นเป็นชนชาวเยอรมัน. ถ้าชนชาวเยอรมันถือหุ้นเป็นจำนวนมาก
 กับทั้งเป็นผู้ดำเนินการของบริษัทยุบายแล้ว กิจการของบริษัทก็ยอม

ตกอยู่ในความควบคุมของชนชาวเยอรมัน. ในระหว่างมหาสงคราม มีการห้ามการค้าขายกับชนชาติศัตรู. การที่จะให้บริษัทที่อยู่ในความควบคุมของชนชาติศัตรู ดำเนินการฐานเป็นบริษัทพเนเมืองนั้น ย่อมเป็นสิ่งอันไม่พึงปรารถนา. ฉะนั้น ในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ศาลจึงได้ตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นใหม่ คือ ใช้หลักเกณฑ์ว่าด้วยการควบคุม. ถ้าปรากฏว่า บริษัทที่ตั้งขึ้นในอาณาเขตตกอยู่ในความควบคุมของชนชาติศัตรู บริษัทนั้นถือเป็นบริษัทศัตรู. ในประเทศอังกฤษ คดี Daimler Co. v. Continental Tyre & Rubber Co. Ltd. (1916. 2. A.C. 307) นับกันว่าเป็นคดีที่ศาลตั้งหลักในประอังกฤษได้วางหลักไว้ว่า ลักษณะศัตรูย่อมอนุโตตามลักษณะของผู้ที่ควบคุมบริษัทนั้น. ความจริงคดีนั้นไม่ได้โต้แย้งกันในปัญหาข้อนี้ แต่เป็นปัญหาที่ศาลได้วางข้อถึง. ต่อมา คดีอื่น ๆ ก็เคยถือว่าเป็นหลักปฏิบัติต่อไป. ในคดีเรื่อง The Polzeath (1916. P. 117) ปัญหาที่ว่า บริษัทที่ตั้งขึ้นในประเทศอังกฤษ แต่ความควบคุมตกอยู่กับชนชาวเยอรมัน จะพึงมีกรรมสิทธิ์ในเรืออังกฤษได้หรือไม่. ศาลอุทธรณ์ในประเทศอังกฤษตัดสินว่าบริษัทนั้นไม่ใช่บริษัทอังกฤษ.

กรณีเมอมมหาสงครามเสร็จสิ้นไปแล้ว ศาลในประเทศอังกฤษกับฝรั่งเศสก็ออกจะกลับไปใช้หลักเดิม คือ เอาสำนักใหญ่เป็นเกณฑ์. บริษัทที่ตั้งขึ้นในประเทศหนึ่งประเทศใดและมีสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศนั้นคงยแต่ก็นับว่ามีสัญชาติของประเทศนั้น. แต่ผลแห่งมหาสงครามทำให้เห็นชัดแจ้งว่า กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งบริษัทในประเทศต่าง ๆ นั้นยังไม่มีบทบัญญัติเพียงพอที่จะป้องกันผลประโยชน์ของ

ประเทศ. ฉะนั้น ในประเทศฝรั่งเศสจึงมีผู้ได้อำนาจกฎหมายซึ่งประดังค
 จะบังคับให้บริษัทจดทะเบียนในดินแดนฝรั่งเศส คือ บริษัทฝรั่งเศส มีผู้
 จัดการเป็นคนฝรั่งเศสกับมีหุ้นฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่.

หมวดที่ ๔.

กฎหมายขัดกัน.

บทที่ ๑

ข้อความทั่วไป.

อำนาจอธิปไตยของประเทศนั้น มีอยู่สองประเภท คือ

(ก) อำนาจอธิปไตยส่วนอาณาเขตต์ หมายความว่าถึง อำนาจ
ครอบงำบุคคลทุกคนในอาณาเขตต์ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นพลเมือง
หรือคนต่างด้าว ก็ตาม และ

(ข) อำนาจอธิปไตยส่วนบุคคล หมายความว่าถึง อำนาจ
ครอบงำพลเมือง ไม่ว่าพลเมืองนั้นจะไปอยู่ณที่แห่งใด ก็ตาม.

เมื่ออำนาจอธิปไตยของประเทศมีอยู่สองประเภทดังนี้ ถ้ามีคน
เกิดขึ้น ซึ่งมีลักษณะต่างประเทศ ประปนอยู่ด้วยแล้ว ก็เป็นกรณี
จะพึงเอา กฎหมายของประเทศต่าง ๆ มาใช้บังคับในคดีอันเดียวกัน.
เช่นคนไทยทำสัญญา กับ คนสัญชาติฝรั่งเศส ใน อาณาเขตต์อังกฤษ.
โดยเหตุที่สัญญานั้นได้ทำในระหว่างคนไทยกับคนฝรั่งเศส จึงเป็น
กรณีที่จะพึงใช้กฎหมายไทยหรือกฎหมายฝรั่งเศสได้. แต่เมื่อสัญญา
นั้นได้ทำขึ้นในอาณาเขตต์อังกฤษ ก็ย่อมมีลักษณะพาดพิงถึงกฎหมาย
อังกฤษด้วย. ในกรณีเช่นนี้ จะควรเอากฎหมายของประเทศไหน
ใช้บังคับ? นี้แหละที่เรียกว่า กฎหมายขัดกัน. ซึ่งแท้จริง ไม่ได้
หมายความว่า กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ขัดกันต่อกัน. เพราะว่า
ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ศาลในอาณาเขตต์ ก็ย่อมต้อง อนุโลมตาม

กฎหมายในอาณาเขตต์เสมอ. ไม่มีโอกาสที่จะใช้กฎหมายของ
ประเทศอื่นได้.

ในสมัยโรมันนั้น นิยมไปในทางอำนาจอธิปไตยส่วนอาณา
เขตต์ หรือที่เรียกว่า หดักกฎหมายส่วนอาณาเขตต์ (system of
territorial laws). ต่อมาในศตวรรษที่ ๖ ถึงที่ ๘ ในสมัยจักรพรรดิ
โรมัน (Roman Empire) ได้ล้มเลิกไปแต่นั้น ได้เกิดนิยมไปใน
ทางอำนาจอธิปไตยส่วนบุคคล หรือที่เรียกว่า หดักกฎหมายส่วน
บุคคล (system of personal laws).

สมัยฟิวเคิล

ครั้นมาในศตวรรษที่ ๑๑ และที่ ๑๒ เนื่องด้วยฐานะในทาง
ประชาคมในสมัยนั้น ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสมัยฟิวเคิล (feudalism)
หดักกฎหมายส่วนบุคคลได้เสื่อมความนิยมลง และกลับนิยมหดัก
กฎหมายส่วนอาณาเขตต์ออก. ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า

(๑) ในแถบที่อยู่เหนือภูเขาแอลป์ (Alps) ขึ้นไปนั้น
บุคคลได้รวมเข้ากันเป็นเหล่า ๆ อย่างที่เรียกว่า เหล่าฟิวเคิล
(feudal units) ภายใต้บังคับบัญชาของนายเหล่า (feudal lord).
นายเหล่าย่อมไม่ยอมรับกฎหมายอื่นใด นอกจากกฎหมายของตน
เอง. เพราะฉะนั้น บุคคลที่อยู่ในฐานะเป็นลูกเหล่าจึงไม่สามารถนำ
กฎหมายแห่งชาติพันธุ์ของตนมาใช้ได้ แต่กลับต้องยอมรับว่าตน
เป็นแต่เพียงบ่าวของนายเหล่า และในฐานะเช่นนั้น จึงต้องอยู่ใต้บังคับ
กฎหมายของนายเหล่าอย่างเด็ดขาด.

(๒) ส่วนในแถบที่อยู่ใต้ภูเขาแอลป์ตั้งมานาน การที่กบฏนิยมหลักกฎหมายส่วนอาณาเขต มิได้เนื่องมาจากระบอบการผิดผิด แต่หากเนื่องมาจากการที่อิตาลีมีเมืองที่เจริญรุ่งเรืองเป็นอิสระในกิจการเมืองของตนอยู่หลายแห่ง เช่น เมืองฟลอเรนซ์ โบโดนา มิถัน บิซา และ ปาดัว เป็นต้น. เมืองเหล่านี้ต่างก็มีดินแดนเป็นอาณาเขต เป็นส่วนของตน และมีกฎหมายต่าง ๆ กันด้วย ซึ่งต่างเมืองก็ต่างใช้กฎหมายของตน.

สมัยศตวรรษที่

หลักหรือลทธิอิตาลี

ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๓ รูปการได้เปลี่ยนแปลงไปอีก. เนื่องด้วยอิตาลีมีเมืองแยกออกเป็นอิสระหลายเมืองด้วยกัน และเนื่องด้วยการค้าขายได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว พตเมืองของเมืองต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์และไปมาค้าขายกันทุกวัน. ระบอบการผิดผิดหรือการใช้กฎหมายส่วนอาณาเขต จึงไม่เหมาะสมกับรูปการที่เป็นอยู่ในอิตาลีในขณะนั้น และนำมาซึ่งความไม่สะดวกหลายประการ เช่น ทำให้ฐานะของบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีลักษณะแน่นอน. ถ้าถือเคร่งตามหลักกฎหมายส่วนอาณาเขตแล้ว ชาวฟลอเรนซ์ ซึ่งได้ทำการค้าขายกับอิตาลีในอิตาลีในฟลอเรนซ์นั้น ถ้าเข้าไปอยู่ในเมืองโบโดนาแล้ว อาจไม่มีฐานะเป็นอิตาลีก็ได้. เพราะเหตุนี้ ในศตวรรษที่ ๑๓ นักนิติศาสตร์ จึงได้พยายามชวนชวนให้อินทรีย์หาทางแก้ข้อยุ่งยากเหล่านี้ โดยทำให้กฎหมาย

ว่าด้วยฐานะของบุคคลมีลักษณะแน่นอนพจน์. นักนิติศาสตร์
 ในสมัยนั้นได้วางหลักไว้อย่างหนึ่ง เรียกว่า หลักส์แตติวทส์
 (Statute theory). สแตติวทส์นั้น หมายความว่ากฎหมายเฉพาะ
 เมืองที่ใช้ในเมืองต่าง ๆ ในอิตาลีในขณะนั้น. ในบรรดานัก
 นิติศาสตร์เหล่านี้ ทมซอเดียงเยม ก็คือ ชาวอิตาลีชื่อ บาร์โตลัส
 (Bartolus ค.ศ. ๑๓๓๔-๑๓๕๖) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์สำหรับ
 วิชากฎหมายอยู่ที่เมืองโบโดนา เมืองบิซา และเมืองเปเรกีย. หลัก
 สแตติวทส์ นั้นมีความสำคัญอยู่ว่า อันนิตส์มพินช ซึ่งอาจมีปัญหาเรื่อง
 กฎหมายขัดกันนั้น ควรแยกออกพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป. ส่วน
 กฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับนั้น ก็คือกฎหมาย ซึ่งเมื่อคำนึงถึงเหตุผล
 และความยุติธรรมแล้ว ต่สมควรเป็นกฎหมายที่เหมาะสมอย่าง
 หนึ่งสำหรับเรื่องนั้น ๆ. เช่น ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคล
 ควรใช้กฎหมายแห่งภูมิดำเนาของบุคคลนั้น. ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบ
 แห่งนิติกรรม ก็ควรใช้กฎหมายของท้องถิ่นที่กระทำกรรมนั้น ๆ เป็นต้น.
 อนึ่ง นักนิติศาสตร์ อิตาลีใน สมัยนั้นได้แยกกฎหมายต่าง ๆ
 (Statutes) ออกเป็นสองประเภท คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยทรัพย์สิน
 (real statutes) กับกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยบุคคล (personal statutes).
 กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยทรัพย์สิน ย่อมเป็นกฎหมายส่วนอาณาเขต คือ
 เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับแต่ภายในอาณาเขตของเมืองที่ออก
 กฎหมายนั้น และไม่มีผลขยายออกไปนอกอาณาเขตนั้นได้. ส่วน
 กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยบุคคลนั้น ย่อมใช้บังคับแก่พลเมืองโดยเฉพาะ.
 ฉะนั้น แม้พลเมืองนั้น ๆ จะได้ออกไปอยู่ในเมืองอื่นก็ดี กฎหมายที่งาน

ก็ยอมตามไปใช้แก่พลเมืองนั้นๆ ด้วย. ตามน เห็นได้ว่านักนิติศาสตร์
ในสมัยนั้นได้วางหลักสำคัญไว้หลักหนึ่งว่า ฐานะของบุคคลใน
อาณาเขตต่าง ๆ ย่อมจะติดตามตัวบุคคลนั้น ออกไปนอกอาณาเขต
ด้วย.

หลักที่กล่าวมาข้างต้นนั้นได้ ชื่อว่า หลักหรืออิทธิพลแคตาคอร์ของ
อิตาเลียน. หลักที่วางนใช้หลักของนักนิติศาสตร์อิตาเลียน ชื่อ
บาร์ โดตต์ ก็เดียว แต่หากเป็นหลักที่ดำเนินตามแนวความคิดเห็น
ของบาร์ โดตต์ เป็นส่วนมาก. ที่ได้ชื่อว่า หลักหรืออิทธิพอิตาเลียน
ก็เพราะเหตุว่า เป็นหลักที่มีบ่งเกิดอยู่ในอิตาลี. จุดสำคัญของหลักนี้
มีว่า ยอมให้ใช้กฎหมายแห่งสัญชาติของคนต่างตัวได้ ในบางกรณี.

หลักหรืออิทธิพลฝรั่งเศส

ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๖ หลักแคตาคอร์นี้ได้แผ่เข้าไปใน
ฝรั่งเศส. นักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสที่มีชื่อในสมัยนั้น ก็คือ ตูมตัง
(Dumoulin ค.ศ. ๑๕๐๐-๑๕๖๖) กับ คาร์จันเตร (d'Argentré
ค.ศ. ๑๕๓๘-๑๕๘๐). ตูมตังนั้น ให้ถือเจตนาของคู่กรณีเป็น
สำคัญ. เช่น ในการทำสัญญา ถ้าคู่กรณีได้ตกลงกันไว้ โดยชัดแจ้ง
ว่า ให้ใช้กฎหมายอะไรบังคับ ก็พึงใช้กฎหมายนั้นบังคับ ตามที่คู่
กรณีได้แสดงเจตนาไว้.

แต่ความเห็นของตูมตังนั้น คาร์จันเตร ไม่เห็นด้วย. คาร์จันเตร
เอนเอียงไปในทางกฎหมายส่วนอาณาเขต. นอกจากกฎหมายที่
เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน (real statutes) กับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคล

(personal statutes) แต่ ตาร์จิงเตรได้เติมกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า กฎหมายผสม (mixed statute) ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับบุคคล และทรัพย์สิน. เช่น กฎหมายที่ยอมรับให้บรรองบุตรเป็นต้น. ดนเคิน ๗ จุดประสงค์ของกฎหมายที่วาง ก็เพื่อจะให้สิทธิในครอบครัวแก่บุตร ซึ่งนับได้ว่าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับบุคคล. แต่เมื่อพิจารณาให้ซงลงไปแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่ยอมรับให้บรรองบุตรเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินด้วย เพราะยอมรับให้สิทธิแก่บุตรในอันที่จะสืบมรดกและทรัพย์สินต้นจากบิดาด้วย. ตาร์จิงเตรเห็นว่ากฎหมายผสมนั้นจะต้องถือเสมือนหนึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน คือเป็นกฎหมายส่วนอาณาเขตต์.

ความเห็นของตาร์จิงเตรน ได้ชื่อว่า เป็นหลักหรือคติที่ศักดิ์สิทธิ์ของฝรั่งเศส.

หลักหรือคติชอตันดา

ความเห็นของตาร์จิงเตรนในชั้นเดิม ในประเทศฝรั่งเศสไม่มีผู้นิยม. แต่กลับได้รับความนิยมในประเทศชอตันดาหรือเนเดอร์แลนด์ในศตวรรษที่ ๑๗. ในศตวรรษที่ ๑๗ นี้ ในประเทศชอตันดา หรือเนเดอร์แลนด์ ได้สนใจในเรื่องหลักศักดิ์สิทธิ์กันมาก. ในบรรดานักนิติศาสตร์ชอตันดา หรือเนเดอร์แลนด์ ที่มีชื่อในสมัยนั้น ที่สำคัญ ก็คือ บอดไวเอต (Paul Voet ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๗๗), อุลริค ฮูเบร์ (Ulric Huber ค.ศ. ๑๖๓๖-๑๖๙๕), และ จอห์น ไวเอต (John Voet ค.ศ. ๑๖๔๗-๑๗๑๕). เนื่องจากแนว

ความเห็นของนักนิติศาสตร์เหล่านั้น จึงได้เกิดมีหลักเกณฑ์ ในประเทศ
ฮอลันดา หรือ เนเธอร์แลนด์ ว่า.

(๑) กฎหมายในประเทศต่างๆ จะมีผลบังคับได้ ก็แต่ใน
อาณาเขตของตนเท่านั้น แต่

(๒) โดยอริยาศัยไมตรีระหว่างประเทศ (Courtoisie inter-
nationale) ในบางกรณี นานาประเทศยอมอนุญาตให้กฎหมายของ
ประเทศอื่นได้รับผลในอาณาเขต โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องไม่ขัด
กับประโยชน์ในท้องถิ่น.

หลักที่ได้ชื่อว่า หลักหรืออดีตคติของฮอลันดา หรือ
เนเธอร์แลนด์. หลักหรืออดีตคติของฮอลันดาหรือเนเธอร์แลนด์
นี้ ไม่ได้ได้รับความนิยมในประเทศที่อยู่ในคอนติเนนตของยุโรป แต่
ได้รับความนิยมในประเทศอังกฤษ.

หลักหรืออดีตคติต่างๆ ในสมัยปัจจุบัน (ศตวรรษที่ ๑๙)

หลักหรืออดีตคติต่างๆ ในสมัยปัจจุบัน มีดังนี้ คือ

๑. หลักหรืออดีตคติอังกฤษ-อเมริกัน.
๒. หลักหรืออดีตคติตาเดียน.
๓. หลักหรืออดีตคติเยอรมัน.

๑. หลักหรืออดีตคติอังกฤษ-อเมริกัน.

ในประเทศอังกฤษไม่มีประมวลกฎหมาย แต่หากใช้กฎหมาย
ซึ่งเรียกว่า “คอมมอนลอว์” (Common Law). หลักหรืออดีตคติ

อังกฤษไว้ในการแก้ปัญหारे่องกฎหมายขัดกันนั้น ก็อนุโตมตามหลัก
หรือตทริช้อตตันดา ในศตวรรษที่ ๑๖ นั้นเอง. คือ ถือหลักกฎหมาย
ส่วนอาณาเขตต์ หมายความว่า กฎหมายย่อมมีผลบังคับได้แต่ภายใน
อาณาเขตต์ของประเทศที่ออกกฎหมายนั้น แต่โดยอรรถยาศัยไมตรี
ระหว่างประเทศ นานาประเทศมักยอมให้กฎหมายของประเทศอื่นมี
ผลในอาณาเขตต์ในบางกรณี เช่น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับฐานะและความ
ดำรงภของบุคคล.

ส่วนอเมริกาณั้น บทกฎหมายต่าง ๆ มีบ่อเกิดมาจากหลัก
กฎหมายอังกฤษ. ฉะนั้น ในการแก้ปัญหारे่องกฎหมายขัดกัน
อเมริกาจึงนิยมใช้หลักหรือตทริช้อย่างเดียวกับของอังกฤษ.

๒. หลักหรือตทริช้อตตันดาเตียน

หลักหรือตทริช้อตตันดาเตียนในสมัยปัจจุบันนั้น ตรงข้ามกับหลัก
หรือตทริช้อตตันดาในศตวรรษที่ ๑๖. หลักหรือตทริช้อตตันดาเตียนในสมัย
ปัจจุบัน ดำเนินตาม แนวความเห็น ของ นักนิติศาสตร์อิตาเลียน ชื่อ
แมนซัน (Mancini) คือ ถือหลักกฎหมายส่วนบุคคล. ถือว่ากฎหมาย
นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ของพลเมือง จึงยอมติดตามตัวบุคคลออกไป
ไปนอกอาณาเขตต์ด้วย. แต่หลักหรือตทริช้อยอมให้ มชอชยกเว้นอยู่

๒ ประการ คือ :-

(ก) ในกรณีที่เกี่ยวข้องแก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชน
(ordre public) จะใช้กฎหมายแห่งสัญชาติของคนต่างต่างไม่ได้.
ต้องใช้กฎหมายของประเทศที่คนต่างต่างนั้นเข้าไปอาศัยอยู่.

(๒) ในกรณีที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงเจตนา (l'auto-
nomie de la volonté) เช่น ในเรื่องสัญญาหนี้ ถ้าสัญญาได้
ตกลงให้ใช้กฎหมายของประเทศใดบังคับ ก็ต้องใช้กฎหมาย
ของประเทศนั้น.

หลักหรือทฤษฎีตาเดียนั้น ได้รับ ความสนับสนุนใน ประเทศ
ฝรั่งเศส จากนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสชื่อ อองเดร ไวส์ (André Weiss).
แต่ไวส์ ให้ข้อยกเว้นไว้ ๓ ประการ คือ

(ก) กรณีที่เกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อย ระหว่างประเทศ
(order public international)

(ข) กรณีที่เกี่ยวกับหลัก "ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม" (locus
regit actum) และ

(ค) กรณีที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงเจตนา (l'auto-
nomie de la volonté).

๓. หลักหรือทฤษฎีเยอรมัน

ในบรรดานักนิติศาสตร์เยอรมันในศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ทิมซอ
เยียม กัคคือ ชาวักน (Savigny) และหลักหรือทฤษฎีเยอรมันในสมัยนั้น
ก็ดำเนินตามแนวความเห็นของ ชาวักน นั้นเอง. หลักของชาวักน
นั้นว่า แทนที่จะพิจารณาว่า อำนาจอธิปไตยครอบงำบุคคลหรือ
อาณาเขตใด ควรพิจารณาถึงลักษณะแห่งนิติสัมพันธ์ และควรใช้
กฎหมายที่เหมารัดมอย่างยิ่งแก่กรณีนั้นเป็นเรื่องๆ ไป ไม่ว่าจะกฎหมาย
นั้นๆ จะเป็นกฎหมายของต่างประเทศหรือไม่ ก็ตาม เช่น ถ้าหวั่นิติ

กรรม ควรใช้กฎหมายแห่งประเทศที่นิติกรรมเกิดขึ้น. สำหรับฐานะ
 ของบุคคล ควรใช้กฎหมายแห่งภูมิลำเนาของบุคคลนั้น เป็นต้น.
 ซากิน ถือว่ามีประเพณี หรือกฎข้อบังคับระหว่างประเทศอยู่ชุดหนึ่ง
 ซึ่งใช้บังคับแก่อารยประเทศทั้งหลาย. ที่ประเทศหนึ่งยอมรับ
 กฎหมายของอีกประเทศหนึ่งนั้น ไม่ใช่โดยอัยาศัยไมตรีระหว่าง
 ประเทศ แต่หากเนื่องมาจากประเพณีหรือกฎข้อบังคับระหว่าง
 ประเทศนั่นเอง.

สรุปความได้ว่า ในสมัยปัจจุบัน หลักการในอาณาเขตต์
 ต่าง ๆ พึงแยกออกเป็นสองสถาน คือ

๑. กฎหมายในอาณาเขตต์มีผลบังคับเฉพาะแต่ภายในอาณา
 เขตต์ แต่โดยความอัยาศัยไมตรีระหว่างประเทศ นานาประเทศ
 มักจะรับรู้อีกกฎหมายของประเทศอื่นในปัญหาบางชนิด หากว่าไม่
 ขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในอาณาเขตต์. ประเทศที่
 ใช้กฎหมายคอมมอนลอทคือหลักตามน.

๒. กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ของพลเมือง. ฉะนั้น
 จึงย่อมติดต่อบุคคลออกไปนอกอาณาเขตต์ ฉะนั้นอย่างยิ่ง ในเรื่อง
 ฐานะส่วนตัวของบุคคล. แต่ในการรับใช้กฎหมายของประเทศอื่นนั้น
 ย่อมมีเงื่อนไขว่า การกระทำเช่นนั้น จะไม่เป็นการขัดกับความสงบ
 เรียบร้อยของประชาชนในอาณาเขตต์. ประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย
 มักจะถือหลักตามน.

หลักการทั้งสองนี้ แม้จะมีลักษณะผิดแผกกันมาก ในที่สุดก็มัก
 มีผลคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง. ทั้งนี้ ก็เพราะในคดีต่าง ๆ ความมุ่งหมาย

ของศาลก็ใครจะให้ คู่ความได้รับความยุติธรรม. เพื่อให้การเป็นไป
 เช่นนั้น ศาลในอาณาเขตต่าง ๆ ย่อมมีวิธี ซึ่งดีที่ทเกิดชนโดยชอบ
 ธรรม หากการกระทำเช่นนั้นไม่ขัดกับระเบียบการในอาณาเขต.

บทที่ ๒

การรับรูขงสิทธินอกอาณาเขต

กฎหมายขัดกันมีอยู่สองประเภท

๑. ในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นจะนำไปซึ่งกำเนิดของสิทธิ. นาย
 เสง ชายไทยใครจะทำการสมรสกับนางจามหญิงฝรั่งเศส. นิติกรรมที่
 จะทำ คือ สมรส ในที่นี้ จะมีผลทำให้นายเสงกับนางจามเป็นสามี
 ภรรยาถิ่นตามกฎหมาย.

๒. ในขณะที่ได้มีสิทธิเกิดขึ้นแล้ว แต่บัญญัติว่า สิทธินั้นจะ
 มีผลเพียงไรนอกอาณาเขต. นายเสงกับนางจามได้ทำการสมรสเป็น
 สามีภรรยาถิ่นและภายหลังได้ทำการหย่ากันในกรุงสยาม. นางจาม
 ใครจะทำการสมรสใหม่ในประเทศฝรั่งเศส. ปัญหาจึงมีว่า การหย่า
 ถิ่นที่ทำขึ้นในกรุงสยามนั้น ศาลฝรั่งเศสจะรับรูเพียงไร?

ในล้นปัญหาประเภทที่สองนั้น พึงวางหลักการลงไปได้ว่า
 สิทธิที่มิชนโดยชอบธรรมในอาณาเขตต่าง ๆ นั้น ศาลย่อม
 รับรู แต่มีบังคับให้มผล. และสิทธิที่มิชนโดยชอบธรรมนั้น
 ศาลย่อมไม่บังคับให้มผล หรือไม่รับรู.

“สิทธิที่ได้มชน”

หน้าที่ของศาล กคือ เพื่อดำเนินการให้สิทธิที่มชนอยู่แล้วได้รับผล
หาใช้จะให้สิทธิใหม่แก่โจทก์ไม่ เว้นไว้แต่สิทธิที่จำเป็นอย่างจริง ๆ สำหรับ
ชดใช้ค่าเสียหาย หรือสำหรับรักษาสหสิทธิที่มชนอยู่แล้ว. ฉะนั้น เมื่อโจทก์
ฟ้องจำเลยในคดีความใด ๆ โจทก์จำต้องพิสูจน์ว่า โจทก์ ได้มชน
อย่างหนึ่งอย่างใดและจำเลยเป็นผู้ละเมิดสิทธิของโจทก์.

อุทาหรณ์ :

นายจ้งฟ้องนายโจนในศาลไทย . หาว่านายโจนเป็นหนนายจ้ง
ที่กรุงปารีส. นายจ้งจะตองพิสูจน์ ให้เป็นที่พอใจของศาลว่าคนมี
สิทธิจะเรียกร้องเอาเงินจากนายโจนได้ คือ ในที่นี้ ตองพิสูจน์ว่า
นายโจนเป็นหนนายจ้งจริง และตามกฎหมายฝรั่งเศส นายจ้งมีสิทธิ
จะเรียกร้องเงินรายนจากนายโจน.

“โดยชอบธรรม”

สิทธิที่มชนนอกอาณาเขตคน ศาลจะรับหรือบังคับให้มชน
ก็เฉพาะแต่สิทธิที่ศาลเห็นว่าได้มชนโดยชอบธรรม. ตามธรรมดา
สิทธิที่มชนในอาณาเขตต่าง ๆ นั้น ศาลย่อมสันนิษฐานว่า เป็นสิทธิ
ที่มชน โดยชอบธรรม. จึงตกเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะพิสูจน์ว่า
ความจริงไม่เป็นดงนั้น. สิทธิอาจไม่ได้มชนโดยชอบธรรม เพราะ
เหตุตามประการ :

๑. บทกฎหมายในท้องที่ที่เขา มาปรับใช้ ในคดี ความหมั้น มี
ลักษณะ *ultra vires* คือ นอกอำนาจที่ประเทศจะบัญญัติขึ้นได้. ข้อนี้
หัดอำนาจอธิปไตยส่วนอาณาเขต นานาประเทศมีอำนาจออกบท
บัญญัติบังคับบุคคลที่เกิดในอาณาเขต คู่ความจะเป็นสัญชาติใดก็
ตาม. แต่ข้อนี้หัดอำนาจอธิปไตยส่วนบุคคล นานาประเทศก็มี
อำนาจออกบทบัญญัติบังคับพลเมืองของตน หากจะบังคับใช้ ได้ก็แต่
เมื่อพลเมืองได้กลับเข้ามาในอาณาเขต หรือถ้าอยู่นอกอาณาเขต
ก็เมื่อประเทศเจ้าของอาณาเขต ยินยอมตงนน.

อุทาหรณ์ :

กฎหมายอังกฤษว่าด้วยการแต่งงานนอกอาณาเขต ค.ศ. ๑๘๘๒
(Foreign Marriage Act 1892) อนุญาตให้เจ้าพนักงานทูตหรือ
กงสุลอังกฤษเป็นผู้กระทำพิธีสมรสระหว่างคนสัญชาติอังกฤษ หรือ
ระหว่างคนสัญชาติอังกฤษกับคนสัญชาติอื่น. กฎหมายฝรั่งเศสไม่ยอม
รับพิธีสมรสระหว่างคนสัญชาติอังกฤษ กับคนสัญชาติฝรั่งเศสที่กระทำ
ตามความในกฎหมายอังกฤษที่ว่านี้ คือ ถ้อยหนักว่า คนสัญชาติฝรั่งเศส
หากจะทำการสมรส ในดินแดนฝรั่งเศส จักต้องปฏิบัติตามแบบ
พิธีฝรั่งเศส.

๒. กรณีที่ศาลเมืองต่าง ประเทศในคดีเดิมปฏิบัติกร นอกเหนือ
อำนาจของตน มักมีอยู่ได้มอ เพราะศาลในประเทศต่าง ๆ มักจะ
ดำเนินการไปในทำนองขยายอำนาจของตน แต่จำกัดอำนาจของศาล
เมืองต่างประเทศ.

อุทาหรณ์:

นายสอนคนไทยมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงสยาม ทำการสมรสกับนางสี. นายสอนไปเที่ยงที่สหพันธรัฐอเมริกา และพักอยู่ที่กรุงนิวยอร์ก ต้องอุปการะ. ในระหว่างที่อยู่ในกรุงนิวยอร์ก นายสอนได้ ยื่นคำร้องต่อศาลอเมริกัน ขอให้ศาล ตั้ง หย่า ระหว่าง นายสอน กับ นางสี. ศาลอเมริกันตัดสินให้เป็นไปตามคำร้องขอของนายสอน. ศาลไทยอาจถือได้ว่า คำพิพากษาของศาลอเมริกันนี้ ไม่มีผลบังคับในราชอาณาจักรสยาม เพราะศาลอเมริกันไม่มีอำนาจพิจารณาคดี โดยที่นายสอนไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในสหพันธรัฐอเมริกา. ถ้าเช่นนั้นแล้ว สิทธิที่นายสอนได้รับในคดีนี้ ไม่เป็นสิทธิอันสมควร โดยชอบธรรม.

๓. ผู้ที่ได้รับสิทธิได้ปฏิบัติการไปในทางทุจริต และเนื่องจากการกระทำในทางทุจริตนี้ ผู้หนึ่งได้รับสิทธิซึ่ง มาร้องขอให้ศาลบังคับให้มรดก.

อุทาหรณ์:

นายแดงได้รับสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากนายดำ โดยศาลอังกฤษได้ตัดสินไว้ ดังนั้น. แต่ถ้านายแดงได้ ไซ้กดข้อขัดข้องให้ศาลอังกฤษพิพากษาไปดังนั้นแล้ว ศาลไทยย่อมจะถือว่า สิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายจากนายดำนั้น นายแดงมิได้รับมาโดยชอบธรรม.

“ รมร และบังคับให้มรดก ”

การรับมรดกและการบังคับให้มรดก มตกษณะผิดแผกกัน. ศาลย่อมรับรู้อิทธิในเมื่อศาลปฏิบัติ การอันทำให้เห็นได้ว่า สิทธิ นั้น มีอยู่แล้ว. นายดำมีทชาติอังกฤษทำการสมรสกับนางเงินทเมืองมยง และเข้ามา

ในกรุงเทพฯ. นายสมิทกับนางเจน. การที่ศาลไทยรับว่า บุตร นพเนนบุตรของนายสมิทและนางเจน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ก็ แปลว่าศาลไทยรับ ว่านายสมิท กับนางเจนได้ ทำการ สมรส เป็นสามี ภรรยาแล้ว.

ศาลบังคับคดี เมื่อศาลยอมให้ผู้ที่อ้างสิทธิ ได้รับผลแห่ง สิทธินั้น หรือให้ ค่าเสียหายในเมื่อสิทธินั้นได้ มีผล จนมาตระเมิต.

ตามนี้ จะเห็นได้ว่า ศาลยอมต้องรับรู้อัตริย์ศาลบังคับ แต่ หน้าที่ของบังคับคดีศาลรับรู้อัตริย์. ตามธรรมดา ศาลยอมรับรู้อัตริย์ที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตคดี แต่คดีที่รับรู้นั้นศาลอาจจะไม่ บังคับก็ได้. สมมติว่า ศาลไทยยอมรับว่านายสมิทมีกรรมสิทธิ์ที่ดิน ในประเทศฝรั่งเศส. ทั้งนี้ ไม่แปลว่าตามบุคคลบุตรถูกเข้าไปในที่ดินนั้น แล้ว ศาลไทยจะบังคับให้นายสมิทได้รับที่ดินนั้นกลับคืนไป หรือ ให้ได้รับค่าเสียหายเนื่องจากการบุกรุกนั้น.

บทที่ ๓

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ความมุ่งหมายของรัฐบาลในอาณาเขตคดีต่าง ๆ ก็เพื่อจะดำเนินการ ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศ จึงจำต้องรักษาความมั่นคงและ ประเพณีการเมือง ในอาณาเขตคดี. นานาประเทศยอมไม่ยอมส่ง ระเบียบประเพณีของตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่ประเทศอื่น. ฉะนั้น ใน การที่ประเทศหนึ่งประเทศใดจะยอมรับใช้ หรือรับรู้อัตริย์ของ ประเทศอื่นนั้น ย่อมมีข้อไขอยู่เป็นนิตยว่าถ้าการกระทำเช่นนั้นจะไม่ขัด

กับความมั่นคง คติธรรม หรือ การปกครอง อันดีในอาณาเขตต์
 หตักการนแหะ ที่เรียกว่า หตักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของ
 ประชาชน. ซึ่งแท้จริงเป็นอุบายสำหรับเอากฎหมายในอาณาเขตต์
 บังคับใช้คดีความทมตกษณะต่างประเทศ คู่กรณีจะเป็นคนสัญชาติใด
 ก็ตาม.

ประเทศที่ใช้หตักอำนาจอธิปไตยส่วนอาณาเขตต์เป็นพื้น เช่น
 ประเทศที่ใช้คอมมอนตอช ย่อมไม่ต้องอาศัยหตักการว่าด้วยความสงบ
 เรียบร้อยของประชาชนนัก. แต่ประเทศที่ใช้หตักอำนาจอธิปไตย
 ส่วนบุคคลเป็นพื้น เช่น ประเทศทางคอนติเนนตล์ ทลถว่าฐานะตั้งตัว
 ของบุคคลควรจะเป็นไปตามกฎหมายแห่งชาติของตน ย่อมต้องอาศัย
 หตักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นส่วนใหญ่.

เมื่อระบียบประเพณีในอาณาเขตต์ต่าง ๆ มีลักษณะผิดแผก
 กัน ความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ย่อมมีนัยะต่างกันอยู่เอง. ใน
 รัฐ เดอร์จิเนียแห่งสหปาดรัฐอเมริกา การสมรสระหว่างคนผิวขาว
 กับคนผิวดำนับเป็น โมฆะ แต่ผู้ที่ได้ทำการสมรสเช่นว่านี้ จึงต้อง
 มีโทษจำคุกหรือหังสองถึงห้าปี. บทบัญญัติว่าด้วยการสมรสระหว่าง
 คนผิวขาวกับคนผิวดำนั้น นับว่าเบบบทบัญญัติอันสำคัญเกี่ยวกับค
 ธรรมอนคของประชาชน เป็นบทบัญญัติทพาดพิงถึงความสงบเรีย
 ปรอชของประชาชนในรัฐเดอร์จิเนีย. ฉะนั้น ถึงแม้ว่ากฎหมายแห่ง
 ประเทศของตนจะอนุญาตให้คนผิวขาวสมรสกับคนผิวดำก็ดี คนต่าง
 ชาติจะทำกรสมรสในอาณาเขตต์ เดอร์จิเนียโดยผ่านบทบัญญัติ
 ไม่ได้. ส่วนประเทศสยามไม่มีข้อขัดชนในการที่คนผิวขาวจะทำกร

สมัครกับคนผิวดำ. ฉะนั้น คนขาว เวอร์ จีเนีย จะทำการสมัคร
 บริเวณในกรุงสยาม ก็พึงทำได้ และศาลไทยย่อมไม่รับรู้กฎหมาย
 ของรัฐเวอร์ จีเนีย เพราะนับว่าเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อย
 ของประชาชนในกรุงสยาม.

แต่หลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนในอาณา
 เขตคนนั้น เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลสมัย. จะกำหนดลงไปให้
 ตายตัวไม่ได้. ทั้งนี้ แล้วยกนโยบายของประเทศ. เช่น เมื่อประเทศ
 สยามยังมีลักษณะท่าสอยในอาณาเขต การเป็นทาสเป็นสิ่งที่ชอบ
 ด้วยกฎหมาย และมีลักษณะพาตึงถึงความมั่นคงของประเทศ เขาอยู่
 ในหลักว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน. แต่เมื่อมีคนใดเด็ก
 ลักษณะท่าเสียแล้ว ถ้าบุคคลที่เป็นทาสในอาณาเขตที่ยังคงใช้
 ทาสอยู่นั้นเข้ามาในราชอาณาจักรสยาม ศาลไทยย่อมจะถือว่าบุคคล
 เช่นวานมเด็กรูปเค็มบริบูรณ์ เพราะลักษณะท่าเป็นประเพณีที่ขัด
 กับศีลธรรมอันดีของประชาชนในกรุงสยาม.

ยิ่งกว่านั้น ในบางประเทศ หลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อย
 ของประชาชนอาจจะแตกต่างกันในประเทศเดียวกัน. แต่แค่
 คำบดหรือท้องถื่นก็ได้. ประเทศอังกฤษถือหลักสมัครภรรยาเดียว.
 ฉะนั้น ในกรุงอังกฤษโดยเฉพะ ประเพณีมีภรรยาหลายคนในเวลา
 เดียวกัน เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของ
 ประชาชน. แต่ในอาณาเขตอันเดียวของอังกฤษ ประเพณีที่ว่าเป็น
 ประเพณีที่ถูกต้องตามกฎหมาย.

เพราะเหตุที่ความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีลักษณะผิด
แตกต่างกันในอาณาเขตต่าง ๆ และเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลสมัย จึง
จึงกำหนดบทวิเคราะห์ระบุหลักการลงไว้ให้ตายตัวไม่ได้.

บทที่ ๔

ฐานะและความสามารถของบุคคล

ฐานะในถิ่น หมายถึงความถึงบรรดาคุณสมบัติของบุคคลโดยนิติ
นัย อันเนื่องมาจากการเป็นไปต่าง ๆ เช่น กำเนิด อายุ สมรส เป็น
ต้น. ผู้ซึ่งกำเนิดแต่บิดามารดาเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย ก็มี
ฐานะเป็นบุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย. ผู้ที่ยังไม่มีอายุครบบริบูรณ์
ก็นับว่ายังไม่บรรลุนิติภาวะ.

ความสามารถ หมายถึงความถึงดวงอำนาจที่จะใช้บรรดาสิทธิซึ่ง
ย่อมมีอยู่แล้ว เช่น บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะทำนิติกรรมใดๆ แต่ถ้ายังไม่
บรรลุนิติภาวะ ก็ย่อมไม่มีความสามารถที่จะทำได้ โดยลำพัง คือ ไม่
มีความสามารถเต็มบริบูรณ์.

เพื่อความสะดวกในการผูกพันสัมพันธ์ ย่อมเป็นสิ่งอันพึง
ปรารถนาที่จะให้บุคคลมีฐานะแน่นอน. นานาประเทศจึงได้ ถกหนัก
ยอมรับว่าฐานะส่วนตัวของบุคคลต่างต่าง. ในสมัยที่โต เริ่มนิยม
ใช้หลักการอื่น ประเทศต่าง ๆ ยังไม่ได้รวบรวมบทกฎหมายใน
อาณาเขตใด ให้เป็นระเบียบเดียวกันหมด. เวदानันในประเทศเดียวกัน
บทบัญญัติในอาณาเขตอาจจะมีความแตกต่างกันได้ แต่แต่จารีต
ประเพณีในท้องถิ่น ทั้งนี้ ทำให้เกิดมีความนิยมใช้หลักภูมิदानา

แปลว่า ฐานะส่วนตัวของบุคคลนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมายในอาณาเขตที่บุคคลผู้นั้นมีถิ่นกำเนิด. ต่อมา ประเทศฝรั่งเศสได้รวบรวมบทกฎหมายบัญญัติขึ้นเป็นประมวล มีลักษณะใช้ได้ทั่วทั้งอาณาเขต. มาตรา ๓ ของกฎหมายนโปเลียน ค.ศ. ๑๘๐๓ บัญญัติว่า "กฎหมายว่าด้วยฐานะและความสามารถของบุคคลนั้น เป็นกฎหมายที่บังคับชนชาวฝรั่งเศส ถึงแม้จะมีเคหสถานอยู่ ณ ต่างประเทศ". บทบัญญัตินี้ไม่กล่าวถึงฐานะของคนต่างด้าวในอาณาเขตฝรั่งเศส. แต่ตามวิธีการที่ใช้กันอยู่นั้น ก็ถือหลักเช่นเดียวกัน คือ ฐานะของคนต่างด้าวในอาณาเขตฝรั่งเศสก็ให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่บุคคลเหล่านั้นมีสัญชาติ. ต่อมา ประมวลกฎหมายออสเตรียใน ค.ศ. ๑๘๑๑ มีบทบัญญัติ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายฝรั่งเศส. แต่ในส่วนของคนต่างด้าวนั้น ประมวลกฎหมายออสเตรียให้ถือหลักภูมิตำเนา. ครั้นถึง ค.ศ. ๑๘๖๖ ประมวลกฎหมายอิตาลีบัญญัติว่า "ฐานะและความสามารถของบุคคลกับความเกี่ยวพันในครอบครัวนั้น ย่อมเป็นไปตามกฎหมายของประเทศของตน".

หลักสัญชาตินี้ นับว่าเขาก็คงจะได้รับความนิยมน่าจะเพราะอย่างยิ่ง ในประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย. ส่วนประเทศที่ใช้คอมมอนลอว์ เพราะเหตุที่ยังไม่ระเบียบกฎหมายที่จะพึงใช้ได้ทั่วทั้งอาณาเขต จึงยังคงใช้หลักภูมิตำเนาอยู่ต่อไป.

ในกรุงสยาม บัดนี้ได้เริ่มใช้ประมวลกฎหมายแล้ว. ฉะนั้นเรื่องฐานะและความสามารถของบุคคล จึงนิยมใช้หลักสัญชาติ.

กฎหมายอิตาลีเห็น บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบอายุครบ ๑๘ ปี
บริบูรณ์. ตามกฎหมายอังกฤษ บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ
๒๑ ปีบริบูรณ์. เมื่อศาลในประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้
ประมวลกฎหมาย ใช้หลักสัญชาติเป็นเกณฑ์ ในต้นศาลในประเทศ
อิตาลีย่อมจะตัดสินว่า ความสามารถของนายแฟรงก์ต้องเป็นไปตาม
กฎหมายอังกฤษ เพราะนายแฟรงก์เป็นคนสัญชาติอังกฤษ.

แต่ถ้าต้องเป็นไปตามกฎหมายอังกฤษ จะควรถือว่า ตาม
กฎหมายอังกฤษซึ่งกำหนดอายุที่บุคคลบรรลุนิติภาวะ หรือตามกฎหมาย
อังกฤษทั่วไป รวมทั้งกฎหมาย อังกฤษ ในเรื่องกฎหมายระหว่าง
ประเทศแผนกคดีบุคคลด้วย? ถ้าถือตามกฎหมายอังกฤษ ซึ่งกำหนด
อายุที่บุคคลบรรลุนิติภาวะเท่านั้นแล้ว ก็ไม่มีการย้อนตั้ง คือ ต้อง
ตัดสินว่า นายแฟรงก์ไม่มีความสามารถทำพินัยกรรม เพราะยังไม่มียุ
ครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์. แต่ถ้าตามถือตามกฎหมายอังกฤษทั่วไป รวม
ทั้งกฎหมายอังกฤษในเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลด้วย
แล้ว ก็ย่อมมีการย้อนตั้ง คือ โดยที่กฎหมายอังกฤษใช้หลักภูมิดำเนา
กฎหมายอังกฤษจึงย้อนตั้งกลับคืนไปให้ใช้กฎหมายอิตาลี เพราะ
นายแฟรงก์มีภูมิดำเนาอยู่ประเทศอิตาลี. เมื่อเป็นดังนี้ ก็คงตัดสิน
ว่า นายแฟรงก์มีความสามารถทำพินัยกรรม เพราะมีอายุครบ ๑๘ ปี
บริบูรณ์แล้ว.

การย้อนตั้งนี้ พึงแยกออกเป็น ๒ ชนิด คือ การย้อนตั้งชั้น
แรก (renvoi au premier degré) กับการย้อนตั้งชั้นสอง (renvoi
au second degré).

การยื่นส่งชั้นแรกนั้น ได้แก่การที่กฎหมายต่างประเทศ ยื่นส่งกลับคืนไปให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่พิจารณาคดี.

การยื่นส่งชั้นสองนั้น ได้แก่การที่กฎหมายต่างประเทศยื่นส่งไปให้ ใช้กฎหมายของประเทศอื่น นอกจากประเทศที่พิจารณาคดี.

ตาม อุทากรณเรื่อง นายแฟรงกฮาง คิน การที่กฎหมายอังกฤษยื่นส่งกลับคืนไปให้ ใช้กฎหมายของประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพิจารณาคดีนี้ เรียกว่า การยื่นส่งชั้นแรก. แต่ตามอุทากรณนี้ ถ้านายแฟรงกมีภูมิตำเนาอยู่ในสหภาพรัฐอเมริกา กฎหมายอังกฤษยอมยื่นส่งไปให้ ใช้กฎหมายอเมริกัน ซึ่งสหภาพรัฐอเมริกาไม่ใช่ประเทศที่มีการพิจารณาคดี ดังนี้ เรียกว่า การยื่นส่งชั้นสอง.

ในกรณีที่บทบัญญัติว่าด้วยกฎหมายขัดกันของประเทศหนึ่งยอมให้ ใช้กฎหมายของอีกประเทศหนึ่งนั้น ตามทางปฏิบัติที่ใช้ชุกชุม บัดนี้ มักจะตีความไปในทำนองที่ให้ ใช้กฎหมายทั่วไปของประเทศหลัง คือ ใช้สิทธิแห่งการยื่นส่ง. และมีกนิยมการยื่นส่งชั้นแรก, การยื่นส่งชั้นสองนั้น ไม่เป็นที่นิยม.

อนึ่ง การยื่นส่งชั้นแรกนั้น ก็อาจยื่นส่งกันกลับไปกลับมามีที่สิ้นสุดได้. ฉะนั้น นานาประเทศจึงได้จำกัดให้เป็นอนุยกกันได้ คือ ถ้ากฎหมายของประเทศอื่น ยื่นส่งกลับคืนไปให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่ชำระคดีแล้ว ศาลย่อมเอากฎหมายของประเทศตนใช้บังคับ โดยอ้างว่า เมื่อประเทศซึ่งบุคคลมีสัญชาติไม่สมัคร ใช้กฎหมายของตนแล้ว ก็ควรเอากฎหมายของประเทศที่ชำระคดีใช้บังคับ.

บุคคลที่มีสัญชาติสองชาติในเวลาเดียวกัน

ศาลจำกัดของคดีนี้เคยก่อนว่า บุคคลผู้นั้นมีสัญชาติของประเทศ
ไหน. ความสามารถของบุคคลนั้นจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายของ
ประเทศนั้น.

บุคคลที่ไม่มีสัญชาติ

ในชั้นต้นต้องพิจารณาว่า บุคคลผู้นั้นมีภูมิดำเนาอยู่ในประเทศ
ไหน. ถ้าปรากฏว่ามีภูมิดำเนาอยู่ในประเทศนั้น ๆ ก็ให้อนุโตมตาม
กฎหมายของประเทศนั้น. แต่ถ้าไม่ปรากฏว่ามีภูมิดำเนานั้นอยู่ใน
ในประเทศหนึ่งประเทศใดเลย ก็ต้องอนุโตมตามกฎหมายของประเทศ
ที่บุคคลผู้นั้นมีเคหะสถานหรือถิ่นที่อยู่.

บุคคลที่แปลงชาติ

ถ้าบุคคลใดเปลี่ยนสัญชาติ จะมีผลพาดพิงถึงฐานะและความ
สามารถประการใด? ในกรณีแปลงชาตินี้ ฐานะและความสามารถ
ของบุคคลที่แปลงชาติ จะต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศใหม่
นับตั้งแต่วันที่ตนได้แปลงชาติ. สิทธิที่ได้รับก่อนการแปลงชาตินั้น ก็
ยังคงใช้อยู่ต่อไป.

อุทาหรณ์ :

(๓) นายเส่งกับนางจันคนไทยเป็นสามีภรรยาถิ่นตามกฎหมาย.
ต่อมาภายหลังนายเส่งกับนางจันทำการหย่ากัน. นายเส่งกับนางจัน
แปลงชาติเป็นคนสัญชาติอิตาลี. ตามกฎหมายอิตาลีเดิม สามี

ภรรยาจะทำการหย่ากันไม่ได้. แต่เนื่องจากนายแต่งงานกับนางจนได้หย่ากันก่อนแปลงชาติ นายแต่งงานกับนางจึงคงมีฐานะเป็นบุคคลที่ได้หย่ากันแล้ว.

(๒) นายแต่งงานไทยอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แปลงชาติเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส. ตามกฎหมายฝรั่งเศส บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์. เนื่องจากนายแต่งงานได้บรรลุนิติภาวะแล้ว ตามกฎหมายไทยในเวลาที่แปลงชาติเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส จึงต้องถือว่า เมื่อนายแต่งงานได้แปลงชาติแล้ว นายแต่งงานยังเป็นคนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว. ไม่ต้องคอยจนอายุครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์ตามบทบัญญัติของกฎหมายฝรั่งเศส.

แต่การไว้ใช้บทกฎหมายต่างประเทศนั้น ย่อมมีเงื่อนไขว่า จะไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน. ถ้าบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในเรื่อง ฐานะ และความสามารถของบุคคล มีขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในอาณาเขตแล้ว ศาลในอาณาเขตก็ไม่ยอมปฏิบัติตามนั้น.

อุทาหรณ์:

- (๑) กรุงสยามยอมไม่รับรองสถานะทางในราชอาณาจักร.
- (๒) ประเทศอังกฤษไม่รับรองบุคคลที่ศาลเมืองต่างประเทศพิพากษาให้เป็น ผู้เสมือนไร้ความสามารถใน ฐานที่เป็นคนมีความประพฤติสุรุ่ยสุร่ายได้เขตเป็นช้ำฉิน.

นอกจากข้อไข่ว่าด้วยความสามารถสืบวัยร้อยของประชาชนแล้ว บางประเทศถือหลักสัญชาติอย่างเคร่งครัด เช่น ประเทศอิตาลีและโปรตุเกส. ถ้าคนต่างด้าวทำสัญญากับคนพื้นเมือง ไม่มีความสามารถที่จะทำสัญญานั้นตามกฎหมายแห่งชาติของตนแล้ว สัญญานั้นก็นับว่าไม่สมบูรณ์. แต่ในส่วนของความสามารถที่จะทำสัญญานั้น ประเทศฝรั่งเศสถือหลักการว่า ความสามารถของคนต่างด้าวที่ได้ทำสัญญากับชนชาวฝรั่งเศส แม้จะเอากฎหมายแห่งชาติของตนบังคับใช้ ก็ย่อมจะต้องใช้ โดยมีข้อจำกัด. มิฉะนั้น จะมีความเข้าใจผิดเป็นนิตย์ ผิดแต่เพียงแก่ชนชาวฝรั่งเศส เพราะที่จะให้ชนชาวฝรั่งเศสคอยสืบสวนความสามารถของคนต่างด้าวทั่วไปนั้น เป็นดังอันยากลำบาก. ด้วยเหตุนี้ ถ้าชนชาวฝรั่งเศสทำสัญญากับคนต่างด้าวแต่กระทำไปโดยสุจริตโดยไม่รู้ว่าคุณผู้นั้นไม่มีความสามารถตามกฎหมายแห่งชาติของตนแล้ว สัญญานั้นก็นับว่าสมบูรณ์. ในเรื่องความสามารถที่จะทำสัญญา กฎหมายเยอรมันถือหลักการว่า ถ้ากฎหมายของประเทศที่คนต่างด้าวมีสัญชาติขัดกับกฎหมายเยอรมันแล้ว ให้ตัดสินไปตามนโยบายที่จะให้ความสมบูรณ์แก่สัญญา. หลักการนี้ยอมเป็นอุปายที่จะเอากฎหมายในอาณาเขตบังคับใช้. ประเทศในทวีปยุโรปมักจะนิยมถือหลักการตามนี้. ศาลไทยก็คงจะถือหลักเช่นเดียวกัน.

บทที่ ๕.

แบบแห่งนิติกรรม.

ในเรื่องแบบแห่งนิติกรรมนั้น มีหลักอยู่ว่า “ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม” (Locus regit actum). หมายความว่า นิติกรรมทำที่ไหน ก็พึงใช้แบบของที่แห่งนั้น.

นิติกรรมนั้น มีสาระสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

(๑) สาระสำคัญภายใน (élément intrinsèque) ประกอบด้วยเงื่อนไขหรือส่วนประกอบต่างๆ ที่จำเป็นต้องมี เพื่อให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์. เช่น ในเรื่องสัญญา ก็ย่อมได้แก่ความสามารถของคู่สัญญา ความตกลงยินยอม และวัตถุประสงค์แห่งสัญญา เหล่านี้เป็นต้น.

(๒) สาระสำคัญภายนอก (élément extrinsèque) หรือแบบ ซึ่งมีไว้เพื่อแสดงว่านิติกรรมอันนั้นอันใดอยู่ และเพื่อแสดงแก่การพิสูจน์ ในเมื่อมีปัญหาโต้เถียงกันว่า นิติกรรมนั้นได้มีอยู่หรือไม่. เช่น การที่ต้องทำเป็นหนังสือ การที่ต้องทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ การที่ต้องประกาศโฆษณา เหล่านี้เป็นต้น.

สาระสำคัญภายในนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคล จึงย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมายแห่งสัญชาติของผู้นั้น. ฉะนั้น หลัก “ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม” จึงเป็นอันใช้แก่สาระสำคัญภายนอกของนิติกรรมหรือแบบเท่านั้น.

อันหลัก “ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม” นั้น ใช้นิยมใช้กัน ก็เนื่องมาจากเหตุ ๒ ประการ คือ

- ๑. ในทางทฤษฎี และ
- ๒. เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติ.

๓. ในทางทฤษฎี

ดังได้กล่าวมาแล้ว นิติกรรมย่อมต้องมีสาระสำคัญภายนอก หรือแบบ เป็นส่วนประกอบอันสำคัญอยู่ด้วย. แบบที่งาน นานา ประเทศต่างก็กำหนดขึ้นเอง. ทั้งนี้ จุดประสงค์อันสำคัญ ก็เพื่อจะ ป้องกันการทุจริตต่าง ๆ เช่น มิให้ผู้กระทำนิติกรรมถูกฉ้อฉล หรือ ถูกข่มขู่. แต่โดยที่นานาประเทศต่างกำหนดแบบที่งานเขาเอง แบบ เหล่านี้จึงย่อมผิดแผกแตกต่าง กันตามศีลธรรมจรรยาของแต่ละประเทศ และตามอุปนิสัยใจคอกของพลเมืองด้วย. และวิธีการป้องกันการ ทุจริตซึ่งแบบดังกล่าวเป็นอย่างไร ในประเทศหนึ่ง อาจจะไม่เป็นดัง จำเป็นในอีกประเทศหนึ่ง ก็ได้. อย่างไรก็ตาม การที่ได้กระทำนิติกรรม หนึ่งย่อมต้องตามแบบของประเทศที่ได้ กระทำนิติกรรมนั้น ย่อมเป็น ประกันอันเพียงพอที่จะให้สันนิษฐานได้ว่า นิติกรรมนั้น ได้กระทำขึ้น ด้วยความสุจริตแท้ ๆ และความสุจริตนั้นย่อมอ้างอิงถึงได้ ณ ทุกแห่ง. เป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้เกิดนิยมใช้หลัก "ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม".

๒. เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติ.

เมื่อพลเมืองของประเทศหนึ่ง เข้าไป กระทำนิติกรรมในอีก ประเทศหนึ่งนั้น บุคคลผู้นั้นจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามแบบในกฎหมาย แห่งประเทศของตนเสมอไป ย่อมไม่ได้. ทั้งนี้ เพราะว่ามีบางที่ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไม่ยอมปฏิบัติตามแบบแห่งประเทศของผู้นั้น หรือ

บางทีก็ไม่มีเจ้าหน้าที่จะท่านศกกรรมนั้น ซึ่งพอจะเทียบได้กับ
 เจ้าหน้าที่ที่บังคับไว้ในกฎหมายแห่งประเทศของผู้นั้น. เมื่อเป็นดังนี้
 ถ้าจะบังคับบุคคลผู้นั้น ซึ่งได้ออกไปอยู่นะต่างประเทศ ให้ต้อง
 ปฏิบัติตามแบบในกฎหมายแห่งประเทศของตนเสมอไปแล้ว ก็จะมี
 ผลเท่ากับห้ามมิให้ผู้นั้นกระทำการศกกรรมแต่ทีเดียว. ซึ่งเป็นการขัดต่อ
 ผลประโยชน์ทั่วไปของประเทศ และบุคคลต่าง ๆ ในการไปมาค้าขายซึ่ง
 กันและกัน. นี่เป็นเหตุอีกอย่างหนึ่งซึ่งทำให้เกิดนิยมนิยให้หลัก "ท้องถิ่น
 บังคับนิติกรรม".

อันหลัก "ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม" นี้ ตามความนิยมดั้งเดิมมาก
 มักจะไม่ถือว่าเป็นหลักที่พึงใช้บังคับอย่างเด็ดขาด. คือ หมายความว่า
 โดยทั่วไป ในการทำนิติกรรมนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องของข้อมมีเสรีที่จะ
 เลือกเอาได้ว่า จะปฏิบัติตามแบบในกฎหมายของท้องถิ่นที่กระทำนิติ
 กรรมนั้น หรือจะปฏิบัติตามแบบในกฎหมายแห่งชาติของตน. เช่น
 คนฝรั่งเกิดที่อยู่ในกรุงสยาม ประสงค์จะทำพินัยกรรม ดังนี้ ข้อมมี
 เสรีที่จะเลือกเอาได้ว่าจะทำพินัยกรรมตามแบบสยาม หรือตาม
 แบบฝรั่งเศส. ในเรื่องแบบพินัยกรรมนี้ มาตรา ๑๖๖๗ แห่ง
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ (๒๐) ก็เดินตามทำนอง
 นี้เหมือนกัน คือ เมื่อคนในบังคับสยามจะทำพินัยกรรมต่างประเทศ

(๒๐) มาตรา ๑๖๖๗. เมื่อคนในบังคับสยามจะทำพินัยกรรมในต่างประเทศ พินัยกรรมนั้น
 อาจทำตามแบบซึ่งกฎหมายของประเทศที่ทำการพินัยกรรมบัญญัติไว้ หรือตามแบบที่กฎหมายสยาม
 บัญญัติไว้ ก็ได้ ฯลฯ

ก็ยอมมีเสรีที่จะเลือกเอาได้ว่า จะทำตามแบบซึ่งกฎหมายสยามบัญญัติไว้ หรือตามแบบซึ่งกฎหมายของประเทศที่ทำพันธกรรมบัญญัติไว้ ก็ได้.

แต่ในบางกรณี หดก "ท้องถิ่นบังคับกรรม" นี้ อาจต้องถือว่า เป็นหลักที่พึงใช้บังคับอย่างเด็ดขาดได้ อาทิ คือ

(ก) ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในท้องถิ่น

ถ้าแบบของนิติกรรมนั้น กฎหมายท้องถิ่นได้กำหนดหรือบัญญัติไว้ เพื่อประโยชน์อันใหญ่ยิ่งและความสงบเรียบร้อยของประชาชนในท้องถิ่นแล้ว คนต่างด้าวที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น จำต้องปฏิบัติตามแบบแห่งท้องถิ่น. เช่น นิติกรรมที่กฎหมายท้องถิ่นกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือและต้องให้เจ้าหน้าที่จดทะเบียนหรือรับรอง เป็นต้น. ในกรณีเช่นนั้น คนต่างด้าวจะต้องทำตามแบบแห่งท้องถิ่น.

(ข) ในกรณีคู่กรณีต่างสัญชาติต่างกัน.

ถ้าบุคคลต่างสัญชาติต่างกัน ตกลงจะทำนิติกรรมกันในอีกประเทศหนึ่งแล้ว ก็เป็นการยากลำบากในอันที่จะเดิอกว่า จะปฏิบัติตามแบบของประเทศไหน. ในกรณีเช่นนั้น ย่อมไม่มีเหตุผลที่จะให้เดิอกปฏิบัติตามแบบในกฎหมายแห่งประเทศของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ยิ่งไปกว่าแบบในกฎหมายของอีกฝ่ายหนึ่ง. ฉะนั้น ทางที่ดีที่สุด ก็คือควรอนุโลมตามแบบแห่งท้องถิ่น.

อุทาหรณ์:

คนดีวิดีดี กับคนอเมริกันมา ทำนิติกรรมระหว่างกัน ในกรุงสยาม
ดงนี้ ย่อมไม่มเหตุผลที่จะเลือกปฏิบัติตามแบบดีวิดีดี หรือแบบ
อเมริกัน. ฉะนั้น ควรใช้แบบของท้องถิ่น คือ แบบของสยาม.

อนึ่ง หลัก "ท้องถิ่นบังคับกรรม" นี้ มีข้อยกเว้นอยู่ข้อ
หนึ่ง คือ ในกรณีที่เกี่ยวกับที่ดิน. ในกรณีที่เกี่ยวกับที่ดิน มี
หลักอยู่ว่า ที่ดินตั้งอยู่ที่ไหน ให้ใช้กฎหมายของที่นั้น (lex situs).
ฉะนั้น ในกรณีที่เกี่ยวกับที่ดิน เช่น ในเรื่องจำนองนั้น จะใช้แบบแห่ง
ท้องถิ่นที่ทำนิติกรรมไม่ได้ แต่หากต้องใช้แบบแห่งท้องถิ่นซึ่งที่ตน
ตั้งอยู่.

อุทาหรณ์:

นายจอห์น ชาวอังกฤษ มีที่ตนอยู่ในเมืองไทย. นายจอห์น
ไปเที่ยวในประเทศฝรั่งเศส แล้วจำนองที่ตนที่งานไวแก่ นายจ้ง ชาว
ฝรั่งเศส ดงนี้ สัญญาจำนองนั้นจะต้องทำตามแบบของสยาม คือ
ตามแบบของประเทศที่ที่ตนตั้งอยู่. จะทำตามแบบฝรั่งเศส ซึ่งเป็น
ท้องถิ่นที่ทำนิติกรรม ไม่ได้.

บทที่ ๒

สมรส.

การสมรสเป็นนิติกรรมอันสำคัญยิ่ง. แม้การสมรสจะมีลักษณะ
คล้ายคลึงกับสัญญาการค้า แต่มักผลต่างกันมาก เพราะการสมรสนั้น

มีอำนาจจำกัดซึ่งธรรมเนียมอันดีของประชาชน และความดีความเจริญ
ของครอบครัวด้วย. เพราะเหตุฉะนั้น กฎเกณฑ์ในเรื่องการสมรส
ในอาณาเขตต่าง ๆ จึงผิดแผกกัน.

การสมรสที่สมบูรณ์นั้น ย่อมต้องประกอบด้วยองค์คุณสอง
ประการ คือ

- (๑) ชายหญิงทั้งสองฝ่าย ต้องมีความสามารถที่จะสมรส
กัน. และ
- (๒) การสมรสนั้น ต้องทำตามแบบพิธีชอบด้วยกฎหมาย.

ความสามารถ.

หลักในเรื่องนี้ว่า ความสามารถของผู้ที่ใครจะสมรส ย่อม
ต้องเป็นไปตามกฎหมายแห่งชาติของตน เห็นใจแต่บทบัญญัติใน
กฎหมายนั้นจะขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในประเทศที่จะ
ทำการสมรส.

ความสามารถในที่นี้ มีนัยต่างกับความสามารถที่จะทำ
สัญญา. เพื่อรักษาความมั่นคงของครอบครัวและศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน นานาประเทศมักจะกำหนดข้อจำกัดในด้านความสามารถ
ของบุคคลในเรื่องการสมรสไว้. ตามหัวข้อดังต่อไปนี้:-

อายุ.

อายุที่บุคคลจะพึงยินยอมทำการสมรสระหว่างกันนั้น มีกำหนด
ผิดแผกกันในอาณาเขตต่าง ๆ. บุคคลในประเทศอื่นย่อมบรรลุนิติ

ถึงแม้ว่า กำหนดอายุที่บุคคลพึงยินยอมทำการสมรสได้ จะต่ำกว่าอายุที่บุคคลบรรลุนิติภาวะก็ได้ แต่ตามปกติ บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะมักจะจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน จึงจะทำการสมรสได้. มาตรา ๓๕๔๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ก็มีบทบัญญัติในทำนองนี้ คือ บัญญัติว่า ถ้าชายหรือหญิงยังไม่บรรลุนิติภาวะจะสมรส จะต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาก่อน จึงจะสมรสได้. ถ้าบิดาหรือมารดาตาย ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ยังอยู่. ถ้าชายหรือหญิง อยู่กับบิดาหรือมารดา ต้องได้รับความยินยอมของบิดาหรือมารดานั้น. ถ้ามีผู้ปกครอง ต้องได้รับความยินยอมของผู้ปกครอง.

ในบางประเทศ แม้บุคคลจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม ก็ยังต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาเสียก่อน จึงจะสมรสได้. เช่น กฎหมายอิตาลีกำหนดให้ผู้ปกครองให้บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ แต่ชายต้องมีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี และหญิงต้องมีอายุต่ำกว่า ๒๑ ปี ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาก่อน จึงจะสมรสได้.

การที่ต้องได้รับอนุญาตหรือความยินยอมนั้น แม้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งความสามารถของบุคคล. ถ้าชายหรือหญิงที่จะทำการสมรส ไม่ได้รับอนุญาต หรือความยินยอมของบิดามารดา หรือผู้ปกครองของตน การสมรสก็ทำขึ้น ก็ย่อมไม่สมบูรณ์. แต่แม้ถือว่าการอนุญาตหรือความยินยอมเป็นส่วนหนึ่งแห่งแบบพิธี กฎหมายในอาณาเขตที่ทำการสมรสไม่บังคับให้ชายหรือหญิงที่จะสมรส กันต้องได้รับอนุญาตหรือความยินยอมของผู้อื่นแล้ว การ

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

อนุญาตหรือความยินยอมนั้น ก็ไม่จำเป็นต้องมี.

นานาประเทศมักจะถือหลักว่าการ อนุญาตหรือความยินยอม
ตกต่างนั้น เป็นส่วนหนึ่งแห่ง ความสามารถ ของ บุคคล. แต่
กฎหมายอังกฤษถือว่า การอนุญาต หรือความยินยอมเป็นส่วนหนึ่ง
แห่ง แบบ พิ. สำหรับกรุงสยามนั้น ถือว่าการอนุญาต หรือ
ความยินยอมนั้น เป็นส่วนหนึ่งแห่ง ความสามารถของบุคคล.

ข้อขัดขวางระหว่างญาติพี่น้อง

นานาประเทศมักจะวางข้อขัดขวาง ห้ามการตั้งมรดกระหว่างญาติ
ที่ใกล้ชิดกันมาก เช่น การตั้งมรดกระหว่างพี่น้อง ย่อมเป็นข้อห้ามอัน
มีอันมิปรากฏทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา กันหรือไม่
ก็ตาม. ในกฎหมายไทย ก็มีข้อห้ามในทำนองนี้เหมือนกัน (๒๓). แต่
ข้อขัดขวางนี้มีกำหนดผิดแผกกันในอาณาเขตต่าง ๆ. ในประเทศ
โปรตุเกส ลูกพี่ลูกน้อง (first cousins) จะตั้งมรดกกันไม่ได้. แต่ใน
ประเทศอังกฤษ หรือในประเทศสยาม ไม่มีข้อขัดขวางเช่นนั้น.

ตามกฎหมายไทย ผู้รับบุตรบุญธรรมจะตั้งมรดกกับบุตร
บุญธรรมนั้นไม่ได้. กฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายสวิตซ์ส์ก็ห้ามการ

(๒๑) มาตรา ๑๔๔๕ (๒) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ บัญญัติว่า
การสมรสจะทำได้ ต้องเมื่อชายหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา หรือเป็น
พี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา

มาตรา ๑๔๔๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ บัญญัติว่า
ผู้รับบุตรบุญธรรม จะสมรสกับบุตรบุญธรรมนั้นไม่ได้.

สัมพันธภาพระหว่างบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมนั้น คู่กัน. แต่ในประเทศอังกฤษไม่มีข้อห้ามเช่นนั้น. ตามกฎหมายอังกฤษ บุคคลซึ่งอาจจะสมรสกับหลานของตน หรือหลานของภรรยาของตนไม่ได้. กฎหมายฝรั่งเศส และกฎหมายดีวิสต์ ห้ามการสมรสระหว่างอากับหลานคู่กัน. แต่กฎหมายไทยเราไม่มีข้อห้ามเช่นนั้น. ฉะนั้น อนุโตมตามหลักสัญชาติ นายสมิท คนสัญชาติอังกฤษ ย่อมไม่มีความด่ามารกที่จะสมรสกับนางสาวแมรี่ หลานของตน. ต่वनนายคำคนไทย อาจสมรสกับนางสาวแดงหลานของตนได้. แต่ถ้าการสมรสระหว่างนายคำกับนางสาวแดงนั้น ทำในประเทศอังกฤษแต่จ คำอังกฤษอาจจะถือว่าการสมรสนั้นไม่สมบูรณ์ได้ เพราะเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมของประชาชนในประเทศอังกฤษ.

หญิงม่าย.

ในบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เป็นคน มีข้อชัดเจนว่าหญิงม่าย (ซึ่งกินความรวมถึงหญิงที่ได้หย่าขาดจากสามีด้วย) จะสมรสใหม่ได้ ก็เมื่อการสมรสครั้งก่อนได้สิ้นไปแล้ว ไม่น้อยกว่า ๓๐๐ วัน. กฎหมายไทยก็มีข้อชัดเจนในทำนองนี้เหมือนกัน. (๒๒) วัตถุประสงค์ของข้อชัดเจนเช่นฉนั้น ก็เพื่อบอกกันมิให้เป็นที่สงสัยได้ว่า

(๒๒) มาตรา ๑๔๔๕ (วรรคท้าย) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ บัญญัติว่า หญิงม่ายจะสมรสใหม่ได้ เมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นไปแล้วไม่น้อยกว่า ๓๐๐ วัน แต่ความข้อนี้มิให้ใช้บังคับ เมื่อ

- (ก) มีบุตรเกิดในระหว่างนั้น
- (ข) สมรสกับคู่หย่าเดิม หรือ
- (ค) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้.

บุตรที่เกิดแต่หญิงมายคนนั้น เป็นบุตรของสามีเดิมหรือของสามีใหม่
 ขอขจัดชนนยอมเกี่ยวกับความดังบริวารวัยและศักดิ์ธรรมอันดีของประ
 ชาชน. ฉะนั้น แม้อกฎหมายแห่งสัญชาติของหญิงมาที่จะทำการสมรส
 จะไม่ขอขจัดชนนเช่นงานกต. แต่ถ้ามกฎหมายแห่งประเทศที่ใดทำการ
 สมรสกันชนน มีขอขจัดชนนเช่นนี้แล้ว การสมรสนั้นก็ทำขึ้นโดยผ่าน
 ขอขจัดชนนยกยอมไม่สมบรูณ์.

ภรรยาที่มีชู้.

ในกรณีที่ภรรยาที่มีชู้แต่ศาลพิพากษาให้สามีภรรยาหย่าขาดจาก
 กันชนน กฎหมายฝรั่งเศสห้ามมิให้ ฝ่ายหญิง สมรสกับชายที่เป็นชู้,
 แต่กฎหมายไทยหรือกฎหมายอังกฤษไม่ห้ามเช่นนี้. ฝ่ายอังกฤษ
 กตบถโดยตรงห้ามว่า ชายชู้ควรจะสมรสกับหญิงที่ตนต้องการว่ามีชู้.

ขอขจัดชนนเป็น ขอขจัดชนนเกี่ยวกับความดังบริวารวัยของประชาชน,
 ฉะนั้น ถ้ามกฎหมายแห่งประเทศที่ทำการสมรสมีขอขจัดชนนเช่นงานกต. แต่
 กฎหมายแห่งชาติของคู่สมรส ไม่มีการห้ามเช่นงานกต. การสมรสที่ทำ
 ขึ้น โดยผ่านขอขจัดชนนยกยอมไม่สมบรูณ์.

ข้อห้ามเกี่ยวกับลำดับนา

ข้อห้ามเกี่ยวกับการลำดับนามือหยาดประการ เช่น กฎหมาย
 ออสเตรียห้ามการสมรสระหว่างผู้ทกษ คริสต์ลำดับนา กับผู้ที่ไม่ถือ
 คริสต์ลำดับนา. และกฎหมายเซอร์เบียห้ามการสมรสระหว่างพวก
 คริสต์ตังกับพวกจิว(jew). อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วย
 การสมรส ข้อ ๓ บัญญัติว่า กฎหมายในท้องที่ทำการสมรสกัน
 อาจจะอนุญาตให้คนต่างค้ำวสมรสกัน ถึงแม้ว่ากฎหมายแห่งชาติของตน

จะมีข้อกำหนดการตั้งมรดกนั้น หากว่าข้อกำหนดนั้นมณฑลขณะเกี่ยวกับตำแหน่งโดย
 ณะเพาะ แต่ประเทศอื่น ๆ มีลักษณะที่ไม่ยอมรับว่า การตั้งมรดกที่สร้างขึ้น
 ในพฤติการณ์เช่นนี้เป็นมรดกที่สมบูรณ์ ก็ได้ (๒๓) ตามนี้ พระคา
 ไรติกจะตั้งมรดกกับหญิงต่างในประเทศอังกฤษก็ได้. แต่เมื่อในประเทศ
 ดัยาม ตำแหน่งของเราไม่ยอมให้พระไทยตั้งมรดกกับสตรี ในฐานะของ
 พระคาไรติกก็ไม่น่าจะขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในประเทศ
 ดัยาม. แต่ถ้าชาวออสเตรเลียหรือคริสตศาสนาใครจะตั้งมรดกกับคนไทย
 ในประเทศดัยามแล้ว กฎหมายไทยย่อมจะไม่รับรับทบทบัญญัติของ
 กฎหมายออสเตรเลีย ซึ่งห้ามการตั้งมรดกระหว่างคนต่างตำแหน่ง.

ข้อห้ามระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ

กฎหมายในบางรัฐในสหพันธรัฐอเมริกา เช่น รัฐเวอร์จิเนีย เป็น
 ๓๓ มีข้อห้ามเช่นนั้น. กฎหมายไทยย่อมไม่รับรับทบทบัญญัติเช่นนั้น.

(๒๓) Convention Internationale pour régler les Conflits de Lois en matière de Mariage - signée à La Haye le 12 Juin 1902:

Art. 1. Le droit de contracter mariage est réglé par la loi nationale de chacun des futurs époux à moins qu'une disposition de cette loi ne se réfère expressément à une autre loi.

Art 3. La loi du lieu de la célébration peut permettre le mariage des étrangers nonobstant les prohibitions de la loi indiquée par l'Article 1er lorsque ces prohibitions sont exclusivement fondées sur des motifs d'ordre religieux.

Les autres Etats ont le droit de ne pas reconnaître comme valable le mariage célébré dans ces circonstances.

แบบพิธี.

คนต่างด้าวที่อยู่ในอาณาเขตคดีต่าง ๆ นั้น จะทำการสมรสตามแบบพิธีซึ่งกฎหมายท้องถิ่นกำหนดไว้ หรือ ตามแบบพิธีแห่งชาติของตน ต่อหน้าเจ้าพนักงานทูต หรือกงสุลแห่งชาติของตน ก็ได้. สำหรับคนในบังคับสยามที่อยู่ในต่างประเทศนั้น มาตรา ๑๕๕๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ก็มีบทบัญญัติยอมให้เลือกเอาได้ว่า จะทำการสมรสตามแบบของกฎหมายไทย หรือตามแบบของต่างประเทศนั้น. (๒๕)

อนุโลมตามหลัก “ท้องถิ่นบังคับนิติกรรม” (locus regit actum) การสมรสที่ทำขึ้นถูกต้องตามแบบพิธีตามกฎหมายท้องถิ่นที่กำหนดไว้ ย่อมเป็นการสมรสอันสมบูรณ์. แต่แบบพิธีสมรสซึ่งแยกออกเป็นสองประเภท คือ แบบพิธีที่ไม่มีส่วนพาดพิงถึงการดำเนิน และ แบบพิธีที่มีส่วนพาดพิงถึงการดำเนิน. เมื่อหลักการว่าด้วยแบบพิธีมีลักษณะผิดแผกกันดังนี้ ก็จำเป็นต้องพิจารณาว่า การสมรสที่กระทำขึ้นถูกต้องตามแบบพิธีในท้องถิ่นและนับว่าสมบูรณ์ ในอาณาเขตคดีนั้น จะนับเป็นอันสมบูรณ์ ในประเทศที่คู่กรณีมีสัญชาติหรือในประเทศอื่น ๆ หรือไม่.

(๒๕) มาตรา ๑๕๕๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ บัญญัติว่า: การสมรสระหว่างคนในบังคับสยาม หรือคนในบังคับสยามกับคนต่างประเทศ จะทำในเมืองต่างประเทศ ตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎหมายสยาม หรือกฎหมายแห่งประเทศนั้น ก็ได้. การจดทะเบียนสมรสตามวรรคก่อนนั้น เจ้าพนักงานทูต หรือกงสุลสยาม จะเป็นผู้ทำตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎหมายสยามก็ได้.

ประเทศที่ถือว่าการสมรสไม่มีอำนาจผูกพันถึงการสำราญ.

ประเทศที่ถือว่าการสมรส เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ อิตาลี และ สวิตเซอร์แลนด์ ถือว่าการสมรสที่คนพเนียงของตนได้ทำขึ้นยกอาณาเขตถูกต้องตามแบบพิธีในท้องถิ่น ย่อมเป็นการสมรสอันสมบูรณ์ ทั้งนี้ ไม่ว่าแบบพิธีนั้นจะเป็นแบบพิธีที่มีอำนาจผูกพันถึงการสำราญหรือไม่ ตามัน การสมรสที่ชนชาวฝรั่งเศสกระทำขึ้นในประเทศอื่นเป็น ตามแบบพิธีของตนซึ่งมีอำนาจผูกพันถึงการสำราญ ย่อมเป็นการสมรสอันสมบูรณ์ ในประเทศฝรั่งเศส.

บางประเทศถือถือว่า สมรสจะคงทำกันเป็นการเปิดเผย ตามแบบพิธีในท้องถิ่นมีลักษณะเป็นการเปิดเผยแล้ว การสมรสที่กระทำขึ้นตามแบบพิธีนั้น ย่อมมีผลเป็นการสมรสอันสมบูรณ์ ในประเทศที่คู่กรณีสัญชาติ. แต่ตามแบบพิธีในท้องถิ่นไม่มีลักษณะเป็นการเปิดเผย เช่น ถือว่าบุคคลพึงเป็นสามีภรรยาด้วยกันโดยความยินยอมระหว่างกันเท่านั้นแล้ว การสมรสที่กระทำขึ้นเช่นนี้ย่อมไม่มีผลเป็นการสมรสที่สมบูรณ์ ในประเทศที่คู่กรณีสัญชาติ.

นอกจากกำหนดให้ทำการสมรสกันเป็นการเปิดเผยแล้ว บางประเทศยังมีบทบัญญัติบังคับให้ พลเมืองของตนประกาศโฆษณาการสมรสที่ดำริจะทำขึ้น ณต่างประเทศ ให้ประชาชนในอาณาเขตของตนทราบล่วงหน้าเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีส่วนได้เสีย เช่นขอขัดข้อง, กฎหมายฝรั่งเศส เบลเยียม อิตาลี เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ สวีเดน ถือว่าการตามัน. บางทีบทบัญญัตินี้อาจจะไม่ขัดกับกฎหมายท้องถิ่น เช่น ตามกฎหมายเดนมาร์กคนต่างด้าวที่อยู่

ในอาณาเขตที่ไม่เกินกว่า ๒ ปี ถ้าใครจะทำการสมรส จำต้องนำหลักฐานมาแสดงว่า ได้จัดการประกาศโฆษณาการที่จะทำการสมรสนั้นในประเทศของตนแล้ว.

ลัทธิว่า คนฝรั่งเศสทำการสมรสถูกต้องตามแบบพิธีไทย แต่มิได้ประกาศโฆษณาการที่จะทำการสมรสนั้นในอาณาเขตฝรั่งเศส. การสมรสนั้นเป็นอันสมบูรณ์ในราชอาณาจักรสยาม แต่ย่อมไม่สมบูรณ์ในประเทศฝรั่งเศส. ขนัตัญญากรุงเฮ็กตงวันที่ ๓๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วยการสมรส ข้อ ๕ วรรค ๓ บัญญัติว่า สมรสที่กระทำโดยไม่ได้ประกาศแจ้งความตามกฎหมายของประเทศที่คู่กรณีมีสัญชาติหนึ่ง จะเป็นโมฆะก็แต่เฉพาะในประเทศที่การสมรสนั้นได้ผ่านบทบัญญัติ (๒๕)

ประเทศที่ถือว่าการสมรสมีผลจนพาดพิงถึงการสำเนา.

บางประเทศยอมรับว่าการสมรสที่คนชาติของตนได้ทำขึ้นนอกอาณาเขตตามแบบพิธีในท้องถิ่น ไม่ว่าแบบพิธีนั้นจะมีลักษณะพาดพิงถึงการสำเนาหรือไม่ เช่น ประเทศอาร์เจนไตน์.

(๒๕) Convention Internationale pour régler les Conflits de Lois en matière de Mariage - signée à La Haye, le 12 Juin 1902.

Art. 5. (para 3.) Les dispositions de la loi nationale, en matière de publications, devront être respectées; mais le défaut de ces publications ne pourra pas entraîner la nullité du mariage dans les pays autres que celui dont la loi aurait été violée.

บางประเทศไม่ยอมรับการสมรสที่คนชาติของตนได้ทำขึ้น
นอกอาณาเขตต์ เว้นไว้แต่จะได้กระทำพร้อมหน้าพระตามกฎหมาย
ของตนด้วย เช่น ประเทศกรีซ เซอร์เบีย บุตุกาเรีย เป็นต้น. อนุสัญญา
กรุงเฮกฉบับลงวันที่ ๓๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ที่กล่าวแล้ว ข้อ ๕
วรรค ๒ บัญญัติว่า ประเทศที่กฎหมายของตนบังคับให้ มพีชในทาง
ศาสนา จะไม่รับรับการสมรสที่คนชาติของตนได้ทำขึ้นนอกอาณาเขตต์
โดยไม่มีพิธีเช่นนั้น ก็ได้. (๒๒)

สมรสต่อหน้าเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุล.

นอกจากแบบพิธีที่กำหนดไว้ในที่ยกขึ้นแล้ว คนต่างด้าวอาจ
จะทำการสมรสกันได้ตามแบบพิธีแห่งประเทศของตนต่อหน้าเจ้าพนักงาน
ทูตหรือกงสุลแห่งชาติของตนที่นั่น.

ตามหลักนิยามที่ไขกนอยู่นั้น นานาประเทศมักจะอนุญาตให้
เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลเป็นผู้กระทำพิธีสมรสระหว่างคนชาติของตน.
ประเทศที่ไม่อนุญาตให้เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลของตนกระทำพิธีสมรส

(๒๖) Convention Internationale pour régler les Conflits
de Lois en matière de Mariage-signée à La Haye, le 12
Juin 1902.

Art. 5. (para 2) Il est toutefois entendu que les pays
dont la législation exige une célébration religieuse,
pourront ne pas reconnaître comme valables les mariages
contractés par leurs nationaux à l'étranger sans que cette
prescription ait été observée.

ดังกฎาณ มี ประเทศออสเตรเลียและสหปัฐอเมริกา. ส่วน ประเทศที่ถือว่าการส่งมรดกถึงขณะพาดพิงถึงการสำเนา เช่น กรีซ เซอร์เบีย และ บุตุกาเรีย ย่อมจะให้อนุญาตเช่นนั้นไม่ได้ เพราะ มรดกจะต้องทำค่อหน้าพระ ในสำเนาของเขา.

ถ้าจะถือเคร่งตามหลักการแต่ัว เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุล จะพึงได้รอนุญาตให้กระทำพิธีมรดก ก็แต่เฉพาะในกรณีค่อมรดก ทั้งสองฝ่ายเป็น คน ชาติของตน เพราะ ประเทศหนึ่งประเทศใด จะให้ ดีทชแก่เจ้าพนักงานของตนครอบงำคนต่างด้าจนอกอาณาเขตต์ ของตนไม่ได้. แต่เพื่อความดีระดวกแก่บุคคล บางประเทศมักจะอนุญาต ให้เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุล กระทำพิธี มรดกในเมื่อค่อมรดกฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง เป็นคน ชาติของตน. ประเทศสยาม^(๒๗) องกฤษ เยอรมัน และ ลิวคเซอร์เด็นด์ ถือหลักการดังกล่าวนี้. ประเทศฝรั่งเศส อนุญาตให้เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลฝรั่งเศสกระทำพิธีมรดกระหว่าง ชายฝรั่งเศสกับหญิงต่างชาติในอาณาเขตต์ต่างประเทศ ซึ่งประธานาธิบดีแห่งเรปูบลิคฝรั่งเศสจะได้กำหนดไว้. กฎหมายฝรั่งเศสตั้งวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๐๓ อนุญาตให้เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลฝรั่งเศส กระทำพิธีมรดกประเภทนี้ได้ในกรุงสยาม.

แต่การขยายอำนาจเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลให้กระทำพิธีมรดก ได้ ในระหว่างคนชาติของตนกับคนต่างสัญชาตินั้น ก็ย่อมต้อง อาศัย ความยินยอมของประเทศเจ้าของอาณาเขตต์. ในกระบวนนี้ อนุสัญญา กรุงเฮกฉบับตั้งวันที่ ๑๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ทักดาวแต่ัว ข้อ ๖

(๒๗) คู่มือในคดี (๒๔) หน้า ๑๔๖

บัญญัติว่า ในส่วนแบบพิธี สมรสที่กระทำขึ้นต่อหน้าเจ้าพนักงานทูต หรือกงสุล ตามกฎหมายแห่งประเทศของเขา ย่อมเป็นสมรสอัน สมบูรณ์ หากเจ้าประเทศเจ้าของอาณาเขตใดในเขตของ (๒๗) ถ้าผู้ ท้กระทำการสมรสเป็นคนชาติของคนใด ประเทศเจ้าของอาณาเขต ย่อมจะไม่อนุญาตให้เจ้าพนักงานทูต หรือกงสุลต่างประเทศกระทำพิธี สมรสตั้งแต่วัน เช่น สมรสระหว่างชาวฝรั่งเศสกับชาวอังกฤษที่ ทำ ต่อหน้าเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลอังกฤษในอาณาเขตฝรั่งเศสนั้น ศาล ฝรั่งเศสย่อมจะไม่รับรองว่าเป็นสมรสที่สมบูรณ์. แต่ถ้ามุทกระทำ การ สมรสระหว่างกันเป็นคนต่างต่างทั้งสองฝ่าย แต่ละฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น คนชาติของประเทศที่เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลเป็นผู้แทน ประเทศ เจ้าของอาณาเขตก็อาจจะอนุญาตให้เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลนั้น กระทำพิธีสมรสก็ได้. แต่ทั้งนี้ ถ้ากฎหมายของประเทศของคู่สมรส อีกฝ่ายหนึ่งไม่รับรองสมรสเช่นนั้นแล้ว สมรสนั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์ ใน ประเทศนั้น.

(๒๗) Convention Internationale pour régler les Conflits de Lois en matière de Mariage—signée à La Haye, le 12 Juin 1902.

Art. 6. Sera reconnu partout comme valable, quant à la forme, le mariage célébré devant un Agent Diplomatique ou Consulaire, conformément à sa législation, si aucune des parties contractantes n'est ressortissante de l'Etat où le mariage a été célébré et si cet Etat ne s'y oppose pas. Il ne peut pas s'y opposer quand il s'agit d'un mariage qui, à raison d'un mariage antérieur ou d'un obstacle d'ordre religieux, serait contraire à ses lois.

สัมรส คือ หน้าที่เจ้าพนักงานทูต หรือกงสุลมีข้อไขผิดแผกกับ
สัมรสตามแบบพิธีทฎหมายท้องถิ่นกำหนดไว้ คือ เจ้าพนักงานทูต
หรือกงสุลนั้น เมื่อเป็นข้าราชการแห่งประเทศของตน ก็จำต้องปฏิบัติ
การให้ถูกต้องตามกฎหมายแห่งประเทศของตนทุกประการ รวมทงบท
บัญญัติที่ขัดแย้งกันพาดพิงถึงการดำเนินคดีด้วย. ตามนี้ พระไทยจะทำการ
สัมรสต่อหน้าเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลสยามในอาณาเขตต่างประเทศ
ไม่ได้ กฎหมายในท้องถิ่นจะห้ามสัมรสประเภทนั้นหรือไม่ ก็ตาม.

ผลของการสัมรส

ความเกี่ยวพันเฉพาะตัวสัมภรรยา

คนต่างดาวสองคนทำการสัมรสกันในกรุงสยามและมีเคหสถาน
อยู่ในราชอาณาจักรสยาม. ผลของการสัมรสนี้จะควรเป็นไปตาม
กฎหมายของประเทศไหน? เมื่อนับว่าสัมรสเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ก็
อาจจะชักชวนให้เห็นว่า ผลของสัมรสควรจะเป็นไปตามใจสมัครของคู่
กรณี. แต่สัมรสเป็นสัญญาที่มิได้กระทำได้แก่กับสัญญาอย่างอื่น
เพราะพาดพิงถึงความมั่นคงของครอบครัว และความสงบเรียบร้อย
ของประชาชน. ฉะนั้น จึงจำต้องมีข้อจำกัดในการกระทำของบุคคล
ประเทศที่ ๒ ประมวลกฎหมายย่อมมีบทบัญญัติให้ผลใน ส่วน ความ
เกี่ยวพันเฉพาะตัวสัมภรณยานั้นเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่คู่
กรณีสัญชาติ หากมีเงื่อนไขไว้ว่า การใช้กฎหมายต่างประเทศนั้น
จะไม่ขัดกับหลักการจำด้วยความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชนในอาณาเขตของตน. สนธิสัญญากรุงเฮกฉบับลงวันที่ ๑๗

กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ว่าด้วยความสัมพันธ์เพราะตัวสามีภรรยา
 และในส่วนตัวฝ่ายอื่น ข้อ ๓ มีบทบัญญัติตามนัยนี้ (๒๕) ตามธรรมดา
 เมื่อบุคคลได้ทำการสมรสกันแล้ว ภรรยาจักจะเปลี่ยนสัญชาติตาม
 สามี แต่ในกรณีพิเศษที่ภรรยาไม่เปลี่ยนสัญชาติตามสามีนั้น ความ
 เกี่ยวพันเพราะตัวสามีภรรยา ก็ควรจะเป็นไปตามกฎหมายของ
 ประเทศที่สามีมีสัญชาติด้วย เพราะสามีมีหน้าที่รับผิดชอบมากกว่า
 ภรรยาและเป็นหัวหน้าแห่งครอบครัว.

ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

ผลของการสมรสในกรณีนี้ยอมเป็นไปตามความประสงค์
 ของคู่สมรส คือ สามีภรรยาพึงตกลงระหว่างกันได้ว่า ทรัพย์สิน
 ระหว่างกันนั้นจะให้เอากฎหมายของประเทศไหนบังคับใช้.

กรณีที่มีสัญญาระหว่างกัน

ชาวฝรั่งเศสต้องคนทำสัญญาระหว่างกันว่า ในส่วนตัวฝ่าย
 นั้นให้เอากฎหมายฝรั่งเศสบังคับใช้. ผลของการสมรสในส่วนตัวฝ่าย

(๒๕) Convention du 17 Juillet 1905 concernant les
 Conflits de Lois relatifs aux effets du mariage sur les droits
 et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels
 et sur les biens des époux.

Art. 1. Les droits et les devoirs des époux dans
 leurs rapports personnels sont régis par leur loi nationale.

Toutefois, ces droits et ces devoirs ne peuvent être
 sanctionnés que par les moyens que permet également la
 loi du pays où la sanction est requise.

ดินที่ย่อมจะเป็นไปตามกฎหมายฝรั่งเศส. แต่ถ้าสัญญาที่ทำกันนั้นไม่มีข้อยกคำให้ ใช้กฎหมายของประเทศไหน โดยเฉพาะเจาะจงแล้ว ศาลควรจะสันนิษฐานว่าคู่สัญญามีเจตนาอย่างไร. กฎหมายที่จะพึงเอามาใช้บังคับ มีคือ ๑. กฎหมายในท้องถิ่นที่คู่สัญญาได้ทำสัญญาระหว่างกัน โดยมากมักเป็นประเทศที่ได้สมรสกันด้วย ๒. กฎหมายของประเทศที่สามีภรรยาผู้มีถิ่นกำเนิด และ ๓. กฎหมายของประเทศของสามีซึ่งมักจะเป็นประเทศของภรรยาต่อไปด้วย. เห็นว่า เมื่อโดยทั่วไปสตรีที่ทำการสมรสย่อมได้รับสัญชาติของสามี และความเกี่ยวพันเฉพาะ ตัวสามีภรรยาที่ ย่อม เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่สามีมีสัญชาติแล้ว ควรจะสันนิษฐานว่า คู่สัญญาสมัคร ใช้กฎหมายของประเทศที่สามีมีสัญชาติ.

กรณีที่ไม่ได้สัญญาระหว่างกัน

กฎหมาย คอมมอนลอว์ให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่สามีมีถิ่นกำเนิดในขณะที่ได้ทำการสมรส. แต่กฎหมายทางคอนติเนนตให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่สามีมีสัญชาติ เห็นได้ว่าแต่ละประเทศต่างเจตนาเป็นอย่างอื่น. อนุสัญญากรุงเฮก ฉบับที่ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ที่กล่าวแล้ว ข้อ ๒ วรรค ๓ บัญญัติว่า ถ้าไม่มีสัญญาระหว่างกัน ผลของการสมรสในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน จะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ก็ตาม ให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่สามี

สัญชาติในขณะที่ได้ทำการสมรส. (๓๐)

เมื่อชายหญิงได้สมรสและอยู่กันด้วยกันเป็นทวิภรรยา แต่ภายหลังสามีภรรยาเปลี่ยนสัญชาติ การเปลี่ยนสัญชาติไม่เปลี่ยนระเบียบการในลัทธิทรัพย์สินประการใด. อนึ่งสัญญากรุงเฮกฉบับลงวันที่ ๓๗ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ที่กล่าวแล้ว ข้อ ๒ วรรค ๒ บัญญัติว่า การเปลี่ยนแปลงสัญชาติของสามีภรรยา ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงระเบียบการในทรัพย์สิน. (๓๐) ตามกฎหมายอังกฤษซึ่งใช้หลักภูมิดำเนาของสามีเป็นเกณฑ์ การเปลี่ยนแปลงภูมิดำเนาของสามีก็ไม่เปลี่ยนแปลงระเบียบการในทรัพย์สินคู่กัน.

การหย่าระหว่างสามีภรรยา

การหย่าระหว่างสามีภรรยาขึ้นอยู่กับประการ คือ (๑) การหย่า a vinculo แปลตามคำว่า “จากเครื่องมัด” มีผลทำลาย

(๓๐) Convention du 17 juillet 1905 concernant les Conflits de Lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux.

Art. 2. En l'absence de contrat, les effets du mariage sur les biens des époux, tant immeubles que meubles, sont régis par la loi nationale du mari au moment de la célébration du mariage.

Le changement de nationalité des époux ou de l'un d'eux n'aura pas d'influence sur le régime des biens.

สัมรสที่ได้ทำกันขึ้น แตร (๒) การหย่า a mensa et thoro แปลตามตัวว่า “จากการร่วมโต๊ะร่วมเตียง” คือ จากการกินอยู่ร่วมกัน มีผลแต่เพียงทำให้สามีภรรยา กินอยู่กันต่างหาก โดยมีได้ ทำลายสัมรสประการใดเลย. การหย่าชนิดที่สองนี้ บทนัยเรียกว่า การแยกกินอยู่ร่วมกัน (judicial separation).

กฎหมายในประเทศต่าง ๆ พึงแยกออกได้เป็นสามประเภท:

(๑) ประเทศที่ใช้ประเพณีให้สามีภรรยา พึงหย่ากันได้ แตร พึงแยกกินอยู่ร่วมกันได้ด้วย เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยียม สหภาพรัฐอเมริกา.

(๒) ประเทศที่ใช้แต่ประเพณีให้สามีภรรยา หย่ากันเท่านั้น เช่น สยาม ญี่ปุ่น เยอรมัน.

(๓) ประเทศที่ใช้ประเพณีให้สามีภรรยา แยกกินอยู่ร่วมกันเท่านั้น เช่น อิตาลี สเปน.

ตามนี้ จะเห็นได้ว่า ในด้านการหย่าระหว่าง สามีภรรยา นานาประเทศยังถือหลักเกณฑ์ผิดแผกกัน. ประเทศที่ถือว่า สัมรสเมื่อทำขึ้นแล้ว จะทำลายไม่ได้ ก็ไม่ยอมให้พลเมืองของตนทำการหย่ากันได้. ประเทศที่ถือว่า สัมรสแม้จะได้ทำขึ้นแล้ว จะทำลายเสียก็ได้ ย่อมอนุญาตให้พลเมืองของตนทำการหย่ากันได้.

แต่ในส่วนประเทศที่ยอมให้พลเมืองของตน ทำการหย่ากันได้นั้น ยังมีบทบัญญัติผิดแผกกันว่าด้วยเหตุที่ควรอนุญาตให้สามีภรรยาทำการหย่ากัน. การที่ภรรยาผิด (adultery) ย่อมเป็นเหตุที่สามีจะพึงฟ้องขอให้ศาลสั่งหย่ากันได้. สำหรับประเทศที่ถือสัมรสภรรยาแต่โดยนัย

การที่สามไปได้เดียวกับหญิงอื่น อาจจะเป็นเหตุให้ภรรยาฟ้องขอหย่ากัน
ก็ได้. ในบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ การที่สามไปได้เดียวกับ
หญิงอื่นย่อมเป็นอันเพียงพอให้ภรรยาฟ้องขอหย่าได้. ส่วนในประเทศ
ญี่ปุ่นและประเทศสยามนั้น การที่สามไปได้เดียวกับหญิงอื่นไม่เป็นที่
ภรรยาจะฟ้องขอหย่าได้. อนึ่ง ในประเทศสยามสามมีภรรยาพียงหย่า
กันได้โดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย (mutual consent) แต่ในประเทศ
อังกฤษแต่ฝรั่งเศสสามมีภรรยาจะหย่ากันด้วยเหตุอื่นไม่ได้. แต่นอกจาก
จากเหตุที่กล่าวแล้ว บางประเทศยังมีบทบัญญัติให้สามภรรยาพียงหย่า
กันได้โดยอ้างเหตุอื่น ๆ ด้วย.

กฎหมายขัดกันพึงเกิดขึ้นได้สองประการ

- (๑) เมื่อสามภรรยาที่มีสัญชาติเดียวกัน และร้องขอหย่ากัน
ต่อศาลในอาณาเขตต่างประเทศ.
- (๒) เมื่อสามภรรยาที่มีสัญชาติต่างกัน และกฎหมายของ
ประเทศที่แต่ละฝ่ายมีสัญชาติมีบทบัญญัติผิดแผกกัน.

สามภรรยาที่มีสัญชาติเดียวกัน และ ขอหย่ากัน ต่อศาลที่คนทั้งสองมี

เคหะสถาน

ในปัญหาที่ว่าสามภรรยาจะหย่ากันได้หรือไม่นั้น จะควรเอา
กฎหมายของประเทศไหนบังคับใช้? อนุสัญญากรุงเฮกฉบับวันที่
๑๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วยภาระหว่างสามภรรยา ข้อ ๑
บัญญัติว่า สามภรรยาจะร้องขอหย่ากันได้ ก็แต่เมื่อกฎหมาย

ของประเทศของตนและกฎหมายในท้องถิ่น ยอมให้หย่ากันได้ (๓๑). ตามนี้ ถ้ากฎหมายของประเทศของตนไม่ยอมให้ทำการหย่ากันแล้ว ถึงแม้ว่ากฎหมายในท้องถิ่นจะยินยอมดังนั้น ตำมักรรยาก็หย่ากันไม่ได้. ชาวอิตาลีเดิม หรือ ชาวสเปนที่เป็นตำมักรรยาก็ จึงหย่ากันไม่ได้ ไม่ว่าจะอยู่ในอาณาเขตของประเทศไหน. กฎหมายเยอรมัน กับ กฎหมายญี่ปุ่น มีบทบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเจาะจง เช่นนี้ และกฎหมายฝรั่งเศสกับกฎหมายเบลเยียม ก็ลบล้างการตามนี้โดยปริยาย. บางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษกับสหพันธรัฐอเมริกา ให้ใช้กฎหมายของประเทศที่รับพิจารณาคดี คือ ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ คำตัดสินอำนาจคดี คือ คำตัดสินในประเทศที่ตำมักรรยามีภูมิดำเนาในขณะฟ้องหย่ากัน และเมื่อรับพิจารณาคดีตามนี้แล้ว ก็ยอมเอากฎหมายในอาณาเขตบังคับใช้ กฎหมายของประเทศของตำมักรรยาก็มีบทบัญญัติอย่างไรก็ตาม. ก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งนี้ ประเทศเยอรมันได้เคยใช้หลักการเช่นนี้เหมือนกัน.

การรับใช้กฎหมายต่างประเทศยอมมีเงื่อนไขว่า จะไม่ขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน. ประเทศที่ไม่ยอมให้ตำมักรรยาก็ยอมถือว่าการหย่ากันเป็น

(๓๑) Convention du 12 Juin 1902 pour régler les Conflits de Lois et de Juridictions en matière de Divorce et de Separation de Corps.

Art 1. Les époux ne peuvent former une demande en divorce que si leur loi nationale et la loi du lieu où la demande est formée admettent le divorce l'une et l'autre.

การขัดกับศีลธรรมอันดีของประชาชน. ฉะนั้น ถึงแม้ว่ากฎหมายในประเทศของคนจะยอมให้หย่ากันได้ก็ดี ถ้ามีภรรยาจะทำการหย่ากันในประเทศที่ไม่ยอมให้บุคคลหย่ากัน ไม่ได้. ตามนี้ ศาลในประเทศสเปนจึงไม่ยอมตั้ง การหย่าระหว่างคนต่างด้าวที่กฎหมายในประเทศของคนอนุญาตให้หย่ากันได้.

สมมติว่า กฎหมายของประเทศของบุคคลกับกฎหมายในท้องถิ่นอนุญาตให้หย่ากันได้ ในส่วนเหตุที่สามีภรรยาจะทำการหย่ากันนั้น จะควรเอากฎหมายของประเทศไหนบังคับใช้ ?

ในปัญหาข้อนี้ Institute of International Law ในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ แนะนำว่า ควรจะเอากฎหมายของประเทศที่เกิดขึ้น (lex fori) บังคับใช้. กฎหมายในประเทศสวีเดนเดนมาร์ก ถือหลักการดังนี้.

อนุสัญญากรุงเฮก ฉบับวันที่ ๑๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วยการหย่าระหว่างสามีภรรยา ข้อ ๒ มีบทบัญญัติในทำนองว่า เหตุที่จะหย่ากันอาจเพื่อพ้องขอหย่ากัน ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันในประเทศที่คู่สมรสมีสัญชาติ กับในประเทศที่พ้องขอหย่ากัน^(๑๒)

(๑๒) Convention du 12 Juin 1902 pour régler les Conflits de Lois et de Juridictions en matière de Divorce et de Separation de Corps.

Art 2. Le divorce ne peut être demandé que si, dans le cas dont il s'agit, il est admis à la fois par la loi nationale des époux et par la loi du lieu où la demande est formée, encore que ce soit pour des causes différentes.

แต่เมื่อถือหลักสัญชาติเป็นเกณฑ์แล้ว ความสามารถของบุคคลย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่บุคคลมีสัญชาติ หากมีเงื่อนไขว่า จะไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในประเทศที่ทำการหย่ากัน. ฉะนั้น ในที่นี้ เห็นควรถือว่า ในด้านเหตุที่ควรอนุญาตให้บุคคลหย่ากันนั้น ควรจะเอากฎหมายของประเทศที่บุคคลมีสัญชาติบังคับใช้ จึงจะถูก หากมีเงื่อนไขว่าบทบัญญัติต่างประเทศนั้น ไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในประเทศที่จะทำการหย่ากัน. แต่ถ้ากฎหมายต่างประเทศบัญญัติให้ ใช้ประเพณี ซึ่งกฎหมายในอาณาเขตที่จะทำการหย่ากันไม่รับไว้แล้ว ศาลในอาณาเขตนั้นย่อมไม่รับใช้ประเพณีที่มานั้น.

ตามนี้ ถ้านายคำกับนางแดง คนไทย ซึ่งเป็นสามีภรรยาด้วยกัน จะทำการหย่ากัน โดยความยินยอมพร้อมกันทั้งสองฝ่าย (mutual consent) ฉะนั้นประเทศฝรั่งเศสหรือประเทศอังกฤษแล้ว ศาลฝรั่งเศสหรือศาลอังกฤษอาจจะไม่ยอมตั้งให้หย่าได้ เพราะเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนในประเทศนั้น.

อนึ่ง แม้ตามกฎหมายอังกฤษ การที่นายสมิท คนสัญชาติอังกฤษไปไต่เตี้ยกับหญิงอื่น จะเป็นเหตุให้ นางสมิท ผู้เป็นภรรยา พ้องขอหย่าได้ก็ดี แต่ถ้านางสมิทมาพ้องขอหย่าต่อศาลไทยแล้ว ศาลไทยอาจไม่ยอมพิพากษาให้หย่ากันได้ เพราะอาจถือว่า นอกจากเป็นประเพณีที่กฎหมายไทยไม่รับไว้แล้ว ยังเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในกรุงสยามอีกด้วย.

ถ้ามีภรรยาที่มีสัญชาติต่างกัณก่อนตั้งมรดก

ตามธรรมดา ภรรยาจักเปลี่ยนสัญชาติตามสามีในเมื่อได้ตั้งมรดกกันแล้ว. กฎหมายไทยถือหลักตามนี้. แต่กฎหมายในบางประเทศยอมให้สตรีที่ได้ตั้งมรดกกับคนต่างดาวพึงมีสัญชาติเดิมอยู่ต่อไป. ในกรณีถ้ามีภรรยาที่มีสัญชาติต่างกัณนั้น ถ้ากฎหมายในประเทศของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมให้หย่ากันได้ แต่กฎหมายของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมตั้งนั้นแล้ว ก็ยอมไม่มีเหตุผลประการใดที่จะทำให้ดำเนินไปในทางหนึ่งทางใด. ในกรณีเช่นนี้ กฎหมายเยอรมันกับกฎหมายญี่ปุ่น บัญญัติให้ใช้กฎหมายของประเทศที่สามีมีสัญชาติ. ทั้งนี้ ทำให้การหย่ากัณนั้นล้มเลิกแต่ฝ่ายเดียว. เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ตั้งทักจะหย่าได้แล้ว ก็น่าจะถือว่าการหย่ากัณนั้นจะทำได้. แต่เนื่องจากศาลในอาณาเขตต่าง ๆ มักจะหาอุบายใช้กฎหมายของตน ถ้าผู้ร้องขอหย่ากัณนั้นเป็นคนชาติของตนแล้ว ศาลมักจะเอากฎหมายในอาณาเขตบังคับใช้. ตามกฎหมายไทย ภรรยายอมเปลี่ยนสัญชาติตามสามี. ศาลเราก็คงจะใช้หลักเช่นเดียวกับกฎหมายเยอรมันและกฎหมายญี่ปุ่น ฉะนั้นอย่างนี้ถ้าสามีเป็นคนไทย.

ถ้ามีภรรยาเปลี่ยนสัญชาติภายหลังตั้งมรดก

ก) ถ้ามีภรรยาเปลี่ยนสัญชาติหลังตั้งมรดก

กฎหมายที่ควรใช้ พิจารณาว่าถ้ามีภรรยาจะ พึงหย่ากันได้หรือไม่ คือ กฎหมายของประเทศที่คนทั้งสองมีสัญชาติในขณะหรือขอหย่ากัน. ทั้งนี้ เป็นสิ่งที่ชักชวนให้บุคคลซึ่งกฎหมายของตนไม่ยอม

ให้หย่ากัน ไปแปลงชาติในประเทศที่อนุญาตให้สามีภรรยาหย่ากันได้ แต่ถ้าการแปลงชาตินั้นไม่เป็นไปโดยสุจริต คือ บุคคลแปลงชาติ เพื่อประสงค์จะหย่ากันเท่านั้น โดยไม่คิดจะตั้งสัญชาติเดิมของตนจริง ๆ แล้ว ศาลในประเทศเดิมอาจจะไม่รับรองการหย่าที่ได้ทำขึ้น เนื่องจากการแปลงชาตินั้น ก็ได้

ตามความในอนุสัญญากรุงเฮกฉบับถึงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๖๒ ว่าด้วยการหย่าระหว่างสามีภรรยา ข้อ ๕ การกระทำในขณะที่ยังมีสัญชาติเดิมนั้นหากไม่เป็นเหตุที่จะฟ้องขอหย่ากันได้ ตามกฎหมายของประเทศที่บุคคลมีสัญชาติในเวลานั้นแล้ว จะมาหย่ากับอีกคน ไซ้เป็นเหตุฟ้องขอหย่ากันภายหลังเมื่อสามีภรรยาได้แปลงชาติแล้วไม่ได้.^(๓๒) กฎหมายในประเทศสวีตเซอร์แลนด์ มีบทบัญญัติตามที่กำหนดไว้ กฎหมายฉบับซึ่งใช้กฎหมายของประเทศที่สามีมีสัญชาติเป็นเกณฑ์ ในการหย่าระหว่างสามีภรรยา ก็อนุโลมตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน.

ข) สามีภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนสัญชาติ

ในกรณีที่สมรสกันนั้น สามีภรรยาเป็นคนสัญชาติเดียวกัน หรือภรรยาได้เปลี่ยนสัญชาติตามสามีเนื่องจากการสมรส. ถ้าหาก

^(๓๒) Convention du 12 Juin 1902 pour régler les Conflits de Lois et de Juridictions en matière de Divorce et de Separation de Corps.

Art 4 La loi nationale indiquée par les articles précédents ne peut être invoquée pour donner à un fait qui s'est passé alors que les époux ou l'un d'eux étaient d'une autre nationalité, le caractère d'une cause de divorce ou de séparation de corps.

ภายหลังสามีหรือภรรยาเปลี่ยนสัญชาติแต่ฝ่ายเดียว จะควรเอา
กฎหมายของประเทศไหนบังคับใช้ ?

กฎหมายในประเทศต่าง ๆ ยังมีบทบัญญัติแตกต่างกัน. กฎหมาย
เยอรมันบัญญัติว่า การเปลี่ยนแปลงสัญชาติของภรรยาจะไม่กระทบกระ
เทือนถึงระเบียบการใช้กฎหมายประการใดเลย. แต่ถ้าสามีเปลี่ยน
สัญชาติเป็นคนเยอรมัน ในฉันทการร้องขอหย่ากันนั้น ให้เอากฎหมาย
เยอรมันบังคับใช้. ถ้าสามีได้แปลงชาติเป็นคนต่างด้าว แต่ภรรยา
ยังคงสัญชาติเยอรมันอยู่ตามเดิมแล้ว ก็ให้เอากฎหมายเยอรมัน
บังคับใช้ดังเช่น.

ส่วน กฎหมายญี่ปุ่น มีบทบัญญัติให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่
สามีมีสัญชาติ โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎหมายของประเทศของภรรยาเลย.
แต่ในทันทีที่ไม่มีเหตุผลประการใดที่จะชักชวนให้สามีไปทางกฎหมาย
ของประเทศของสามี. หลักการที่ควรใช้ นั้น ควรจะให้เป็นการเต็มอ
ภาคสำหรับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย. น่าจะถือหลักการตามอนุสัญญากรุง
เสกตะบับตงวันที่ ๓๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วยการหย่าระหว่าง
สามีภรรยา. ข้อ ๘ แห่งอนุสัญญานี้บัญญัติให้ ใช้กฎหมายของ
ประเทศที่สามีภรรยาเปลี่ยนสัญชาติเป็นสามีญครั้งสุดท้าย.^(๓๓) ถ้ากฎหมาย

(๓๓) Convention du 12 Juin 1902 pour régler les Conflits de Lois et de Juridictions en matière de Divorce et de Separation de Corps.

Art 8. Si les époux n'ont pas la même nationalité, leur dernière législation commune devra, pour l'application des articles précédents, être considérée comme leur loi nationale.

๕.๕๒ การเปิดสัญชาติของสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ทำให้คนผู้นั้นมีสัญชาติของรัฐขอหย่าได้ ถ้าแต่กฎหมายที่ว่าอนุญาตให้สามีภรรยาหย่ากันได้แล้ว สามีภรรยาคู่หนึ่งหย่ากันได้. ทั้งนี้ไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแปลงชาติเป็นคนสัญชาติอื่นหรือไม่. อนุสัญญากรุงเฮกนี้ ครอบคลุมใช้อยู่เฉพาะแต่ในประเทศที่เบเนกาคแห่งอนุสัญญา (ซึ่งฝ่ายสยามยังไม่ได้เป็นภาคด้วย). ประเทศอื่น ๆ มักจะถือหลักเช่นเดียวกับกฎหมายเยอรมันซึ่ง เป็น อุบายที่จะเอากฎหมายในอาณาเขตบังคับมาใช้.

คำตัดทมนานาที่พิจารณาการหย่าระหว่างสามีภรรยา

คำตัดทมนานาที่พิจารณาการหย่ากัน คือ คำตัดในอาณาเขตที่สามีภรรยาหมั้นกัน. ถ้าสามีภรรยาไม่มีภูมิลำเนาแห่งเดียวกัน ก็คำตัดในอาณาเขตที่จำเลยมีภูมิลำเนา. แต่ตามกฎหมายในอาณาเขตที่สามีภรรยาหมั้นกันถือว่า สามีภรรยาจะ หย่ากันไม่ได้. คู่กรณีจำกัดของรัฐขอหย่ากันในประเทศของตน.

ที่ว่าคำตัดในอาณาเขตที่สามีภรรยาหมั้นกันหรือที่จำเลยมีภูมิลำเนา ย่อมเป็นคำตัดทมนานาที่พิจารณาคดีนั้น ไม่แปลว่าคำตัดนั้นไม่มีหน้าที่พิจารณาเลย. กฎหมายในอาณาเขตต่าง ๆ พึงมีบทบัญญัติให้คำตัดของตนมีหน้าที่พิจารณาคดีระหว่างคนชาติของตน ไม่ว่าจะหมั้นกันอยู่ในอาณาเขตหรือไม่. ตามความในกฎหมายฝรั่งเศส เช่น ชาวฝรั่งเศสย่อมอยู่ได้ อำนวยคำตัดฝรั่งเศส ไม่ว่าจะหมั้นกันอยู่ในอาณาเขตฝรั่งเศสหรือไม่. ฉะนั้น ถ้าจำเลยเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส

แต่ผู้คัดแย้งย่อมมีหน้าที่รับพิจารณาคดี และเพราะกฎหมาย
 ฝรั่งเศสนั้น ถ้าหากโจทก์เป็นคนสัญชาติฝรั่งเศสแล้ว ผู้คัดแย้งย่อมมีหน้าที่
 รับพิจารณาคดีด้วย ไม่ว่าจะจำเลยจะเป็นคนต่างด้าวหรือมีภูมิลำเนาออก
 อาณาเขตฝรั่งเศสหรือไม่. ตามกฎหมายเยอรมัน ผู้คัดแย้งมีหน้าที่
 พิจารณาคดีเกี่ยวกับการหย่ากันนั้น คือ ผู้คัดแย้งของประเทศที่บุคคลมี
 สัญชาติ แปลว่า ตามกฎหมายเยอรมัน ถ้าสามีภรรยาเป็นคนสัญชาติ
 เยอรมันแล้ว การหย่ากันต้องร้องขอต่อศาลเยอรมัน. กฎหมายยังการ
 ถูกลิดกการเช่นเดียวกัน. กฎหมายอังกฤษถือว่าผู้คัดแย้งมีหน้าที่
 พิจารณาคดีหย่ากันนั้น คือ ผู้คัดแย้งในอาณาเขตที่สามีภรรยา
 มีภูมิลำเนา. แต่ในเฉพาะประเทศอังกฤษ ถ้าสามีภรรยาหรือเพียงแต่
 เหยื่ออยู่ในประเทศอังกฤษแล้ว ผู้คัดแย้งจะรับพิจารณาคดีก็ได้.

ถ้าจะพูดตามหลักนิยมทั่วไปแล้ว ผู้คัดแย้งของประเทศที่สามีภรรยา
 มีสัญชาติย่อมมีหน้าที่พิจารณาคดีหย่ากันระหว่างสามีภรรยา ไม่ว่าจะ
 ภรรยาจะมีภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตหรือไม่. ถ้าสามีภรรยา
 ต่างกันแล้ว ผู้คัดแย้งทั้งสองจะต้องเป็นผู้คัดแย้งในประเทศที่จำเลย
 มีสัญชาติ. ถ้าในทันทีที่ร้องขอหย่าต่อศาลในประเทศของตน และ
 ผู้คัดแย้งย่อมมีหน้าที่ พิจารณาคดี เพราะถือตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสแล้ว
 การหย่ากันจะไม่ผลในประเทศที่จำเลยมีสัญชาติ และไม่ควรมีผล
 ในประเทศอื่นด้วย.

นอกจากศาลในประเทศที่สามีภรรยา มีสัญชาติแล้ว ผู้คัดแย้งใน
 อาณาเขตที่สามีภรรยา มีภูมิลำเนา หรือที่จำเลยมีภูมิลำเนา จะรับ
 พิจารณาคดีหย่ากันก็ได้. อนุสัญญากรุงเฮกฉบับตั้งวันที่ ๑๒ มิถุนายน

ค.ศ. ๑๙๐๒ ว่าด้วยการหย่าระหว่างสามีภรรยา ข้อ ๕ ก้อนุโดยตาม
 หลักการที่วาง คือ บัญญัติว่า ศาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบคดี
 (๑) ศาลที่มีหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศที่สามีภรรยา มีสัญชาติ
 (๒) ศาลที่มีหน้าที่ในอาณาเขตที่สามีภรรยา มีภูมิลำเนา ถ้าสามี
 ภรรยา มีภูมิลำเนาต่างกัน ศาลที่มีหน้าที่ในอาณาเขตที่จำเลยมีภูมิลำเนา.^(๓๔)

(๓๔) Convention du 12 Juin 1902 pour régler les
 Conflits de Lois et de Juridictions en matière de Divorce et
 de Séparation de Corps.

Article 5.— La demande en divorce ou en séparation de
 corps peut être formée:

1. devant la juridiction compétente d'après la loi nationale des époux;
 2. devant la juridiction compétente du lieu où les époux sont domiciliés. Si, d'après leur législation nationale, les époux n'ont pas le même domicile, la juridiction compétente est celle du domicile du défendeur. Dans le cas d'abandon et dans le cas d'un changement de domicile opéré après que la cause de divorce ou de séparation est intervenue, la demande peut aussi être formée devant la juridiction compétente du dernier domicile commun.
- Toutefois, la juridiction nationale est réservée dans la mesure où cette juridiction est seule compétente pour la demande en divorce ou en séparation de corps. La juridiction étrangère reste compétente pour un mariage qui ne peut donner lieu à une demande en divorce ou en séparation de corps devant la juridiction nationale compétente.

ถ้ากฎหมายในประเทศที่สามีภรรยาตั้งภูมิลำเนา บัญญัติให้ศาล
 ในอาณาเขตของตนมีหน้าที่พิจารณาคดีแต่ฝ่ายเดียว แต่กฎหมายใน
 ประเทศที่สามีภรรยาตั้งภูมิลำเนาบัญญัติให้ศาลในอาณาเขตของตนมี
 หน้าที่พิจารณาคดีด้วยแล้ว จะควรปฏิบัติอย่างไร? ในปัญหาข้อ
 ๓ ของสัญญากรุงเก่า ค.ศ. ๑๙๐๒ ข้อ ๕ ที่กล่าวแล้ว บัญญัติให้ศาลใน
 ประเทศที่สามีภรรยาตั้งภูมิลำเนาพิจารณาคดีแต่ฝ่ายเดียว. กฎหมายเยอรมัน
 งดหลักการความ. ถ้าคนต่างดาว ซึ่งชอหย่ากันต่อศาลเยอรมันแล้ว
 ศาลจอร์เจียพิจารณาคดี ก็แต่เมื่อตามกฎหมายของประเทศของ
 สามีศาลเยอรมันมีหน้าที่ตั้งนั้น. ในประเทศที่ไม่มอบบัญญัติไว้ โดย
 เฉพาะเจาะจงดังนั้นแล้ว ควรจะถือตรงกันข้ามว่า ศาลในประเทศที่
 สามีภรรยาตั้งภูมิลำเนาเป็นศาลที่มีหน้าที่พิจารณาคดีหย่ากันได้. ถึง
 แม้ศาลในประเทศที่สามีภรรยาตั้งภูมิลำเนาจะไม่รับคำพิพากษานั้น
 ศาลในประเทศอื่นก็ควรจอร์เจีย เพราะเป็นการกระทำถูกต้องตามหลัก
 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล.

บทที่ ๗

อสังหาริมทรัพย์

๑. อำนาจศาล

อสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของอาณาเขต. ฉะนั้น อาศัยหลัก
 อิสรภาพส่วนอาณาเขต กฎหมายที่ใช้บังคับคดีความเกี่ยวกับ
 อสังหาริมทรัพย์ คือ กฎหมายของประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่
 (lex situs). ตามน การซื้อขายหรือการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริม

ทรัพย์สินในกรุงสยาม จำต้องเป็นไปตามกฎหมายไทย.^(๓๕) เมื่อ
 อสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร กรุงสยามก็ย่อมมีอสังสร
 ฐิตทรัพย์จะวางระเบียบว่าด้วยลักษณะการในกระบวนนั้น และเมื่อเป็น
 ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในอาณาเขตต์สยามเป็นต้นก็ การบังคับบัญญัติ
 อยู่แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสยามเต็มอไป.

ในเฉพาะคดีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์หรือการปกครองอสังหาริมทรัพย์
 นั้น ไม่ใช่แต่จะต้องเอากฎหมายของประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่
 บังคับใช้เท่านั้น คดีในกระบวนนี้จำต้องฟ้องร้องต่อศาลในประเทศ
 นั้นด้วย. คดีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน ในกรุงสยามจำต้องฟ้องร้องกัน
 ต่อศาลไทย. ศาลนอกราชอาณาจักรไม่เหมาะที่รับพิจารณาคดี
 เช่นนี้ ศาลไทยก็ไม่เหมาะที่รับพิจารณาคดีว่าด้วยกรรมสิทธิ์ที่ดินนอก
 ราชอาณาจักรคู่กัน. แต่ถ้าจำเลยอยู่ในกรุงสยามในขณะคดีเกิดขึ้น
 แล้ว ในกรณีอันสมควร ศาลอาจใช้อำนาจบังคับให้จำเลยกระทำการ
 ใด ๆ เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เพื่อความยุติธรรม ก็ได้ หาก
 ว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ขัดกับระเบียบการว่า ด้วยอสังหาริมทรัพย์ ใน
 ประเทศที่ทรัพย์สินตั้งอยู่. กรณีที่ศาลจะพึงใช้อำนาจเช่นนี้ย่อมเป็น
 กรณีที่คู่ความได้ทำสัญญาไว้ และฝ่ายจำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา
 หรือเป็นกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปฏิบัติการเป็นการ อนุศิธรรมแก่อีก
 ฝ่ายหนึ่ง.

(๓๕) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ บัญญัติว่า "การซื้อขายอสังหาริม
 ทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจะทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ ท่านว่าเป็นโมฆะ ฯลฯ"

อุทากรณ:

ก. นายเต้งกับนายลือต่างคนต่างอ้างว่าตนเป็นเจ้าของที่ดินแห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส. นายเต้งขายที่ดินนั้นให้แก่ นายจ้ง. นายเต้งกับนายลืออยู่ในราชอาณาจักรสยาม. นายลือฟ้องนายเต้งต่อศาลไทยขอเรียกเงินที่ไต่รับจากนายจ้ง. ศาลไทยไม่มีหน้าที่พิจารณาคดี เพราะจะต้องพิจารณาถึงกรรมสิทธิ์ที่ดินนอกราชอาณาจักรสยาม.

ข. นายมา กับนายมี อยู่ในกรุงสยามและทำสัญญาระหว่างกันว่าด้วยอสังหาริมทรัพย์ในประเทศอังกฤษ แต่ไม่มีปัญหาถึงกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์นั้น เช่น สัญญาจะให้เช่าบ้าน เป็นต้น นายมาฟ้องขอต่อศาลไทยให้บังคับนายมีกระทำตามสัญญา ศาลไทยย่อมมีหน้าที่พิจารณาคดี.

ค. นายจันมีอสังหาริมทรัพย์อยู่ในประเทศอังกฤษ. นายสมิท เจ้าหนອງนายจันปฏิบัติการในทางทุจริต กระทำให้ศาลในท้องถิ่นตั้งขายอสังหาริมทรัพย์ของนายจัน แต่ นายสมิทก็ขออสังหาริมทรัพย์นั้นไว้. นายสมิทเข้ามาในกรุงสยาม. ศาลไทยมีอำนาจออกคำสั่งบังคับให้นายสมิทยกอสังหาริมทรัพย์นั้นกลับคืนให้นายจันได้.

๒. ลักษณะและสิทธิในอสังหาริมทรัพย์

เมื่อกฎหมายที่ใช้บังคับอสังหาริมทรัพย์นั้น คือ กฎหมายของประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ การแยกทรัพย์สินออกเป็นอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ ก็ย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศนั้นด้วย. รังผึ้ง (ruches à miel) ตามกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมาย

เบตเยียนนับเป็นส่วนหนึ่งของอสังหาริมทรัพย์.^(๓๖) ตามกฎหมายไทย
 และกฎหมายฮอลันดา นับว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์.^(๓๗) ฉะนั้น ทรัพย์สินใน
 ดินแดนฝรั่งเศสและเบตเยียนนับรวมอยู่ในอสังหาริมทรัพย์. แต่ทรัพย์สินใน
 ดินแดนสยามและฮอลันดาเป็นอสังหาริมทรัพย์. สิทธิในอสังหาริมทรัพย์
 คิดเป็นจำนวนปี หรืออีกนัยหนึ่ง สิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของจาก
 สัญญาเช่า (leasehold) นั้น กฎหมายอังกฤษตามธรรมดาถือว่าเป็น
 เป็นอสังหาริมทรัพย์ (Chattels real) แต่ในเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับ
 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ถือว่าเป็นอสังหาริม
 ทรัพย์.^(๓๘)

เมื่อลักษณะของอสังหาริมทรัพย์ เป็นไปตามกฎหมายของ
 ประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่แล้ว สิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ก็
 ย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศนั้นด้วย.

กำหนดอายุความที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ก็ย่อมต้องเอากฎหมาย
 ของประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่บังคับใช้. ในกรณีนี้ ควรจะแยก

(๓๖) French Civil Code Art. 574.

Belgian Civil Code Art. 574.

(๓๗) Dutch Code Art. 563.

(๓๘) Westlake, 1925 edition, page 219:—

Terms of years in land, though personal estate by the English or other personal law of their owner, are recognised in England as being immovables for the purpose of private international law and governed by the *lex situs*.

กำหนดอายุความออกเป็นสองประเภท คือ (๑) กำหนดอายุความ
 ที่ทำให้ผู้ปกครองมรดกสิทธิ์ คือ ทำลายกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิม
 และให้กรรมสิทธิ์แก่ผู้ปกครอง. และ (๒) กำหนดอายุความที่เป็นแต่
 ห้ามมิให้ฟ้องร้องกันได้. กำหนดอายุความประเภท ๑ นั้น มีความ
 มุ่งหมายขัดแย้งทำลายกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิม. ฉะนั้น ศาลนอก
 อาณาเขตย่อมต้องรับไว้ เพราะเป็นสิทธิที่มหาชนโดยชอบธรรม.
 กำหนดอายุความประเภท ๒ นั้น เป็นแต่ห้ามมิให้ฟ้องร้องต่อศาล.
 ฟังศาลความว่า ไม่ได้ทำลายกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิม ก็ได้. แต่จริง
 เมื่อห้ามมิให้เจ้าของเดิมฟ้องร้องต่อศาลแล้ว ผลของการห้ามนั้นก็
 กับทำลายสิทธิของเจ้าของเดิม แต่ให้สิทธิแก่ผู้ปกครอง เหมือนกัน.
 ผู้ศาลของตนไม่ยอมให้ โต้แย้งกรรมสิทธิ์ของตนนั้น ก็ไม่ฟังนับว่ากรรม
 สิทธิ์ในที่ดินรายนั้น. ตามธรรมดาที่กำหนดอายุความประเภทที่ ๒ มักมี
 ผลถึงนั้น และในพฤติการณ์เช่นนี้ ก็ควรเอากฎหมายของประเทศที่
 อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่บังคับไว้. แต่ถ้ากำหนดอายุความนั้นมิใช่สำหรับ
 ระเบียบการพิจารณา คือ นับเป็นต้นของวิธีพิจารณางดไว้ ถ้า
 คดีเกิดขึ้นนอกอาณาเขต ศาลที่ชำระคดีไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามนั้น.
 ตามธรรมดาคำว่าชำระคดี ก็คือ ศาลในประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้ง
 อยู่เอง เพราะศาลในประเทศนั้นยอมเป็นศาลที่หมิ่นหาทชำระคดีก็เกี่ยวข้อง
 กับอสังหาริมทรัพย์ เว้นไว้แต่ในกรณีพิเศษที่ศาลนอกอาณาเขต
 รับพิจารณาคดี โดยใช้อำนาจบังคับให้จำเลยกระทำกิจการเกี่ยวกับ
 อสังหาริมทรัพย์ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว.

๓. การโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ inter vivos

ความสามารถของบุคคลนั้น สำหรับประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ต้องอนุโลมตามกฎหมายของประเทศที่บุคคลมีสัญชาติ.^(๓๘) แต่กฎหมายอังกฤษในต้นบัญญัติให้ ใช้กฎหมายของประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่.^(๔๐)

ส่วนระบบการโอนกรรมสิทธิ์นั้น ย่อมต้องเอากฎหมายในประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่บังคับใช้. นายจึงโคร์จะโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินในกรุงสยามให้แก่ชายสมิท. นายจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทยทุกประการ. แต่ในส่วนสัญญาที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้าหากไม่มีผลโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นแล้ว ควรจะใช้แบบในท้องถิ่นที่สัญญาได้ทำสัญญาระหว่างกัน (lex loci

(๓๘) Pillet & Niboyet, 1928 édition, p, 634

La capacité des individus qui contractent à propos d'un immeuble

Il s'agit là d'une matière distincte, rentrant dans le statut personnel, lequel est régi par la loi nationale.

(๔๐) Dicey, p. 543.

A person's capacity to alienate an immovable inter vivos, or to devise an immovable, or to acquire or to succeed to an immovable, is governed by the lex situs.

Westlake, 1925 edition, p. 220

The capacity of a person to contract with regard to immovables is governed by the lex situs.

contractus).^(๔๓) ส่วนการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ในกรุงสยาม มาตรา ๔๕๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า ถ้ามิได้ทำถูกต้องตามกฎหมายและกฎข้อบังคับในการนวดง การซื้อขายนั้นเป็นโมฆะ.

๔ การรับมรดกทางพันธุกรรม

กฎหมายในบางประเทศถือเคร่งครัดว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้นจำต้องอนุโลมตามกฎหมายในท้องถิ่นที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ทุกประการ จึงบังคับให้ใช้แบบพิธีกรรมตามระเบียบกฎหมายในประเทศที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่. กฎหมายอังกฤษถือหลักการตามนี้. พิธีกรรมว่าด้วยอสังหาริมทรัพย์ในประเทศอังกฤษนั้น

(๔๓) Pillet & Niboyet, 1928 édition, p. 634.

La forme extrinsèque des actes concernant les immeubles.

Si un immeuble est vendu par un acte passé à l'étranger, la forme de l'acte de vente sera déterminée par la loi du lieu de passation de l'acte et non par la lex rei sitae.

A cette règle, absolument générale en matière d'immeubles, il existe une seule exception difficile à justifier. L'article 2128 du Code civil décide que les hypothèques immobilières ne peuvent résulter que d'actes passés devant un notaire français, à moins de traités diplomatiques contraires.

See also Dicey, p. 545.

แม้จะทำงานนอกอาณาเขตของอังกฤษ ก็ย่อมต้องอนุโตมตามแบบพิธีของ
อังกฤษด้วย. แต่ประเทศที่ไซ้ประมวลกฎหมายถือว่า นิติกรรมที่ทําขึ้น
ถูกต้องตามแบบ พิธีในท้องถิ่นที่กรรมเกิดขึ้นยอมเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์
แต่ผู้ทํานิติกรรมนั้นจะไซ้แบบพิธีของประเทศของตนก็ได้ คำตัดสิน
ของศาลย่อมรับรู พินัยกรรมอันทําขึ้นดังนี้.

ส่วนข้อความในพินัยกรรมนั้น ตามหลักนิยมนระหว่างประเทศ
ย่อมต้องอนุโตมตามกฎหมายในท้องถิ่นที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่. นาย
เจมส์คนสัญชาติอังกฤษมีอสังหาริมทรัพย์ ในประเทศฝรั่งเศส. นาย
เจมส์ทําพินัยกรรมในประเทศสยาม. ข้อความในพินัยกรรมซึ่งว่าด้วย
อสังหาริมทรัพย์ในอาณาเขตฝรั่งเศสนั้น จะต้องไม่ขัดกับกฎหมาย
ฝรั่งเศส. ๕. การรับมรดกโดยไม่มีพินัยกรรม

ระเบียบการว่าด้วยกรรับมรดกในท้องถิ่นยอมต้องเอากฎหมายใน
ท้องถิ่นที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่บังคับใช้. นายเส่งคนไทยมีอสังหาริมทรัพย์
ในประเทศอังกฤษ. นายเส่งถึงแก่กรรม. อสังหาริมทรัพย์นั้น
ได้แก่ทายาทของนายเส่งตามกฎหมายอังกฤษ. (๔๒)

(๔๒) คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๐ พ.ศ. ๒๔๖๘ วางหลักไว้ว่า ถ้ามีปัญหาโต้แย้งกันถึง
หลักกฎหมายขัดกัน (Conflict of Laws) ในคดีมรดกไม่มีพินัยกรรมแล้ว การรับมรดกและ
สัมภรณสิทธิของอสังหาริมทรัพย์จะต้องพิจารณาตามกฎหมายของประเทศที่ที่ดินตั้งอยู่ (Lex Situs)
และปัญหาที่ว่าทรัพย์สินอย่างไรจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ก็ต้องพิจารณาตามกฎหมาย
ของประเทศที่ที่ดินตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน.

เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐ พ.ศ. ๒๔๖๐.

บทที่ ๘

สังหาริมทรัพย์

สังหาริมทรัพย์เป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่คงที่. มักจะติดตามเจ้าของ
 อยู่เสมอ. จึงทำให้เกิดมีหลักกฎหมายว่า *mobilia sequuntur*
personam ซึ่งแปลตามตัวว่า สิ่งที่เกิดขึ้นที่ใดก็ตามตัวบุคคลไป. ฉะนั้น
 ถึงแม้สังหาริมทรัพย์จะตกอยู่นอกอาณาเขตที่เจ้าของมีเคหะสถาน
 กฎหมายที่ใช้บังคับ ก็คือ กฎหมายของประเทศที่เจ้าของมีภูมิตำเนา
 อยู่นั้น แต่ในส่วนการโอนกรรมสิทธิ์ *inter vivos* ซึ่งจักต้องปฏิบัติให้
 ถูกต้อง ตามกฎหมายของประเทศที่สังหาริมทรัพย์ นั้นตั้งอยู่. โดยนิตินัย
 สังหาริมทรัพย์นับว่าอยู่ในท้องที่เจ้าของมีภูมิตำเนา ฉะนั้น
 อย่างยิ่ง ในคดีที่เกี่ยวกับการแบ่งมรดกของอเมริกันภาพ. นายจึงคน
 สัญชาติฝรั่งเศสมีสังหาริมทรัพย์ ในประเทศเยอรมนี. นายจึงมรดก
 ภาพโดยมิได้ทำพินัยกรรม ในระหว่างที่ยังมีภูมิตำเนาอยู่ในประเทศอังก
 ฤษ. มรดกของนายจึงที่เป็นสังหาริมทรัพย์นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในประ
 เทศไหน ย่อมเอากฎหมายอังกฤษบังคับใช้ เพราะในขณะที่มีมรดกภาพ
 นั้นนายจึงมีภูมิตำเนาในอาณาเขตของอังกฤษ. ถ้านายจึงทำพินัยกรรมไว้
 พินัยกรรมนั้นจะต้องเป็นพินัยกรรมที่มีข้อความถูกต้อง ความกฎหมาย
 อังกฤษด้วย. ในที่นี้ แม้ข้อความในพินัยกรรมจะขัดกับระเบียบการ
 ว่าด้วยการแบ่งมรดกในสังหาริมทรัพย์ ในประเทศฝรั่งเศสก็ดี ถ้าหาก
 ไม่ขัดกับกฎหมายอังกฤษแล้ว พินัยกรรมนั้นนับว่าเป็นอันสมบูรณ์.
 การโอนกรรมสิทธิ์ *inter vivos* นั้น มีลักษณะพิเศษถึง
 ระเบียบการในอาณาเขตที่อยู่มาก จึงจำต้องเอากฎหมายของประเทศ

ที่ทรัพย์สินคงอยู่บังคับใช้. ทั้งนี้ เพราะเหตุผลของประการ คือ (๑) การโอนกรรมสิทธิ์เปลี่ยนแปลงเจ้าของ. ถ้าเจ้าของเก่ากับเจ้าของใหม่มีภูมิดำเนาแตกต่างกัน จะเอาภูมิดำเนาของเจ้าของใหม่เป็นเกณฑ์ในการเลือกใช้กฎหมาย. และ (๒) กฎหมายที่ควรยกขึ้นบังคับการปกครองทรัพย์สิน ก็ควรจะเป็นกฎหมายที่จะพึงให้ความปกครองของนั้นได้. และกฎหมายที่จะพึงให้ความปกครองของนั้นได้ ก็คือกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินอยู่ในอาณาเขตต์.

อุทาหรณ์:—

๑) นายเส่งคนไทยมีภูมิดำเนาอยู่ในประเทศสยาม. นายเส่งถูกระโมยไม่เท่าที่ออกซฟอร์ด. และไม่เท่านั้นได้มีคนขายทอดตลาดให้แก่ นายสมิทในกรุงอังกฤษ. ตามกฎหมายอังกฤษ นายสมิทได้รับกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของไม่เท่า. นายเส่งจะร้องขอไม่เท่านั้นคนไม่ได้.

๒) นายสมิทคนสัญชาติอังกฤษมีภูมิดำเนาอยู่ในกรุงสยาม. เวื่อนายสมิทมาตั้งที่ประเทศญีปุ่น. นายเรือได้ขายสินค้าในเรือนให้แก่นายโชกัคนสัญชาติญีปุ่นในพฤติการณ์อันขัดกับกฎหมายอังกฤษและกฎหมายไทย. ถ้าการซื้อขายนั้นแน่นอนถูกต้องตามกฎหมายญีปุ่นแล้ว นายโชกัก็ย่อมมีกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ตนได้ซื้อไว้.

บทที่ ๑

สัญญา

หลักการอันสำคัญ คือ ภายในขอบข่ายแห่งกฎหมาย คู่สัญญาพึงตกลงกันได้ตามใจสมัคร. แม้ในการเลือกใช้กฎหมาย ก็พึงตกลง

กันได้.

“ชอบจ่ายแห่งกฎหมาย” มีนัยะสองประการ คือ (๑) จะไม่ขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับสัญญา และ (๒) จะไม่ขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนในประเทศของศาลที่พิจารณา คดี.

เมื่อตกลงกันว่า จะใช้กฎหมายของประเทศนั้น ๆ บังคับตัว สัญญาแล้ว ข้อความในสัญญานั้น ก็จำเป็นต้องมีลักษณะถูกต้อง ตามกฎหมายของประเทศนั้น. นายต่อทำสัญญากับนายสมิทว่า จะนำ ผืนเนื้อเข้าไปในอาณาเขตสยาม และตกลงกันว่า สัญญา ให้เอา กฎหมายสยามใช้บังคับ. กฎหมายสยามห้ามมิให้นำผืนเนื้อไป ในอาณาเขตสยาม. สัญญาระหว่างนายต่อกับนายสมิทจึงเป็น โมฆะ.

ในเรื่องสัญญานั้น กฎหมายในบางประเทศ เช่น ประเทศ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ถือหลักการทั่วไปว่า สัญญาที่สมบูรณ์ ย่อมต้องมีต้นจาง. แต่ประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศ ฝรั่งเศสและสยามในเวลานี้ ไม่กำหนดให้ต้องมีต้นจาง. ฉะนั้น ถ้าจะ ตกตั้งใช้กฎหมายของประเทศที่ถือหลักต้นจางบังคับสัญญาแล้ว สัญญา ที่ทำขึ้นย่อมต้องมีต้นจาง จึงจะสมบูรณ์.

แม้สัญญาที่กระทำจะสมบูรณ์ตามกฎหมายที่คู่สัญญาตกลงจะใช้ บังคับคดี ถ้าขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในประเทศของศาลที่พิจารณาคดี ศาลในประเทศนั้นย่อมจะถือว่า สัญญานั้นไม่สมบูรณ์. นายสมิทกับนายจอห์น คนสัญชาติอังกฤษ มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศอังกฤษ ทำสัญญาระหว่างกันว่า จะรื้อนำผืนเนื้อ

เข้ามาในราชอาณาจักรสยาม. นายสมิทไม่ปฏิบัติตามสัญญา. ถ้า นายจอห์นฟ้องต่อศาลไทย ศาลย่อมจะถือว่าสัญญานั้นไม่สมบูรณ์ เพราะขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนในกรุง สยาม.

อนึ่ง ข้อความในคดีสัญญาต่างประเทศจะฟ้องร้องต่อศาลซึ่งมี หน้าที่นั้น ศาลนั้นย่อมจะไม่รับรู้ โดยถือว่าเป็นการขัดกับหลักการ ว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน. คนชาวอิตาลีคนหนึ่งของคน ทำสัญญากันนอกอาณาเขตคืออิตาลี. สัญญานั้นมีข้อความว่าคู่ สัญญาตกลงจะฟ้องร้องต่อศาลเมืองต่างประเทศนอกอาณาเขตคืออิตาลี คือ ศาลที่อิตาลีจะฟ้องร้องต่อศาลอิตาลี. ศาลอิตาลีนั้นย่อมจะถือ ว่า ข้อความที่งานไม่สมบูรณ์. (๔๓)

ในการทำสัญญากันนั้น ถ้าคู่สัญญาแสดงเจตนาไว้อย่างชัดแจ้ง ว่าจะให้อาณัติหมายของประเทศนั้น ๆ ใช้นับตั้งแต่ ก็นับไม่พึงมี ปัญหาได้. แต่ตามธรรมดาคู่สัญญามักจะไม่กล่าวถึงกฎหมายที่จะใช้ บังคับสัญญาเลย. จึงตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะตั้งข้อหาว่า ตาม พฤติการณ์แวดล้อมกรณีนั้น ควรจะสันนิษฐานว่า คู่สัญญาตกลง จะให้อาณัติหมายของประเทศไหนใช้นับกับ.

นายจอห์นกับนายโจน ชาวอเมริกัน มีภูมิลำเนาอยู่ในสหพันธ รัฐอเมริกา มาเที่ยวรอบโลกโดยเรืออเมริกัน และพักอยู่ที่กรุง สยามอาทิตย์หนึ่ง. ในระหว่างอยู่ในกรุงสยาม นายจอห์นกับนายโจน

(๔๓) Bulletin de l'Institut Intermediaire Internationale, Oct. 1928, page 758.

ไปเที่ยวอามนาจักหัวหิน. นายโจนจ่ายน้ำไม่เป็น ถูกคนชักออกไป
 นอกฝั่ง. นายจอช่วยไว้ได้. รุ่งขึ้นนายโจนคิดถึงบุญคุณนายจอ
 จึงทำหนังสือสัญญาว่าจะให้เงินนายจอ ๑๐๐๐ เหรียญอเมริกัน. ดังนี้
 เมื่อนายจอกับนายโจนเป็นชาวอเมริกัน มีภูมิตำเนาอยู่ในสหภาพ
 รัฐอเมริกา กับทั้งมาพักอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นการชั่วคราวเพื่อท่องเที่ยว
 เท่านั้น. แต่เงินที่จะจ่ายก็แสดงเป็นเงินอเมริกัน. จึงควรสันนิษฐาน
 ว่า ตามพฤติการณ์ดังกล่าวนี้ นายโจนกับนายจอมีเจตนาจะให้
 เขากฎหมายอเมริกันใช้บังคับ. กฎหมายอเมริกันถือหลักว่าสัญญา
 ต้องมีเงินจ้าง. เมื่อสัญญานี้ไม่มีเงินจ้าง จึงไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย
 อเมริกัน. นายจอจะเรียกเงิน ๑๐๐๐ เหรียญจากนายโจนไม่ได้.

ถ้าสัญญาไม่มีข้อความชัดเจนว่า ให้ใช้กฎหมายของประเทศ
 ไหนบังคับแล้ว ควรจะสันนิษฐานว่า คู่สัญญาดำเนินการใช้กฎหมายของ
 ประเทศที่ได้ทำสัญญากันในอาณาเขตต์ (lex loci contractus)
 ฉะนั้นอย่างยิ่ง ถ้าการปฏิบัติตามสัญญานั้น กำหนดให้ทำกัน
 ในประเทศนั้นด้วย. นายจอคนไทยมีภูมิตำเนาอยู่ในประเทศสยาม
 ไปเที่ยวที่เมืองบังกาลอร์ และในระหว่างอยู่ที่นั่นไปติดต่อธนาคารอินเดีย.
 สัญญาระหว่างนายจอกับธนาคารอินเดียที่เมืองบังกาลอร์. ต้องสันนิษฐาน
 ว่า คู่สัญญาดำเนินการใช้กฎหมายเมืองบังกาลอร์.

ถ้าสัญญานั้นทำกันในประเทศหนึ่ง แต่การปฏิบัติตามสัญญาจะ
 ต้องทำหรือมีต้นจนต้องทำในอีกประเทศหนึ่งแล้วไซ้ ควรจะสันนิษฐาน
 ว่า คู่สัญญาดำเนินการใช้กฎหมายของประเทศหลังนี้ คือ lex loci solu-
 tionis ฉะนั้นอย่างยิ่ง ในสถานที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญา.

นายแดงเป็นหนี้นายดำที่กรุงปารีส โดยมีความตกลงกันว่านายแดง
 จะใช้หนี้นายดำที่กรุงเทพฯ. ดังนี้ ควรตั้งนิษฐานว่า คู่สัญญา
 ดำไว้ให้อาณัติหมายไทยใช้บังคับสัญญาที่ดำเนิน. ถึงแม้จะไม่ใช้
 บังคับคดีสัญญาทั่วไป ก็ย่อมให้ใช้บังคับวิธีที่จะใช้หนี้ตามสัญญา.

หมวดที่ ๕.

คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตต์.

เพื่อความสะดวกและความยุติธรรม นานาประเทศย่อมจะรับ
คำพิพากษาที่ศาลนอกอาณาเขตต์ได้คดีกันไปโดยชอบธรรม.

วัตถุประสงค์คำพิพากษานับอยู่ตามประการ คือ

๑. โดยศาลในอาณาเขตต์บังคับให้ มีผล คู่เคียงกันกับคำพิพากษาของตน.
๒. โดยถือว่าคำพิพากษานั้นเป็นหลักฐานแห่งกำเนิดของหนี้.
๓. โดยถือว่าคำพิพากษานั้นเป็นหลักฐานแห่งหนี้เดิมที่เป็นเหตุได้เคียงกัน.

ประเทศทางคอนติเนนตัมจะใช้ วิธีที่ ๑ ซึ่งเรียกกันว่า exequatur. ประเทศอังกฤษและสหพันธรัฐอเมริกาใช้วิธีที่ ๒. บางประเทศ เช่น สเปน ดันเดิน และ นอร์เวย์ ใช้วิธีที่ ๓. ประเทศสยามแม้จะเริ่มใช้ประมวลกฎหมายแต่ยังคงใช้วิธีที่ ๒ ในเวลานี้. ด้วยเหตุนี้ ถ้าผู้ใดใคร่จะให้ศาลไทยรับรู้คำพิพากษาของศาลนอกราชอาณาจักรสยามแล้ว ก็ย่อมต้องฟ้องร้องกันในโรงศาล อ้างว่าจำเลยเป็นหนี้ ใจตกเนื่องจากคำพิพากษาของศาลประเทศนั้น ๆ. คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตต์นั้น มักถือกันว่า ถึงแม้จะทำให้เกิดหนี้ขึ้นใหม่ ก็ไม่เป็นอย่างต่างหนี้เดิมซึ่งเป็นมูลแห่งข้อพิพาท. ฉะนั้น ใจตกจะฟ้องจำเลยเช่นเดียวกับในคดีเดิม โดยไม่ถ่วงถ่วงถึงคำพิพากษาของศาลเมืองต่าง ประเทศเลย ก็ได้.

คำพิพากษาของศาลเมืองต่างประเทศที่สัมบูรณ์ หรือออกนอกระยะหนึ่ง

ที่จะมีผลให้ศาลนอกอาณาเขตได้รับรู้ ย่อมต้องประกอบด้วยข้อความ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ศาลเมืองต่างประเทศนั้น เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีราย ทัพพากษาไปนั้น. ตามน คำพิพากษาของศาลฝรั่งคดีว่าด้วยกรรมสิทธิ์ ที่ดินในกรุงสยามยอมไม่สมบูรณ์.
๒. คำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาดระหว่างคู่ความ ไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุด.
๓. คำพิพากษานั้นไม่ขัดกับหลักการว่าด้วยความสงบเรียบร้อย ของประชาชน เช่น ไม่ใช้คำพิพากษาคดีอาญา หรือ คำพิพากษา ที่ได้บังเกิดขึ้นโดย คู่ความใช้กตัญญูจริงๆ ให้ศาล พินักษาไปดังนี้ เป็นต้น.

ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๓. ในคดีนี้ ข้อเท็จจริงมีดังนี้ คือ.

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ จำเลยได้ ทำสัญญาที่เมืองไซ่ง่อนขายรถลาก ๑๕ คันกับรถจักรยาน ๒ คันให้แก่ โจทก์เป็นเงิน ๓๕๕๐ เหรียญ. จำเลยได้รับเงินไปแล้ว ห้ามอบ รถให้ตามสัญญาไม่. โจทก์ได้ฟ้องจำเลยต่อศาลเมืองไซ่ง่อน. ศาล เมืองไซ่ง่อนได้พิพากษาให้จำเลยใช้เงิน ๓๕๕๐ เหรียญกับดอกเบี้ย และค่าธรรมเนียมให้แก่โจทก์ แต่จำเลยหลบหนีเข้ามาอยู่เสียใน กรุงเทพ ฯ โจทก์จึงฟ้องต่อศาลแพ่งเรียกเงินตามคำพิพากษาของ ศาลเมืองไซ่ง่อน รวมทั้งดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม เป็นเงินด้นยาม ๕๐๐๐ บาท.

จำเลยต่อสู้ว่า ได้มอบรถให้แก่โจทก์เสร็จแล้ว. ส่วนคำพิพากษาของศาลเมืองไซ่ง่อนนั้น จำเลยมิได้รู้เห็น ทั้งไม่รู้ถึงว่าถูกฟ้องเลย.

ตามทางพิจารณา ปรากฏว่า คำพิพากษาของศาลเมืองไซ่ง่อนที่โจทก์อ้างนั้น ได้พิพากษาให้จำเลยแพ้คดีโดยจำเลยขาดนัด. และโจทก์ไม่ได้นำพยานมาตั้งถึง มุตกดีเดิม ที่หาว่าจำเลยผิด สัญญาหนี้เสียเลย.

ศาลฎีกาพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์โดยวางหลักไว้ดังนี้ คือ

๑. หลักในกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล มีว่า โดยความเคารพต่อกันและกัน ในระหว่างนานาประเทศทั้งหลาย ประเทศหนึ่งจะยอมรับบังคับบัญชาต่อตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมในอีกประเทศหนึ่ง เหมือนอย่างว่าจำนองเงินตามคำพิพากษานั้นบนหนังสือเกี่ยวค่างกันอยู่นั้นจะยอมให้นำมาฟ้องร้องกันได้.

๒. ศาลที่พิพากษาคดีที่คู่ความนำมาอ้าง ต้องเป็นศาลอันมีอำนาจพิจารณาคดีนั้น.

๓. คำพิพากษานำมาอ้างนั้น ต้องเป็นคำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาด ได้จนถึงถึงมุลคดีข้อพิพาทในระหว่างคู่ความว่า มีหนังสือหรือความรับผิดชอบเกี่ยวกันอยู่ อันคู่ความจะรื้อฟื้นขึ้นโต้แย้งกันในศาลที่ได้พิพากษาคดีนั้นอีกไม่ได้.

๔. คำพิพากษาโดยคู่ความขาดนัดนั้น ตามหลักทั่วไปแห่งขบวนการศาลควรเป็นคำพิพากษาที่ศาลนั้น เองอาจเพิกถอนทำลายเสียได้. เมื่อผู้ท้ออ้างคำพิพากษานั้น มิได้สืบให้ปรากฏว่าตามลักษณะวิธี

พิจารณาในเรื่องที่คำพิพากษาโดยชาตินัด ตามกฎหมายแห่งเมือง
 ๒ คดีที่อ้างนบนคดีที่ใดเสร็จเด็ดขาดไปแล้วอย่างไร ก็ขอไม่ได้ว่า
 คำพิพากษาโดยคู่ความชาตินัดนั้น เป็นคำพิพากษาที่ใดเสร็จเด็ดขาด
 แล้ว.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม พระนคร

นายวรกิจบรรหาร ผู้พิมพ์โฆษณา

วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒